

THE END

—

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

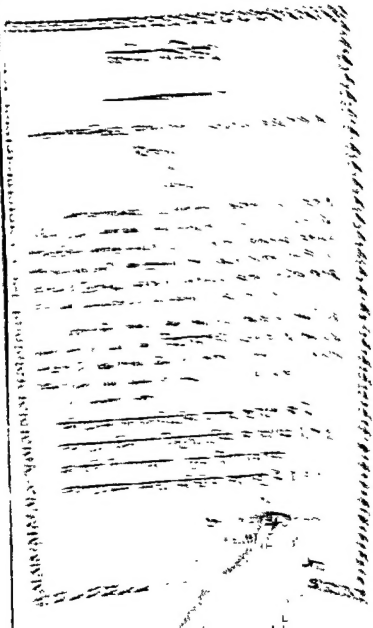
THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

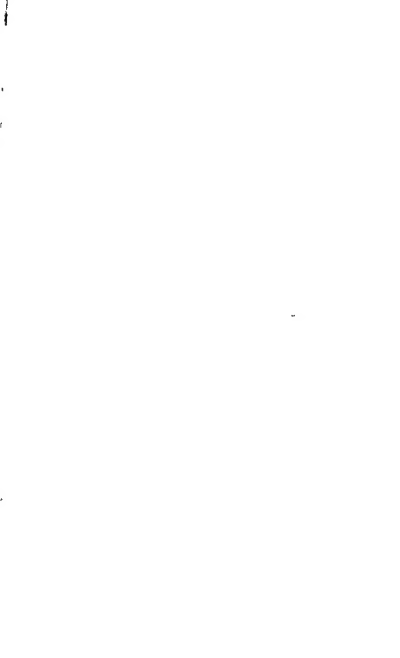
THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

અર્પણ પત્રિકા.

શ્રીમદ્વાત્સલ્યોત્તમભાગ્યેશ્વરજી, પરમહંસજી, યોગવિદ્ગુરુજી, શાસ્ત્રપરમહંસ

શ્રીનાથરામ

ની

મેવામાં.

હે આશરજીશરણનથ ! હે બ્રહ્મવિદ્ગુરુશરણ : હે દીનપુ
કૃપાસિધુ મેનો ! આપ આ દુનિયાને સમાવનાર તરંગાળી ને કાગળ છે,
અત્યંતનિમિર બેલવાના સ્વરૂપ છે. ને ક્રેપરર અધવિદ્યા અર્પનાગ
આચાર્ય મો, જોડી આ છત્રનું તો એક મહાનંભાગ્ય પ્રત્યે પૂર-
વરપરાની રીતિપ્રમાણે આપનીના પરમપુત્ર અરજીરવિન્દોમાં અર્પણ
કરેલું આ સમિત્યુગ રસીકાની સેવકને કૃતઃ કરશે.

વિદ્યાન જોનો વિષય છે અને મહાવેળી, મહાકાલી શાસ્ત્રિપર
જોના કર્તા છે એવું આ વિદ્યાનદાનક વિદ્યાનરંગાળી, મહાવેળી,
મહાકાલી ને શાસ્ત્રિપર એવા જે આપ તો તેવનાં વિગુરુપરવન
ચરણરવિન્દો વિન અન્ન કરાં મિત્રિ કરે ! કરાં રોમગે !

હે કુશ્મણ્ડ નાથ !

घन्योऽस्मि कृतकृत्योऽस्मि हृतायि जीर्णं च मे ।
त्वत्पादस्पर्शनादेन विमुक्तोऽस्मि न शंखः ॥ १ ॥
न याचे हे कृपानाथ ! सुखं विगमनंभवम् ।
त्वत्पादकमले सवता भक्तिरेव सदास्तु मे ॥ २ ॥

મિ.

પુનઃ પુનઃ હંસવત્રજીમ કરેતો

કૃપાગંધી મેવક,

જ. કા. પાઠક.

THE END

—

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

THE END OF THE WORLD
IS AT HAND

મુદ્રિ પત.

[illegible]

આ પ્રવચનમાં પ્રથમમાં જીવન અને અર્થ જાણી લેવા કમળે
અને કાર્યોની અર્થને જાણી મેળવવા તેમજ તે દેશમાં કમળે મળ્યું જ્યારે
તે કમળે અર્થને તે મળ્યું જોવા મળે કમળે અર્થને તે કમળે અર્થને
તે અર્થને તે મળ્યું જોવા મળે કમળે અર્થને તે કમળે અર્થને

[illegible][illegible][illegible]

* ১৯৭৬ সালের ১৫ আগস্ট - এই দিনে বাংলাদেশের স্বাধীনতা ঘোষণার ২০তম বার্ষিকী পালিত হয়।

1944 年 2 月 24 日

A. L. Fick, Jr.

٤٢
[١٢٠]

.

١٢٠

١٢٠

.

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

١٢٠

प्रगतिविना.

अथावादिहमेकः अन्वयस्तत्र ध्वनीमप्यप्यादिह-

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

आर्यस्य शान्तिर्वा तस्यः प्रान्तस्य सर्वजनस्य हितम्-

महार्द्रतपुस्तकम् : पराविधान्तो हि दान्तो नयः ।।

५ नि

[illegible]

નવું ૧૧૬ કુનારો પુત્ર પુત્રીઓ પશ્ચિમાં રત્નાનુભાવનું આરપારન કરાનાર
અને કિરકરનો મારવાસિના આને નેમ નથી. આ સુધીનો લોકિક દેખાનો
કર આંસુક અમર કરનારો પાનિનિય સમોવાનો પાનુ મદને વિનુત
પનનારો અનુપમ નેમ અત ૧ ૨ નાને રત્નાની નામ વિદેશી વિદુ-
નાને એક મનવારી ૧ અવગમ નવ રાગ કરનારો છે.

આ તરફથી આને તમના સારકારી ક્ષમી આપણે કલ્પ પ્રવિણ
દ. સમીપ આને કલિએ પામ્યા કરેલી છે. આના સંસ્કૃત સેવકોએ તો
આ કારના સંગતના સેવકોના સેવકના પાત્રોનાં કે કેવળ સંસ્કૃતોનાં
આવરણે પાત્રના સેવકોના હાથ કે પ્રમાણ તરિકે લીધેનાં છે. આને સદમ
આવરણ કરેના સેવક પશુ સ્વરૂપ થાય છે કે સંસ્કૃત સેવકોના કેટલાંક
મન્ય તરફના આપણા અને આપણાના પાત્રોના સેવકોની મોટી મોટી
કલ્પ અને કલ્પ પ્રવિણ થયા હતા તેના પાત્રના સેવકોના સંસ્કૃતોના
તે આપણા કલ્પ પ્રવિણ કે કેવળ સંસ્કૃતોના આને સંસ્કૃતોના કલ્પ પ્રવિણ
કેવળ કરે છે.

[illegible]

ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାକୁ ଆଧାର କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ।

હિરે નેમાં રાજ્ય મનામિત અને ઘણે ક્રિયાક્રમ સંપાદનમાં પાને છે તો ક્રિયાક્રમ તો પ્રમખ્યુર અમાલને તપિ અનુવંદ લાગે છે આ ક્રિયાક્રમના સર્જનમાં પણ નેમાં છે. પ્રમખ્યુર વાતો એવી છે કે—

“મહારાજ બહુદરિને વિષમ નામે સુષુ બધું હતો. પણ વિષયવાસનામાં અધે સુષુના નૃપે પોતાની બહિષ્કારી સ્ત્રી વિષમના પ્રમખ્યુર આપીને ઘણે તેને દેશવરો દીધો. દેશવરે કતે તે કુસદા સ્ત્રીની મેવણા વાતમાં આવતાં સાળને અતિ પશ્ચાત્તાપ ઉપજવે. અને નેમાં તેણે વૈરાગ્ય મેવણું કર્યું “ ધણી વિનાશ દોર મુક્ત ” એ ન્યાયે સત્ય નિરાધાર. દોળાં પાપ-મુક્ત મળું. પિકમે યોગ્ય સમય પછી આવી સાળ સ્વધીનતામાં લાંક. આ વિષમ ને જ શરૂ કરે મહારાજ વિષમદિત. નેમાં નામથી નવા અરથે.”

આ ક્રેક્રમદિત વાતમાં મહુ સત્ય જાણું નથી. સમય નિમિત્ત કરતાં મહારાજ વિષમદિતશરૂ, આ ક્રિયાક્રમની ઇમે વર્ષ પહેલાં વા-એમ છે એવી સુષુ બધુંની અને દેશવરો દીધાની વાતો નિર્મળ થાય છે. વિષમદિતની ક્રિયાક્રમની વાતો પણ તેવીજ અપ્રમાણ છે. આ ક્રિયા મંથમાં કે તેના અમલકરિત કરાર કરિયેના ક્રેક્રમ મંથમાં તેનું સ્થાન પણ નથી. વાતમહારાજની નિર્મળતા સીતરવા સુધેરે.

યાં વિષયમિ મનનં મયિ મા વિરક્તા

સાપ્તન્ય મિચ્છતિ યન મ જનોઽવ્યમન્તઃ

અક્ષત્ કૃતે ચ ગમિતુષ્યતિ કાનિદ્યુષ્યા

ચિત્ નાં ચ નં ચ મદનં ચ ક્ષમાં ચ માં ચ ॥

આ શ્લોક પ્રમખ્યુર વારીકે અપ્રમાણ નેમ નથી, એવી વિષમદિતે અપ્રમાણ સમયથી આપુનિત લેખકોએ મેવણી કતે મળત છે. મહારાજ બહુદરિ સમયે પ્રમખ્યુર સરૂત ક્રિયા દુરિહરેપાપ્યાય પેળના મહુદરિ નિર્મળ વાતમાં આ પ્રમખ્યુર સમે છે.

“મહારાજ બહુદરિને માનુષની નામે લોકમાં. મેવણુંનેમ ને સ્ત્રીવાસનામાં અનુપમ એક જનિ હતી તેના સ્નેહની ક્રિયા કરવાએ

ધવયા નિર્મિતે કરગ ૨૭ કરગ' મુખએ પોતાના નાની મગ મુઠારી.
 મનુ વજ્રવલમના દાખા સમાચાર સમજાવત મદરડીના પ્રભુસિંહને
 વિના આશરે, વિના નાવના મરીરથી તળ મધ્ય મુખએ પાઠ્ય આજ્ઞા
 ની વિપરીત સમાચાર નાનરસ સમજાવત દાખા ૩ નાળ પતિપતિનો
 અનુચિત રેલ પાળી મેલવિધેન મુક. ૧૯. વચન કન્યા રેલન થતા તન
 નવન તની રંગા વાનસ ૩

પ્રદર્શિલી ધૂન.

૧ના ખાની વિમિદન મદારી આજ આજ્ઞા,

કાન્યાનું કુળુ વાઘુ વન્દિમાં ધરે છે.

૫ મદારું દરવ અસાધ્ય રોકવા હું,

દારાં નો અદરર વન્દિમાં મખાઉં !

પ્રથમ દેવતિપકે અને અન્યત્રગોએ મળેા સમજાવેા. પ્રથા. રેલ
 કંઈ રેલગેા નહિ ને ચિત્રમાં બજાર નેવાર થયો. પણ તેવામાં મદમાએ
 પુણ્યવાદ અન્યા પીગેરાવાયે પધારી અર્જુનનોધયી, મત્ત વચ્ચુના રસ
 ક્ષેત્રકારથી અને અજેકીક અમથ્યેથી રાગના નિર્દેને વેગમથયે રજિત
 કોઈ. રાગનયે જનમાધિકારી નેા દતોજ. ને જનમઅનિકારીની વચ્ચુ રિરેક
 રમે રિંચારેરી ને નિર્દે રજે એપ્રેરી જનમચિત - અધિમાં નેાઅમથે
 અદાએ દિગવર્તક વચ્ચું જે પ્રથમે રાગ કાન્યામુખ મદારમાં બની
 રેલો. રાગમદરડીની બચ્ચુએદની પુણ્યમદવની ને એી એી અનેક
 અજન્યએ, અને અરી છત ને તરી, ૧ રાગ પુરને નેાંથી, રેલનવારી
 બની અજન્યમાં રીત થો.

૧ મુએ. અંક ૨ ને મંદક ૧૨ ને.

અને વિવિધમિત્રેણુ ધૂવ નેદરેા વચ્ચુ રિતિવચિત્તાયા. ૧

મંદકું દરવમથાધિકારી. રાત્રી ૬ પ્રમદરવ મંદકકટુઃ ૧૧

૨ મુએ. અંક ૫ ને પ્રમદરવ. મંદકઃ—મરિદ, અમનેતા
 નિર્દેશીતનેવંતેન. ૧ અધિવચ્ચુમંદકઃ ૧ રાગુર. ૧ મદારિ રાગમદર
 ૭ મદારવચ્ચુમંદકઃ ૧ મંદક ૧

આ પ્રમલે જાનગળ પ્રભેદો ને ને પ્રચલિત વાત્તા કરતા અને
અઃ કપલ વધારે રિપાસપોગ્ય લાગે છે ને તેની સત્યતા મિત્ર કરનારા આ
જાનકમજા ૩૨૩૩ પ્રમાણે છે. (મોક ૩, ૪૨૦ જુઓ.) આ પ્રમલે
કપાળી મુદ્દમદિયાના ગચ્છેને સદ્ગત સદ્ગત આત્મી કે મહાત્મિભત્તુદર
પુત્રને થિરે સદ્ગતમાર મૂળી પવિત્ર કરાજીમીમાં વરણ વળા. આથી દરિ-
દરોષાધારે ભત્તુદરિ મનપે ને જાનગળ પ્રભેદો છે તે વધારે આદરણીય
છે. એમ મહારં માનવું છે.

આ જાનકમું સચન કરતા પાશ્વત્ય પદિત-મી. કોલકુ એક તરફથી
મુચ્છે છે કે આ જાનકના કર્તા ભત્તુદરિ પોતે નથી. ત્યારે આત્મરથી મી
યુતસાક્ષર તેમજ એમ નિદ કરે છે કે આ 'ચાર જાનક' નો ને 'વાત્ત
પરીષ' નો કર્તા એક જ છે. ને તે મહારાજ ભત્તુદરિ છે. મીયામંદાર
નેત્રંજનું આ મગ જલુ વિદ્યનેએ સ્વીકારેલું છે, પણ આ જાનકો સંજ-
દા એમ દર્શાવે છે કે આ ચારે જાનકના કર્તા તે મહારાજ ભત્તુદરિ
છે, પણ વાક્ય પરીષ નો કર્તા તે તે કાલ બીજો છે. સંપ્રદાય આની
નિદતા મારે સારાં કારણો દર્શાવે છે, જેને અનુમતી મહારં નીચે પ્રમાણે
માનવું છે.

૧ એક જ રચિતાં રચેલાં કાવ્યોમાં રચ્યવિદ્ય રીતે વિચાર વહનની
સામ્યતા હોય છે. આ ન્યાયે જોઈયું તો નીચે અને વેદમજ જાનકોમાં જેમ
શ્રી જ્ઞાત ઉપર વિરસારતાં; આજ્ઞા સદ્મી છે. માંસરિક વિષયો - પ્રતિ
નિરાગતાં; વારાણસી, મંથા, સિદ્ધ, આત્મતાન અને જ્ઞાનનંદ પ્રતિ અમાધ-
સ્નેહની તીવ્રજાગળીનાં વદનો નિરતર વદતા દેખાય છે. તેમ આ જાનકમાં
પણ, તેમ વિચારનાં વદનો અખંડ રીતે વદતાં દિસે છે. અને તેથી આ
જાનક, પ્રમજાન તલુ જાનકાર મહારાજ ભત્તુદરિનું જ રચેલું છે એમ અનુ-
માન થાય છે.

૨ ત્રણે જાનકમાં જેમ શેરી સરજ, ભાવ વદન ઉઝાળા મારતું અને
પદમધેની રચના અનુચિત છે તેમ આ જાનકમાં પણ શેરી, ભાવ વદનને
પદમધેની રચના તેજાંદ સરજ, ઉઝાળા મારતાં ને અનુચિત છે. વળી પદ-
સહિતમાં પણ નેતુજ સામ્ય છે. જેથી ચારે જાનકો પૂર્વાપર એકી, સદ્મ-
અવજોગન કરી, વિચારો હોય તો આ ચારે જાનક એક કર્તાની જ પ્રતિ છે.
એવું સદ્ગત સદ્ગતમાં આવે છે.

૩ એકે કુનાંના કુળોમાં કેવરે મેળાવ્યું ને સામ્યનો દોલત, પરંતુ ના-
પરાત કવિને થિય યદા પટેલા કે નેની વાણીમાં દૃઢ નિશાન કરી રહેવાં કે-
દવાય વાડો, કેટલાક મન્દો અને કેટલાક બ્યાકરન્ય પ્રતોષો અન્નપામે ને
અનિશ્ચયે વાગે અપી મલ ડે. આ આદે મનકેમાં સ્થાને-રક્તનેતેડું
મન્ન ડે. પરંતુ તેનો વિચાર નહિ કરનાં વનકિયિત જીવદરેનાં થિન-
કર્મન કરવિયે છિયે

विज्ञान शतकम्भां.

अन्य वृणु गतकोमां.

कदम्बेनारण्ये (२२. ७१) ..... कदम्बनमप्या (वै. श. ७२)

कन्दाम्बुजनांशिनः (सं. ५५) वाताम्बुजनांशिनः (सं. ५५)

विषमनीनं (श्लो. १८) ... आत्मनीनं (वै. श. ७५)

विरतिविरमा (अंश. ३५) ... विरतिविरिना (अं. स. ७७)

एषानव्यनोऽस्ति नये (अथ. ३१)....संसारविच्छिन्नये (बृ. थ. ११)

एतन्नामकस्याः शिषो (भवेत्. ५७) . . . (सुत्ताभोऽपि नराकृणोऽपि
(नी. श. ३६)

। शुभाश्रमोर्जीर्णः (सं. स. ८४)

अत्राप्यप्राविशन्तमपनः (अ. २३) तस्यादन्तमपनः.... तद्व्यापिन्त-
मपनः (अ. २४, ७४)

कदावागीम्यया (अथे. ८५) कदावाराणस्याम् (यै. श. १)

नाभ्यन्तो धातुतादो (अथ. ५३). { नाभ्यन्ता भुवि (चै. श. ८७)
 { न नय न विद्या (चै. श. २६)

मांसाहारनिषेधे (अध्या. ६३)....मांसाहारविषये (अध्या. ६४)

मर्यादीर्षो ह्यपानौ (अथ. २४). मर्यादीर्षो (वै. थ. ११४)

महनीयनेत्रः (अथे. ८६.) ..... शान्तापनेत्रमे (नी. स. १)

दशनामद्वयोः (अं. ४३) ..... कर्त्तव्यविशेषनाम (अं. १.११)

આદ્યઃકાધદ્વંદનોડવિ (શ્લો.૬૬).યસ્યાસ્તિવિત્તં (ની. ય. ૪૧)
 ઘમ્મજ્ઞાનમુપાકરઃ (શ્લો. ૮) ..જ્ઞાનતારાધિપદ્ય (શું. ય. ૫૦)
 મયયોનિયોનિચકૃષ્મનઃ(શ્લો.૬૮).મુદ્દસ્યાલાનિચચયતિ (શું.ય.૪૦)
 સર્વોપાયવિનાશનૈકચતુરઃ(શ્લો.૬૯).મર્વયસ્યવશાદગાત્ (વૈ.ય.૩૬)
 ઘેદોનિવેદમાગાત્ (શ્લો. ૮૧) .... પુરાવિદ્યાશાષીત્ (વૈ. ય. ૨૭)
 અપ્પાશાય મદારટન્નિ (શ્લો. ૫૭)....દીનાદીનમુઘેઃ (વૈ. ય. ૮)

(આ નિવાળ શ્લોકોનીચેના રાવળુમા જુઓ)

આ કલ્પદરખો રપટ કરી આપો છે કે આરે સત્તરનો ઉત્તો એક છે તે
 તે મહાશિ અતુંદરિન છે. અન્ય લેખકે રિવાજ સત્તર સખી આ કરિને
 નામે ચાકરી દીધું હોય એમ મનાય એમ નથી કાવળુ વખતે કે.ઇ કાનેત્ર
 લેખક અન્ય હમય લેખકના યોગ્ય વિચારોનું કે ચાપ્તોનું અનુકરણ કરવા
 ધારે તો મદા પ્રવળે અર્થવિચાર કરી શકે ખંદા પણ તેના સમય વિચારોની,
 સમય સામળીઓની ને સમય બાવ પદનોની સમજ કપિત સાથે નહય
 કરી શકે એનો કેવળ અચાર છે. એમ બનતુ હોય નો અનેક બ્યાસ,
 વર્તિમત, કારિભય ને રેકસરિયરો નીવડ્યા હોય પણ તેમ જન્મું નથી
 બનતું નથી ને બનવાનું નથી. છતાં આ ત્રણ રાગધનુ તદ્દપરાત કેદએ
 જ બનાવ્યું છે એમ માનીએ તો સમય વિચારોની, સમયયામળીઓની,
 સમયબાવપદનોની ને કાવળ પ્રતિબાની પણ ચોરી કરી મારૂન જેની મદન
 બાધમાં સાચવ સારી શકે એવો કેઇ અસંધિક નર કુદ્ભવો સમાજવોં
 ભેદએ. અને આખી દુનિયાંના કનિદાસમાં પણ તેવો એકજ કુદ્ભવો
 માનવો ભેદએ. માટે ખરું તો એજ છે કે વેરાળ પડી સદય કુદ્ભવના
 વિજ્ઞાન સંબધીનુ આ ચતુક મદા કરિ અતુંદરિનીજ ખિ છે.

(૪) પછી રિવાજસંગતતા

ગુપ્તિ સંસારી જે પ્રબુચરણ પદમે પ્રબુધી તે,
 વિવેકીને વ્યાધિ વિરોધ અતિ વૈરાગ્યશતકે;
 અને જીજ્ઞાસને તમદળ રજો ત્રણ રાતકો...
 સરા પ્રજ્ઞાનરે રૂગળગ બની લોક વિચારો

श्रीवत्सल भक्तदाता श्री गुरुभ्यो नमः ।

६. ५१६ रि. ३५ अ. १५।

॥ अथं वासा हासं दत्तवत् ॥ ॥ ॥ ॥

$\theta = \frac{1}{2}(\pi - \alpha) = 60^\circ$, $\angle B = 90^\circ$, $\angle C = 30^\circ$.

(1) $\text{Cu} + 4\text{HNO}_3 \rightarrow \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2\text{H}_2\text{O} + 2\text{NO}_2 \uparrow$

21 4 9 41 41 24 21 4 4 1 1

[illegible]

• ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ अर्जुनस्य ॥ १ ॥

१. एतन्मन्त्रो गिर्युग्मां सृष्टः गीय एवम्

ઘાતિયકમદાન્ય અને મતકાદિમત્તરિયા સદે રાજાની યાગમયાને
 રમત મળી પડિતાર કામીનામુદિને નિર્જન કોયે છે કે મ ના
 રમત રાજના અવમાં અથવા જીવન સગાના આરમમનમાં કદિમત્તર-
 ના રમત પણ તેમનો નિર્જન રાજામુદિવિત રે, ઘણી અમારે માનવના
 ઘણી વાદ્યમુદીય અને આર રાજના કામ એકમ મત્તરિયા છે તેમ જીવિ
 તેમજ નિર્જન કોયે છે તેથી પણ અમને મન્યનાથી ઘણી રાજામુદ, એકમ
 છે. નિર્જનામોને ધમજી તારે કીયા છે પણ કુજાદિત ને કિરેતી પડિ-
 નેત્ર નવજ પણ અરમુદિત્તરમાં ધમજી તારે મળ્યા નથી અને મે
 ન... રમત છે પણ અમને મુજિ વિરેયો પુર મળ્યા નથી ત્યાં નિર્જન છે
 ન... અમને પણ મે નિર્જન કોયે છે.

આ વિદ્યાનિચયમાં રસ થતા વેદાન્તમતથી રસજનનુષ્ઠે કેમકે નિ
મનુદરી. આખર આચાર્યભગવાન ઇન્દ્રની પદેમાંના સમયમાં યોગ્યતાથી
પણ પડી થયેલા છે. જોકે ઉપનિષદો તો આચાર્ય ભગવાનના પૂર્વજામાં પ્રા-
ર્થના પામેલા છે એવો સત્યજ છે તોપણ (મદ્યમત્યં જગન્મિથ્યા
મીચો મદ્યં નાપરઃ) “જલ સત્ય છે ને જગત્ મિથ્યા છે, પણ જલ ને
જલજ છે, બિલ નથી.” આત્મ અદ્વૈતમતનું રસ પ્રતિપાદન તો અ.ચાર્ય
ભગવાનના પૂર્વજામાં ક્યાંક નથી. આમનું ખંડન કરવા ધરન થએલા
કાળીનાથ સુરિએ પ્રથમ કપોં છે, પણ તેઓ વિશ્વાસપોષ્ય પ્રમાણ આ ને
દેવતા નથી. તે કહે છે. “કાન્યકુબ્જના નૃપ હર્ષવર્ધનના મમવમાં કેદલંક
ઉપનિષદો દર્શાવે” પણ તેમનું આ પ્રમાણ કુબ્જ દેવતાં મનખંડન કરવો સમર્થ

૧ એપાદનું આ સમય સત્ય નથી. આચાર્યભગવાને વિચાર કરેલા અદ્વૈત
મતનાં અનેક પ્રમાણો ઉપનિષદોમાં મળી આવે છે. માત્ર દિગ્દર્શન મોટા જુઓ
જલની સત્યતા દર્શાવનારાં સુનિવાર્યો-

નિયઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વગતો નિયત્તમો નિયમુદ્ભવદુઃસ્વભાવો વિજ્ઞાનમાનંદમય
(જલનિત્ય, સર્વજ્ઞ, સર્વસાક્ષી, નિત્યત્તમ, નિત્યુદ્ભવ, સ્વભાવી, વિજ્ઞાન ને
માનંદરૂપ છે.)

સદૈવ સૌંદર્યમય આસીદ્ (હિ સૌભ્ય) સૌપદેશાં આસત્ (એકાગ્રહુ)
જમતનું મિથ્યાપણું (અનિવાર્ય કલિપત) પણ દર્શાવનારાં વાક્ય.

સમેદપિ જીવઃ મુક્તદુઃસ્વભાવો સ્વભાવવા કલિત વિષયોકો

(સ્વપ્નામાં પણ જીવ, પોતાના અજ્ઞાનથી કપેલાં જીવસોદમાં સુખ
દુઃખનો ભોગતા થાય છે.)

જીવ તેજ જલ છે, જનિમાં બે નથી, આ પ્રતિપાદન કરનારાં વેદાન્તકથો.

તત્ત્વમસિ (તે પરબ્રહ્મ તું છે.) અહં મહાસિ (હું બ્રહ્મ છું.) દ્વૈતાદૈમ્યં

મવતિ (દેવતાનાં બધ થાય છે.) સર્વે સદિવદંભસ (નહી આ સર્વ બ્રહ્મરૂપ છે.)

ઉપનિષદોમાં આવા અનેક રસવાક્યોનો ભગવાન શંકરાચાર્યે સ્વચિત્તભાષ્યમાં

સમજાવેલી રસતા કરેલી છે. સ્થળે સ્થળે આખ્યમાં દક્ષિનાંબનાં ભગવાન શં-

કરાચાર્યનો ઉપનિષદનુસાર સિદ્ધાન્ત કરવાનો આચાર્ય છે. ઉત્તરરજુ તરીકે

મીલ્ડ મોહમાં:-૧

“ જે સત્યથી સકળ શુદ્ધ હીસે પ્રકાશે,
જેના પ્રકાશથી દોષ સમસ્ત નાશે. ”

મદીમાં તથા જાતીયતા મોહમાં:-

જામ આરોપેલું, ભૂતમય અવિધા થકી ભયું
સજે સર્પજાનિ સમ સકળ આ બાસતું હીકું
જામોતપતિ માંહી અધિકરણ મી કૃષ્ણ વિલસે
નથી જાનિ થાતી અધિકરણ વિના કંઈ રથજે.

પગી ૭૪ મા મોહમાં “ નમનમર દેહાદિક પર ” પદ છે. આ પ્રમાણે રથજે રથજે આચાર્ય બ્રમવાનના મતોનો સંબંધ કરેલો દેખાય છે.

ઉપનિષદો જીવાત્મા અને પરમાત્માનું એક માત્રી અને ધ્યાના દર્શનથી પ્રતિષ્ઠાન કરે છે ત્યારે આચાર્ય બ્રમવાન તો જગતનું પ્રિધ્યાત્વ રચ્યુ (દોરી) ને સર્પના દર્શનથી અથવા મર્ધવનમરના દર્શનથી પ્રતિષ્ઠાન કરે છે. શંકર મત સિદ્ધ કરતાં ઇદોરમાં બ્રહ્મસમાજના મંદિરમાં શક્ટર દામકૃષ્ણ બાણારકરે પણ વ્યાખ્યાન સમયે દર્શાવ્યું છે કે “ શંકર અદ્વૈત ને મુનિનું અદ્વૈત બિલ બિલ પ્રકારનું છે. શંકરાચાર્ય સમજાવે છે કે બ્રહ્મ સત્ય છે, જગત્ મૂલજળ જેવું અમર મર્ધવનમર જેવું જામથી મિ-રવાઆરોપિત છે. મુનિનું અદ્વૈત બિલ રીતિનું છે. તેમાં જીવાત્મા ને પર-માત્માનું એક માત્રી ને ધ્યાના દર્શનથી સમજાવેલું છે. શંકરાચાર્યે રચ્યુ નાં દર્શનને પ્રદર્શિત કરેલું છે ને મુનિઓમાં જગ્મ બ્રહ્મનું એક માત્રી ધ્યા-ના દર્શનને પ્રદર્શિત કરેલું છે.....તે કે મુનિઓમાં અદ્વૈત રચીદારેલું છે

૧ મુક્તો મોહ ૨ જ્ઞે.

મસક્તવા શુચિ વિભાતિ યદાત્મમાસા ।

- પ્રયોજિતં જગદ્દોષમ્પાસ્ત દોષં ॥

૨ પદમહાશ્વિક બ્રમવાન, જનકુલર શંકરાચાર્ય ને માટે સંપાદકે રથજે રથજે “ શંકર ” શબ્દ વાપરેલો છે તે અત્યુચિત છે. જ્ઞેને તે નવ્યવાધી મેં રથજે રથજે “ આચાર્યબ્રમવાન ” વિરોધજી લગાડેલું છે.

પણ શંકરાચાર્યના અદૈત્યી તે ભિન્નપ્રકારનું છે. જદું મોક્ષ મુશ્કર તેમ
આયેને સ્ફુટ કરીને કહે છે કે "હમણાં જે આરંભ, પરિણામ
અને વિવર્તિને મોંઝાવે તે ઉપનિષદોમાં નથી એમ નથી ઉપનિષદોમાં
દહી અને દૂધનું દહાંત દાખવેલું. દહીં તે વસ્તુ દૂધજ છે, માત્ર રૂપથીજ
ભિન્ન છે. તથાપિ જાને કાળ એકેકે અદિતીય નથી અને અક્ષતો પોતેજ
પુનઃ ને અવિઘટીત. આ કારણથી દૂધદહીના દહાંતથી અમાન્યતા જોઈ
ભગવાન શંકરાચાર્યે અન્યમત રીતોમાં છે.....ભગવાન શંકરાચાર્યે વિવર્તિતાદ
અતીશર કરેલે તેનું સ્વરૂપ.....જેમ દોરેડીમાં સંપંની પ્રાપ્તિ થાય છે
તેમ આ જગત્ પણ અજ્ઞાનથી ભરેલું.....જેમ સીપના એકાએ રૂપાની

૧ 'આ' માટે આગળ પૃષ્ઠ મું જુઓ.

૨ આ માનવુ પણ અનન્ય છે મુતિ ભગવાની એ ઉપાદાન કારણ
જગત્ સત્ત્વગુણે તે કાલ જગત્તુ મિથ્યાપણું દર્શાવવાનેજ માટી ને ધડો,
નન્યું તે કુદ્ય વિદેર દહાંતો આપેલા છે. આવા ધડો ઉભા કરવાના
દંતુથી નહિ. બધા દહાંતોનો વિતુ સ્પષ્ટ કરતાં છાન્દોગોપનિષદમાં કહે
છે કે (વાચારમય વિકારો નામધેય મૃતિકેત્યેવ સર્વ) "વાચાએબેતાનો
વિકાર પ્રકર વિદેરે નામ માત્ર મિથ્યા છે, મૃતિકારૂપ ઉપાદાન
દંતુજ મત્ત છે." આ પ્રમાણે કારણ અક્ષતી સત્ત્વતા ને કાલ
જગત્તની અનન્યતા કલાતી ઉત્તરતાવનીઉપનિષદમાં બને છે કે-
(મૈત્રેયેદષ્ટવંમુષિદાનદવાત્ર) "આ સર્વજગત્ મિથ્યાદત્તે બંધ છે" વગ્ન
તેતિગોપનિષદમાં સ્પષ્ટ કથન છે કે- (યતો વા હમાને મૃતાનિ જાયમે
દેન જાનનિ જીજ્ઞાસિ વશ્યંયમિતિરંતિ તદ્વિચિજ્ઞાસત્ત તદ્ મયેતિ.)
જ્યાં આ જુનો (પાણીમાયે) જન્મેલે, જે વડે જન્મેલાં જીવેલે, જેમાં
જુલમેલા વચેલે કરેલે તે પણ વશ જન્યુ." આ પ્રમાણે આ સર્વ
અક્ષરૂપ પ્રતિપાદન કરી અદૈત્યનિહારી ઉપાદાન કારણ અક્ષતન્ય અને કાલે
જગત્મિથ્યા સ્પષ્ટ સમજાવ્યું પરંતુ પછીના સમયમાં આરંભવાદ, પરિણામ
વા. ને વિવર્તિત ઉત્પત્તિ થયેલ છે. વૈશિષ્ઠ્યના આરંભવાદ માને છે, તે દહાંત
આપે છે કે જેમ તંતુના ઉપાદાનકારણથી પટની ઉત્પત્તિ થાય છે તેમ જગત્તની
ઉત્પત્તિ છે. તંતુના કુદ્નેને પટના કુદ્ને ભિન્નભિન્ન છે એટલે કે જાને પરસ્પર
નિરપેક્ષ છે. વગ્ન પરિણામ વાદીઓ ઉપાદાનકારણ દૂષણથી કારણરહિત,

અર્જુનના અંતરની નથી...તેમ જાણવિના તો જન્મતનું નિમિષપણું મંતવનું નથી. અપિજાનવિના તો જાનિતજ દોષ છે નહિ " આ બધું અર્જુનરીષે ૮૨ આ શ્લોકમાં પ્રયેગ છે. તેથી ૨૫૯ કાવડે કે તેમણે સંકેરમતનેજ શ્લોક રૂપે મુચેલ છે. વળી આ કાવડના ૧૧ આ શ્લોકમાં મત્સ્યાગાત્મા શબ્દ વાપરેલો છે, ને તે શબ્દ જોતાં ૧૨૫ 'કાવડાલી'માં એકજ રચેલે, એકજ વર ('મત્સ્યાગાત્માનૈમત્સ્ય') પ્રત્યગાત્માને જોતા દયા " એમ વપરાએલા છે. ને ત્યાં આખ્યાર અમરના સંકારાચરે સર વિરભુ કરી સ્વમણ્ય-માં સર્વ રચો વારંવાર વાપરેલ છે. તે જોઈ જન્ય વ્યાખ્યાનકારીએ પણ પીગે રચે વાપરેલ છે, આ શબ્દ આચાર્ય અમરનાની પદોલના કેઈ મદમાં મળેલો નથી આચાર્ય અમરના વારંવાર ઉપયોગમાં લીધા પછીજ ને વપરાય છે. અને અર્જુનરીષે જન્ય મત્સ્યાગાત્મા શબ્દનું અવ-તરનું કરેલું છે જેથી આ વિગત કવિ લેખકથી નિઃસંશય સિદ્ધ થાય છે

સર્વગ્રંથો કુંજનું ને મુનિશાખો ધરનું દર્શન આપે છે. આ પદમાં એવું મનવામાં આવે છે કે જેમ એકવસ્તુ પોતાની અવરણાપણ મિત્ર અવરણા મર ને પરિભ્રમવદ કહેવાય. વિષનંદનું સ્વરૂપ એવું છે કે કોઈવસ્તુ પોતાની સિનિનો ભ્રમ ન કરે હતા તે અન્યસ્થિતિમાં જાણે તે વિષનં કહેવાય જાણતા કે કોઈ દેહરી અધિકારને લીધે કે કારિદેહને લીધે કે મરે તેથી પણ સર્પરૂપે જાણે તેમ આ જન્મતરો નિમિષ જાણ છે. જાણજ વારવિકાં પળ અટ નદોગાં જન્મત જાણે છે સન્નદાને અત્યંતનિરવિધતાં ને સત્સરસપનો નિશ્ચય મદમાં જન્મ મરણથી મુક્ત થવાય છે. આ પ્રમણે અમરનીકુનિનો વધાર્ય અમરવ અમરવ સંકારાચરે સ્વમાખ્યમાં કરેલો છે એટલે કુનિના તા-ત્વને ત્વ સ્વરૂપિત મત વિસ્તારવાનો અવરજ આ વિગતો અમરના સંકારાચરને દિગે મળે છે તે અર્જુન છે.

૧ મુખ્ય કાવડી

“ વારાંજ કાળે વ્યવસ્થા સર્વમુઃ

તામર વણ્ વણ્ વણ્ વણ્ વણ્ વણ્

જાણી પીત મત્સ્યાગાત્મા

દાંડવધુમુરંધર ॥

કે આ ચાર સતકાર મહાકવિ ભર્તૃહરિ, ભગવાન બાબર સંકરાચાર્યની પછીજ થએલ છે. આવેજ સિદ્ધાંત પાશાત્મ પડિત રેમનાડનો છે. આવાં આવાં કારણોથી બાબર પછી થએલા આ કવિરાજનો સમય નિર્ણય કરિયે.

ભગવાન સંકરાચાર્ય ૬૦ સ. ના આઠમા સતકમાં હતા એવું સર્વ મુગ્ધા વિદ્વાનોએ નિર્ણય માન્ય કર્યું છે પણ અમને તે સત્ય લાગતું નથી. આ વિષયનું સૂક્ષ્મ અવલોકન કરી નિદ્ધર્ષ કાશીનાથમુરિએ અને નિદ્ધર રામગુપ્ત મુરિએ નિર્ણય કરેલો છે ને તે કાશીનાથમુરિએ સંકેતેષા મુદ્રાસાક્ષ નાટકના ઊપોદ્યાનમાં સહેતુક રજવિમો છે તેથી જાણ્યું છે કે ભગવાન સંકરાચાર્ય ૬૦ સ. ૫૫૧ થી ૬૦૦ સુધીમાં થયેલા છે. તેમના ના. સંપ્રમાણ મળે તે અવધાનીને આમાં ખાનગું છે કે મહાકવિ ભર્તૃહરિ ૬૦ સ. ૬૫૦ પહેલાં થયેલા છે. ને તે નિર્ણયને પુષ્ટ કરનારાં કેટલાંક પ્રમાણો આ સત્યમાંથી અમે આપીએ છિયે. આ સતકમાં આ મળે પુષ્ટ કરનારા નીચે કામેલા વખતે જોડાશે.

શિખરિણીજંઠ.

સખા! સાધુપ્રત્યે પ્રીતિ રહિત કામારિય બન્યા.

વિસાડું આ શૂઠા કલિમસિન સ્વામી બની રહ્યા;

અરેરે ! ઘેરાયા મુદ્રાનિરદો ઝેલજાલથી,

વસો હા! કયાં બન્યું ? મુજબ અથવા નિર્ણય કરી ? ૮૮

શાફીસચિડીડિતજંઠ.

ઝેલજાલા બામસ્ત દલિતજાતા મધદને મૂલતી,

પ્રાણ અંડ પ્રયત્નાક્રમણી જ્વાલાથી બેઆગળી;

ત્રાડંત્ર બદ મદલીવજરવે નિવીર્યે ધે આપરા !

વિધાની ગતિ મું હપે ? હરિ હરિ પ્રાટે ખુંઝાડે અદા :: ૪૫

આવરાજન.

આર્થવંદે અરેરે ! વપનનુપ ધનાં ધર્મ દૂખી મમો રે,

વેદ વૈરાગ્ય સીધો શિવનમન ભયે હા! પુરાણ પુરાણે

વિપ્રોદેશ વિશેષે વિરલ વિરલ છે હાથાં સાવે સમ્યાં જે
સસારોચ્છેનાર્થે મુરસવિસરલું નિવ હાવાં હમારે. ૪૬

શિખરિણી.

હતી વિદતા લે મુનિજન તણા કલેશ હરવા

થડ વેણા જાતાં વિષયમુખની પ્રાપ્તિ કરવા

નિહાણુ હાવાં તે નૃપતિ જનિયા સાસ્રવિમુખા

અરે વિધારવી દિન દિન ગપ ઇક અહહા (વૈ. રા. ૨૬)

આ ચારસોડમાં અસતખંડમાં રાજ્ય કરતા ઇક વચન નૃપતિના શુ-
ભધી પીઘાતા વેદ, જાણજી ને ધર્મવિજેતું ઈકોદ્યારસાયે મહાવિજે વર્ણન
કરેલું છે. આવાજ જોરાવર ઇકોદ્યારસાનું પ્રચારી આદિભરૂનીએ
જમ વર્ણન કરેલું છે. ને એ મગજાવણાડપરથી અનુબન લાવ છે કે આ-
નિશની કહેહેનેજ આ વચનસાલદશે, તે પ્રચારી લખેછે કે “સાનમે ઇક સાન
સ્મુદ ને સિન્ધુની વચ્ચેના દેશમાં રાજ્ય કરતો હતો તેના રાજ્યના મધ્ય ભા-
ગમાં આવેલા આર્યવર્તમાં તેણે નિવાસ હતો. આર્યવર્તમાં તેને સાધવથી
નરભિનો કહે છે અને કેરલાક તે તેને અનુરાધામમાં રહેતો. શુભની
વળિનો કહે છે. આ રાજ્યના મહાભુવમખથી રૂપ પૂર્વ તરફના સ્વદેશીઓની
માદ મળી નહેતી ત્યાં સુધી ભૂતી નહેતી. વિશ્વરૂપે મહા કરી તેના
સગરને દરમ્યુ ને તે રાજ્યને મુલવાન નથા શુની કિમ્તાની વચ્ચે આવેલા
કોરના સંમે.ખમાં આવેલો. “આ સંમે.ખ ૬૦ સં ૫૪૪ માં લખેલો છે
તેણે રજીસરેલું છે. ને આજ વચન નૃપતિને ઉદ્દેશ્યને મહા કવિએ
જોડે લખેલા છે એટલે પ્રતિનિ રાવ છે કે આ સમયની સમજાવણ
કવિએ સમજ દેવો જોડે. વળી અરજ વર્તમાં મુલારીએ આવેલા તાને
(કુમેનસને) ૬૦ સં ૧૧૦ માં મહાવિ ભરૂદરિ દેવેલો ૫૩૨૫ લખેલું
છે ને બહુ મે.કુમુલરે જમ તે રજીસરેલું છે. આ જમ કયાથી અને તે
અર્થોદાર કરી નિષ્કર્ષ કરીએ ત્રિપે કે મહાવિ ભરૂદરિ ૬૦ નં ૮ ના
તમા સગાન પૂર્વેમાં એટલે ૬૦ સં ૧૦૧ થી ૧૫૦ સુધી લખેલ છે.”

હવે આ સગાન ભરૂદરિ તે જ વાચકપરીવના કર્યું છે કે
તેને નિર્મલ કરના સગાન લખે છે કે. — “આ જાનેને ૬૦ સં ૧૦૧

હું એવું પ્રતિષ્ઠાન કરતાં પડિતાર્થી શ્રીકૃષ્ણનોયં એવો નૈવેદ્ય એને કરેલા
 'સિદ્ધાન્તોએ પ્રમાણે એકાં કરેલાં છે. જો કે એવું પ્રમાણે એકાં કરેલાં
 તેમનું કૌશલ્ય પ્રસન્નનીય છે પણ તે પ્રમાણેની પરીક્ષા કરવનો અવસર
 તેમજે કાઢને આપો નથી. માત્ર પોતેજ નિર્ણય કરેલા છે. - અમે તેમના
 મનમાં કટલાક કાળેથી મંમન નથી. આમાં માનવું, એવું છે કે આર
 શનકાર અને વાક્યપદીયાર એક નથી પણ મિત્ર છે. વાક્યપદીયાર કો
 નો મદાન વેનાકરણી ને મદાનમાનવું વિચરણ કરેલા છે. એકે આ
 શકો એ મમત્ત્વ આપ્તાનુમારી મદા વેનાકરણીની વાણી દેવે એ નમ
 વિત નથી. કારણ શનકો વિલોકનાં મદા વેનાકરણીપણનાં મિત્રોનાં ના
 પળ નવાક પ્રમાણેના પડિતાર્થીના આકરણી પણ અશુદ્ધ કરે એવાં
 પ્રિયને મળી આવે છે.

સ્વાત્ત્વ માટે જુઓ -

‘કનિદ્ મૃષોઘાતી કનિદ્વિષ્ણુ ષ્વર્ગકોષયનઃ’

(નીતિચત્ત્વ મોઢ ૮૧.)

(સિદ્ધાન્તકૌમુદી, ‘સુત્તજાતૌભિનિસ્તાઝીન્યે’)

‘શાન્ત્યન્નં મમૃતં વયોદધિપુત્રં મુષ્ણન્તિ યે માનવાઃ’

(મૃ. ય. ૪૫.)

(સિદ્ધાન્તકૌમુદી, ‘મુષ્ણોઽનવને’ આપનેપદ)

‘દુઃખાન્મોહયે કદારં તવચરણરતો ય્યાનમોર્ગકમતઃ’

(રે. ય. ૧૩.)

(સિદ્ધાન્તકૌમુદી, ‘મંયોર્ગ ગુરુ’)

‘અશોઽપ્યેઽપ્યર્થે શ્રુતિગતગુરુશ્ચામવગતે’

(વિ. ય. ૪૫.)

(સ્વત્ત્વમધિરમાયુઃ ‘ઓર’ હિત તામિવેપાત્)

અથ તેને જાણી જાણવું કે જાણ પડીયાર મદાવેનાકરણી
 બંદરે તે સાદાં સાદી જુએ હિ કરેમ નહિ, એથી બહીશાખાત્ત્વ
 વાક્યપદીયાર કો અને શનકાર પ્રિયજ્ઞ બંદરે એક નથી. પણ તે

જોડ વાવશ (દુનો તે વાવડાને અસત્ય માનુંધું) છતાં તારાની ખાતર ખરી
રજોશરિ) તપામીએ. મહારાજ અતુંદરિ પછી તેનો લખુનપુ' રાગરિચિખાલિય
રાગ્ન થયો ને તેનો સમસતીન નવરતમેક મહાકવિ કવિલાસ થયો. હવે આ
કવિવર કવિલાસના સમયમાં વ્યાકરણના નિવરમે સુપારનાર હરિનું તો રોકાણું
એ ખડેનું. તે તો મજે અંતરે થયો છે એટલે તેથી પણ હવિત એ યેધું
કે આરણ્યકર મહાકવિ અતુંદરિ પછી કેટલેક કાલે આ વાક્યપદીવકાર
થયા. આ સંપત્તિવરથી મહારું માનપુ' છેકે ખાવપદીવરો કરતાં કોઈ બીજો
હી ને એ મથ આપણા મહાકવિ અતુંદરિની કૃતિ તો નખોળ."

આ સ્વતઃ સાંતરસ પ્રાધાન્યે, અને સુખતાથી અવસોકતાં દરેક મ્લોક
સાંતરસના સાદિત્થે હજારોતો બાસેછે સાંતરસનું હજારું સાદિત્ય
સ્વપ્રકાર વચ્ચાપે છે કે:-

શાન્તિઃ શમસ્યાવિભાવઃ ઉત્તમપ્રકૃતિર્મતઃ ।

કુન્દેન્દુ સુંદરચ્છાપઃ ધીનારાંયણ દૈવતઃ ॥

અનિસત્વાદિનાંડેશિર્વસ્તુનિઃસારૈતા તુ યા ।

પરમાત્મસ્વરૂપં વા તેસ્યાંલેમ્બનંમિવ્યેત ॥

પુણ્યાશ્રમહરિસેવતીર્થરમ્યવનોદયઃ ।

મહાપુરુષસંજ્ઞાંધોસ્તસ્યોદ્દીપનકોર્ષણઃ ॥

રોમાંમાંચાંધાનુધાંવાંસ્તથો સ્પુર્ણ્યધિષ્ઠારિણઃ ।

નિવેદહર્ષસ્મરણમંતિર્મૂર્તિર્દયાદયઃ ॥ ૩ ॥ ૨૩૮ ॥

સાંતરસમાં ઉત્તમપ્રકૃતિનો નાવક તે શમ, સ્યાવિભાવ, એકએ, શમ
એટલે નિરપૂઠઅવરથામાં પરમાત્મામાંજ વિભાવ ભેદારૂ ને જાણિતે તે.
આ સાંતરસના અનિસત્વા ધીનારાંયણ છે. તેમની કૃતિ કુન્દના પ્રખ્યાતમા
કુન્દની જેવી ગાર છે. અતુ, મંદન અનિસત્વા વિષયેલી અનિસત્વા, બધો
વસ્તુઓની નિરસાતા તથા પરમહાપરમાત્માનું સ્વરૂપ તે આ રસનું આત્મન
છે. મુનિવ્રતેના પરિવ આશ્રમે, હરિહરમહા કે, ધર્મદેવતા, માનવ, ક્ષેત્રો,
તીર્થસ્થાનો, ધમાનયોગ્યવનસ્થાનો, ગુફાઓ, સુંદરવિતાઓ, અને મહાપુરુષની
સંગતિના આનંદ એ આ રસનાં ઉત્તમો છે. વળી નિવેદ, પરમપદપ્રાપ્તિનો

એટલીજ અભિમાન છે કે આ રાજાનો અકારનાદસરોવર યાત્રીઓ કે જે અત્યંત ને રાજાવેશ છે વગી જે આવેશમ, પ્રકાશમ તે અસૌકીક મન-
હારેમ છે તે સર્વ વાંચકોને સર્વમય. સર્વનિર્વાના મર્મમાથી સુખિયતાનદના
અનુપમ આનંદનું આસ્વાદન કરેલો.

નવાનુ.

શ્રી અદ્યુતિ
અં ૧૯૫૧ કાલ્પન મુદ્ર ૨ } જ. કા. પાઠક.

अस्माप्येनं अस्मद्विघ्नेभ्योऽर्घ्या अस्मन्ना हुतम् ।

अस्मैव तेन गंतव्यं अस्मकमसमाधिना ॥

+ + + + + + +

सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते ।

+ + + + + + +

सर्वं ज्ञानं प्लवेनैव वृजिनं संतरिष्यसि ॥

येथेयांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मत्सात्कुरुतेऽर्जुन ।

ज्ञानाग्निः सर्वं कर्माणि भस्ममात्कुरुते तथा ॥

नहि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।

+ + + + + + +

ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाभिगच्छति ॥

+ + + + + + +

तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ।

उत्तैवेन संशयम् + + + + +

(श्री. भ. गी. अ. ४ यः)

માજાપિપ્પલ મહાકવિશ્રી

બનુંદરિ

મળીવ

વિજ્ઞાન ગ્રંથક.

બાપાંતર કર્તા

જગદ્ગુરુ કાલિદાસ પાંડક.

શ્રવ

શ્રીમદ્રાજપિંચર ભટ્ટદરિ

શિશુંબ

વિજ્ઞાન શતક.

શિવજીવનજ્ઞાનધેનીર્ગોચરવર્ણ્યો—

યગતપુષ્પમાલાપ્પાકુલાકાગદંદા ।

અવનુ જગદ્ગોષ્ઠી કાશ્વદુદ્યાત્મ દર્પો*

વિવુલ વર્ણિયે 'દગ્ધો દવ્વથુલ્લો ગણેયઃ ॥૧॥

હત્તની અરની ખાસ સ્વચ્છ, તે નાજીકાએ,

જામદગ્ધ જામલાં વ્યાપના સંધે દિલે;

મદુર પરિપિપાયા હત્તની શુદ્ધતા;

સાક્ષ જગત્ત ગૌરવ ગર્વિયતા મંજુશા. ૧

મધુ- ૧૧૭

મદાવર્ણિયે—મદે તે મેલે

૧ મધુ, આ હયામર્થો પા છે પણ અત્તમનિને કાવ તેને રચના જ-
વાની રચના. પ્રમાણુ હયામર્થો પા રચના છે

૨ મધુ, પરિપિપાયા પા છે આ મદે જ્ઞાન માયુરોષી કેલવજન
દર્પોષ મુલ સને છે ૩ - પરિપિપાયા પા રે ૩ વિશાધરના કેરિયા મ-
દી કાવ છે, તે પણ તે વિવલ કાવલ દેવર પાવલ છે. પણ પરિપિપા-
યાએ 'જગત્' કાવ છે, દેવકલા અદેયા પરિયે કાવલ પાવલે મેલે. *
આ વધારી પરિયેવદત પા રચના છે. આ રચના સુચવતું દુનિય છે
૩ આ કાવલા પા પાવલેનો નિર્ણય મદાસ મે મદાવર્ણે સુચવેલો
અવનો રેના છે.

ઝરતી ઈ. મોટા ઘેરાવાવાળા દંતુસગથી ઝાબતી શૂંદ્રવાળા, કુંબચ-
ળમાંથી ઝરતી સ્વચ્છમદની ધારાથી મુગધ લોભે બમતા બમરાનાં ટોળાએ
સર્વે દિશાને છાઈ દેતા અને સ્વભિમાનવાળા ગણેશ સકળ જગતનું
રક્ષણ કરે.

પર્વના એ શતકોમાં કંઈએ બ્રહ્માની સ્તુતિ કરેલી છે ત્યારે આ શતકમાં
ગણપતિનું સ્તવન છે. તેનું કારણ એ મમત્ત્વ છે કે આ શતકનો વિષય
જ્ઞાન છે અને ગણપતિએ જ્ઞાનના અધિષ્ઠાતા છે. વળી મદને તો લાગે છે કે
આ બ્રહ્માજ્ઞાનાત્મક શતકમાં આમ શ્લોકોંકાર યોજ્યોજ દૃષ્ટિ છે. ગણેશ
(ગણનકર્તા. ગણ-નિમિત્ત વ્યક્તિનો સમુદાય. દર્શિ-અધિષ્ઠાતા. બિન્નબિન્ન
વ્યક્તિના અધિષ્ઠાતા પગખાના) ને જમના કુબરચળ (એક ભાગ) માંથી
ઝરતી-સ્વચ્છમદની ધારા (મોટા પમાડનારી માથા) થી મુગ્ધ બનીને બમ-
રાગણે (મમારમાં બમનાર ડુંગરો. સમૂહ) સર્વ દિશામાં બમે છે, તે ગણેશ
સકળ જગતનું રક્ષણ કરે.

ગણેશના મસ્તકની આસપાસ બમરાનાં ટોળાં ઘુંમર કર્યા કરે છે
એવો વિચાર મદાકવિ બવભૂતિએ પણ દર્શાવ્યો છે. શુઓ માત્રનિમાધવના
પ્રથમાંકમાં મંદોદરિનાલિમાલામુદ્ધારિતકવુમસ્તાન્ટવે શૂલપાણઃ છત્રાદિ.

‘વિજ્ઞાન’ શબ્દનો અર્થ ૫૪૪ ૫૪૬ અથવા બિન્નબિન્ન કરેલો છે.
બગવાન શંકરાચાર્ય તત્ત્વાત્વમિદ્વિયાણ્યારૌ નિયમ્ય ભરતર્પથ વાપ્પાનં પ્રજાદિ
દાને જ્ઞાનાવિજ્ઞાનનાશનમ્ આ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના ‘મોહકની ટીકામાં
“ક.એ મેદિત કર્યા પહેલાં હૃદયે, મન તથા શુદ્ધિને સ્વાધીન ક-
રીને આત્મજ્ઞાનને તથા શાસ્ત્રજ્ઞાનને નાશ કરનારા આ કામનામના
પાપી શત્રુનો પ્રકટ રીતે નાશ કરવનું સૂચવે છે.” જેને શ્રુતિ
પણ તમેવ ખીરો વિજ્ઞાવ પ્રજ્ઞાં કુર્વોત્ આમ ટેકો આપે છે. મિ. તેજમ,
મુળાઈ સંસ્કૃત સીરીઝમાં શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના વિવરણના ૫૯ ૨૫ લીટી
૪૯૫ માં અનુમત્ત અર્થ કરી સંપૂર્ણ પ્રકારે મળતા આવે છે. અમરસિંહ
તેનો અર્થ મોક્ષે ધી જ્ઞાનમન્યત્ર વિજ્ઞાન શિલ્પશાસ્ત્રયોઃ આમ કરે છે. સ-
માશ્રમી મધુસૂદને અને બીજા ધણાએ આ અર્થ માન્ય કરેલો છે. પરંતુ આ
શતક માટે તો ‘બ્રહ્મજ્ઞાન’ એટલે અર્થજ વધારે તથા બૈસનો છે. મધુસૂ-

કનની મીઠાનો દીકાનો જ્ઞાનમિતર દામ્નોય વિજ્ઞાન પેદાનનજન્યય, પણ આમ
 'વેદનિક જ્ઞાન' એવોજ અર્થ કરે છે. અને એ અર્થને બદલાવે પેલાની
 અપ્પત્તરમાપણની દીકામાં વિજ્ઞાનમાત્રવજ્ઞાનન આ પછી, અનુદરિ નિ-
 ચેદ નાદકાર વિજ્ઞાનેન વિદ્યુત્તર નિષ્કુરતર નીચે પરમજાગે એ તથા યાન
 લગમુક્ત વિવચસ્ય શરમે ક્ષમામિ વિનુલ્લસ તે વિજ્ઞાનમાત્રકરં મોક્ષયતિ
 આ વાક્યથી અને અપ્પત્તર રાખણના મુદ્દાના રાગ્યય વિષુલ્લ દયા
 વિજ્ઞાનય દદો વિમુઃ આ પછી અ.માર મને છે.

મંગલમંથની નિર્વિપ્ન સમાપ્તિઅર્થે મીઠાખપતિના મંગલ સ્થાપનું
 આશીર્વાચન સ પુત્ર કરેયુ વર્ણન તે અદો નાની છે. મધ્યસ્થનું મુચન પણ
 ઉપર દયાવ્યા પ્રમાણે બલ્યાવહે. મહેસનુ આનદમય સ્થરપ આજ્ઞાન છે.
 ઇશ્વરવિષયે રતિનો સમાધીમાર પણ સૂરેશે છે. તે આત્મી સામક્ષીથી પરં-
 બ્રહ્મના મુખારરરપ જેવો શાન્તરસ જામેહે. કલ્યામાં મંગલ વ્યાપેશે માધુ-
 મનો મુજુ અખંડાનંદના મ.પુરંતુ આરવાન કરાવેશે દેવ એવો આસ યાપહે.
 ગણિની હંદ છે. ૧

યત્સાધયા શુચિ વિમાતિ યદાત્મભાસા^૧
 મયોતિતં જગદશેષમવાસ્તદોષં ।

તદ્દુષ્ટ નિષ્કલમમંગલપારસૌખ્યં
 પ્રત્યક્ષમે પરમમંગલમાદિતીયં ॥૨॥

જે શુદ્ધ ચાતુર્યુષ છે વર્ણી જેનીજ્યોતે
 ખારે અશેષ સચરાચર વિદ્યે જોતે
 નિસ્સંગ નિર્મળ અખંડ મુખંગજાતમા
 આનંદરૂપ ભક્તું એજ હું પ્રત્યગાતમા, ૨

અર્થ—૫૫.

પ્રત્યગાતમા—સાક્ષી ૧૨૨૫

૧ સરખાવો શાખિની વિગ્રાસના ચોથા વિગ્રાસનો શ્લોક ૧૯ મેલ

જે છઃ—જે પાપરદિત સત્ત્વરૂપવાન છે, જેના પ્રકાશરૂપે આ જાણું જડ-
મિત્તન્ય સ્વરૂપવાળું વિષ જાણાય છે. વળી જે સંમરદિત, સત્તા, રજ કે તમે-
શુષ્કતા મરદિત, રેશ અને કાચતા અવસ્થાદિરદિત, આનંદ અને મંગલરૂપ
પ્રત્યભાતમા છે તને ૬ અગ્રુપુ.

વડાનો મમત્તવે છે કે છીપતું ચથાઈગાન ન દોવાળી રૂપાની જાણી
છે આ દેહાન્તમા જેમ છીપતા અગ્નિત્વનીજ રૂપાની જાણી છે તેમ જલના
આન્તિત્વનીજ જમત્તની જાણી છે. જેમ છીપત રૂપારૂપે જાણે છે તેમ જલના
જમત્તરૂપે જાણે છે. અંધાન્ જમત્ત જલની મિત્ર નથી; જલરૂપ જ. આ સિ-
દ્ધ કરવાની અનેક શ્રુતિવા છે.

“ ન જલના રનાયી (અથવા પ્રકાશયી) આ સૂર્ય, ચન્દ્ર, તારક,
દિગ્ગળી આદિ સર્વ પ્રકારે છે, એક અને અદ્વિતીયજ જલ છે ” છ. ષ.

પ્રથમના સ્થાકમા મથના વિષયનું સૂચન આશયે સામનું હતું; આમાં
સ્વરૂપ મુચન છે. આ અને આ સ્થાકમા જ્યાં સ્થાકમાં સંસારની સાધમા ત્વજ
પરમતત્ત્વમા વિશ્રુતિ મેલા રૂપ સમ રચાવીમાય છે. પરમાત્માના સુદત્ત, પ્રજ્ઞ-
સમપત્ત, વનરે નુનતો અને જલના મનનારનો નિશ્ચય કરવામાં મનિ નામે
જ્ઞાનમત્તિમા ન આ જ્ઞાનમત્તિમાના મત્તિરૂપે રતિના સંચારી આવને
રેળો, જાણું સન્દે મુચિત થતા જ્ઞાનમુકયનામના જ્ઞાન આવનો અવિભાજ
કરે છે. આમ જનરે.તરમાયેળી પુટ થયો સમ, ચાન્તરનરૂપે પ્રતીત થાય છે.
જનનનિવડા છે છે ૨.

हे वृषाः ब्रजवापयं यत इवो गेहं जनन्या मयं

रागद्वेषपदादयो मयन् नः पन्थाः गिरां मायया ।

काशीं सांग्रनपागतोऽष्टपदहं केशेन हानुं वपुः

महांतवंपुं हं सुतं तदिनो वीतिविधिया पण्डितान् ॥३॥

हे वृषाः જનનીની મંત્ર મુખથી સ્વદયાનમાં મંત્રરૂપે,

હે ગાનાદિ મથા : પથોનમત્તમા કલ્પાવાસી ખતો;

હું તે મંગલરંગ મંડિત હવે વારાણસીમાં વસી,

સર્વે દુઃખનું મૂળ દેહ ત્યજ્યા કષ્ટેથી આવ્યો અહીં.૩

સ્વસ્થાન—પોતપોતાને ઘેર.

પથો—રસ્તાઓ.

પુત્રા, પ્રધાનો, પટ્ટરાણીઓ ને પ્રમુખોનો સંસ્પર્શમાં પાછા આવ્યા આમલ કહે છે છતાં પાછા જતા ન હતા તે વારાણસીમાં વસી રહેલા વિરહ મહારાજ બંદુરિની આ ઉગિત છે. કહે છે કે:-

હે પુત્રો ! તમે આ તમારી જનની (પોતાની પટ્ટરાણી) સાથે સુખેથી પોતપોતાના સ્થાનમાં સંચરો. વળી હે રામાદિ સખાઓ ! (મહારી સાથે દીપકાગથી પરિચય રાખનારા કામ કોષ ભોમ, મોહ, મદ, ધ, દે મિત્રો !) તમે પણ તમને કમ્પાણકારી ઇન્દ્રિયભાગમાં ગતિ કરો. કારણ હવે મ્હે વિરાગી બની પુત્ર કથનાદિ સંસારિકવિષયો ત્યજેલા છે. અને સર્વે દુઃખના મૂળરૂપ—સર્વે અન્યોના આશ્રયસ્થાન રૂપ—ને આ દેહ, તેને ત્યજવાને હું મંગાની તરંગ શોભાથી શોભિત ધમ્મેલી રમ્ય વારાણસીમાં નિવાસ કરવા કષ્ટો સહીને પણ આવ્યો છું જેથી પાછો આવી શકતો નથી. તોયે કરતા નહિ પણ નિવાસ કરી આગીરથીના જ્વળમાંગ શરીરની બરમ પાડવાસાર નિરહંકારી, નિર્મમત્વી હું કાથીમાં આવેલો છું એટલે પાછો નહિ આવું. તમે રાણીને તેડી હવે પાછા જાઓ એ આવશે.

બંદુરિ નિરોધ નાટકમાં પણ મંત્રી દેવનિષક અને ઘેર પાછા જતા ન હતા વિરહ બંદુરિ વચ્ચે આને મંગતોજ પ્રસંગ છે. તેમાં વાર્તાલાપ યાવ છે. કે:-

દેવતિષક:- હા દેવ ! રાજાને આપને રહેલી સખતિ વગેરેની હવે શું મનિ થશે !

રાગા—

સાદૃશ્યવિકોલિત છંદ.

રંગીલા વરને વરો મુખધરી ભોજાન્મુખી સખતિ,

હે કામાદિ અનુચરો ! તજમને હચિત દીલે મનિ;

(રાધા ભેટીને)

પૂજ્યો ! આપ કામા કરો અહીં વરવો રીરે પરી હું શુનિ;

બ્રહ્મજ્ઞાન અનુભવાર્થરસમાં બે ચાઉ હાવામાં અતિ.૧ (૫-૨૫)

(ભોમવાસનામાં ઉત્કલવાળી સંપત્તિ બન્ને રંગીલા વરને વરો. વળી કામ, ક્રોધ, મોહ, મદ, ઇ. દીર્ઘકાલના પરિચયવાળા હે સેવકો ! તમે પણ મારો ત્યાગ કરી તમને મમે તે આનંદપથમાં ગમન કરો. વળી હે પુણ્યો દેવદ્વિજગુરુ આદિ હે માન્યજનો ! હું આપનાથી છૂટવાનું નિષ્કુરપણું કરું છું તેને માટે મ્હને ક્ષમા કરો. કારણ “ જ્યારે વૈરાગ્ય ઉપજે ત્યારે સંન્યાસ ધારવો ” એ યુતિની આઠાશિરે ચઢાવી હું અહીં (કાલીમાં) વસેલો છું અને હવે હું બ્રહ્મજ્ઞાનના અનુભવાર્થે (વિજ્ઞાન માટે) રસમાં (અખંડ એ-કરસ સમ્યક્ષાનંદમાં) તટસ્વી થવા અતિ આકર્ષાઈ છું. તાત્પર્ય કે હવે હું સમાધિપરાયણ થવા ઇચ્છુ છું તો આપ વિગ્રહારી ન થતાં સદા આત્મા જાઓ એ આવશે.

આમાં નિવેદનો સહચારીભાવ સપૂર્ણ ખોલેલો છે. ‘ દુઃખમુળ દેહ ’ તેનું આકલ્પન છે. તે પુરો ! ના દીર્ઘરોકોઆચરણે પ્રતીત થનો કાલરત્ન મિશ્રિત જ્ઞાનિનો ભાવ સ્પષ્ટ છે. રામાદિસહચરોને ત્યજવાથી વ્યાપેલો દર્પ મંમતરત્નમંડિત વારાણસીનું સૌંદર્ય જોતાં વ્યાપેલો રતિ અને ‘ કષ્ટથી આવ્યો અહીં ’ કથવામાં વ્યાપનો શ્રમ પણ પોષક સહચારી ભાવ જોવા છે. અને તે સર્વે નિવેદને પુષ્ટ કરે છે. માધુર્યને પ્રસાદ ગુણ સ્પષ્ટ છે. સા-દુઃખવિકાસિતછંદ છે. ૧૦૦

૧ અન્યકાચ્ચિદુપાશ્રયન્તુપુરુષં ભોગોન્મુક્ષંસપદઃ કમક્રોધનદા (દાઃ) પદાનિભવતાંભૂયાંસિમામુજ્જતઃ (તામ્) । ક્ષન્તવ્યગુરુ દૈવતાદ્વિજગૈઃ શ્રોતાનિદેશાદર્હં વિજ્ઞાનેન વિઠ્ઠાય નિષ્ટુર તર્નીયે પરવ્રજાણિ ”

૨ ભતૈરહિ નિવેદના આ શ્લોકની બીજીચીટીના અર્થને બંધ બેસતો શ્લોક સદીકાવ્ય અધ્યાય. ૨૦ શ્લોક ૨૫ નો આ પ્રમાણે છે.

“ યથેષ્ટચરવૈદેહિ પન્થાનઃ સન્તુતેશિવાઃ ।

ષામાક્ષેન્વપ્રતાવન્તાં વિશર્ક્ષાંરાગ મદ્ગત્તામ્ ॥ ”

મદ્ધાવન્તોઽપિ કેચિદ્વિરમુપાનિપદાશયેકારા 'યતન્તો

વ્યાકુલંતોઽપિ કેચિદ્વલિતપરમતા યથાપિ જ્ઞાતતત્ત્વાઃ ।

તીર્થે તીર્થે તથાપિ ધ્વમણરાસિકતાં નો મહત્યધ્વસેદા-

ચત્તકાલં વિધતે મમ મનસિ સદા વશ્યતસ્તત્ર કૃત્યય ॥ ૬

વેદાન્તજ્ઞો, ધીમન્તો, ઉપનિષદતજ્ઞા બોધકો, બાધ્યકારો,

પાંડિત્યે ખંડનારો પરમત, વળિ જે જ્ઞાતતત્ત્વો અર્થાંશો;

તે એ પંથાલિલાપી બની રનવન છે તીર્થ તીર્થે બને રે !

તેનાં કૃત્યો નિહાળું જામણુ-કુખતણું ચિત્તમ્હારું બળે રે ! ૫

વેદાન્તજ્ઞો-ઉપનિષદો જ્ઞાનુનારો. ધીમન્ત-બુદ્ધિમાન. બોધકો-બોધક રનારો.

બાધ્યકારો-કર્ત્યોનુ વિચારથી વ્યાખ્યાન કરનારો. જ્ઞાતત્ત્વો-તત્ત્વજ્ઞાનીઓ.

ઉપનિષદો જ્ઞાનુનારો, ઉપનિષદોનો બોધ કરનારો, જ્ઞાતનાં કર્ત્યોનુ વ્યાખ્યાન કરનારો, વિદ્યારથી પારકામનુ (પ્રતિષ્ઠાદીના વિચારોનુ) ખડન કરનારો, વેદપ્રતિષ્ઠાન તત્ત્વજ્ઞાનુનારો, અને તેવાજ બીજા યજ્ઞા બુદ્ધિમાનો મોં દીણ છે; પરંતુ તેમાંના યજ્ઞા તો પંથ કરવાના (રખડવાના) અભિલાષી બની, આ તીર્થથી તે તીર્થે તે તે તીર્થથી રેમે તીર્થે બનેઝેને રન વન (દેરાન દેરાન) થાય છે. અરે રે! તેમના પથે બમવાના કુઝો (દાડ, દાપ, વગેરે, જૂખ, તરલ, જમ, ઇ, ચિરિષ પ્રકારનાં રખે) નિહાળું છું ત્યારે મ્હોં પજુ મિત બને છે. જ્ઞાતીઓ પજુ મદ જેનાં આચરણે આ-ચરે છે. એથી મ્હને મ્હોડું કુઝ થાય છે, એ આવે છે.

૧ જે રે મર ધાનુ આત્મતેવદી છે, તોપણ અદિયા પરરતેવદી મળ્યો છે. સરખાવો, “યતન્તો યોગિન ચેત્તે પરપન્થ્યામન્યવસ્થિતમ્ । યતન્તોઽપ્યજ્ઞાત્માનો નૈત્તે પરપન્થવેતસઃ” શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા અધ્યાય ૧૫ મો મ્હોઃ ૧૧ મો. અને તે ૬૪૨ કહેલી મનુસુત્રની ડીશ.

૨ આવાજ વિચારને મટે અભિની વિદ્યાભનો આ મ્હોઃ ૧૭ મો. “ઉપનિષદઃ પરિણીતા મીતાપિ ચ દન્તમતિરર્થ નીતા, તદગ્નિ ન હા વિપુ-વદના મનસમ્મદનદ્વારિણિને”

અક્ષમાન અનુભવાર્થરસમાં એ ચાઉં દ્વાવાં અતિ.†(૫-૨૫)

(જોમયામનામાં લેલકાળાળી સંપતિ ભરે રંગીલા વરને વરો. વળી કામ, કોપ, મોહ, મદ, ઇ, દીર્ઘકાલના પરિચયના હે સેવકો ! તમે પણ મારો ન્યામ કરી તમને મમે ને આનંદપથમાં મમન કરો વળી હે પુણ્યો : 'મનુ' આદિ દે માન્યજનો ! હું આપનાથી જૂટતાનું નિષ્કુરુપણું કરુંહું હું ન મંદને કામા કરો. કારણ 'ન્યારે વેરામ ઉપજે ત્યારે સંન્યાસ પાનવા ' એ શ્રુતિથી આણસિરે અગ્રવી હું અદ્વી (કાલીમા) વમેતો છું વ્યવ દર દુ અક્ષમાનના અનુભવાર્થે (વિજ્ઞાન માટે) રસમા (અખંડ એ-કરમ અનિવરણના) તત્ત્વીન થવા અતિ આકર્ષાઉં છું. તાત્પર્ય કે દને હું મન રાવ રનુ થવા હચ્છુ છું તો આજ વિશ્વકારી ન થવા સધ ચાક્યા રનુઆ ન જા રસ)

આમા (૧૧૮૦) મદચારીમાવ સપૂર્ણ ખોડેયો છે. 'દુઃખમુગ દેહ ' ના આવનન જ ને પુરા ! ના દીર્ઘકાલોઆરણ્યે પ્રતીત થનો કાલરના ભાવન ન્ય જનતા માવ રપટ છે. રાગદિમદચરોને ત્યજવાથી વ્યાપેતો દર્શન મનન નમંડા વારાણ્મીનુ સૌદર્ય જોતાં વ્યાપેતો રતિ અને 'કષ્ટથી આ જા જાતે કષ્ટમા વ્યાપતો અમ પણ પોપક મદચારી બાવ જનેક રાવ ના નાવ નાવન પુટ કરેછે. આધુર્યને પ્રસાદ ગુણ રપટ છે. ચો- ૧૧૮૦ ૧૧૮૦ ૧૧૮૦

• પ્રવચન દેવદા પ્રવચનુપુરુષ ભોગોમુખેવંવદઃ કામક્રોધનદા (દાઃ) વદ નેનવતંનુનં મનનુજ્ઞતઃ (તામ) । શમ્ભવ્યંશુલ દેવદિગમગૈઃ શ્રોત્વંદેશદદઃ રજાનન વિઠ્ઠલ્ય નિષ્કુર તરંતીવે પરજમગિ ॥

• અનેદને નિરંડા આ મ્હોકની બીજલીટીના અર્થને, મધ નેમો ૧૧૮૦ ૧૧૮૦ ૧૧૮૦ ૨૦ ૨૧ નો આ પ્રમણે છે.

• વચંટનરંદેદિ વચાનઃ સન્નુનેતિકાઃ ।

કામભોગ્યવ્રતવન્તે વિગદુગ્નન મદ્ગતામ ॥ ॥

મદ્ભાવનોડપિ કેચિદ્વિમુક્તાનિવદાપ્યર્થકાગ 'યનન્તો
 વ્યાકુર્વનોડપિ કેચિદ્વલિતપરમના યયપિ જ્ઞાતતત્ત્વાઃ ।
 તીર્થે તીર્થે તથાપિ ધમણરમિકર્તાં નો 'જહત્યધ્વચ્છેદા-

વચ્ચત્કર્ણ વિધતે મમ મનસિ સદા પડ્યતસ્તપ કુત્યમ ॥ ૬
 વેદાન્તજ્ઞો, ધીમન્તો. ઉપનિષદગ્રા બોધકો, બ્રાહ્મકારો,
 પાંડિત્યે ખંડનારા પરમત, વળિ જે જ્ઞાતતત્ત્વો બધાંઓ;
 તે એ પંથાભિલાષી બની રનવન થે તીર્થ તીર્થે બમે રે !
 તોનાં કૃત્યો નિહાળું બ્રમણ-કુખતણાંચિત્તમ્હારું બમે રે !

વેદાન્તજ્ઞો-ઉપનિષદો ભજનનારા. ધીમન્ત-શુદ્ધિમાન. બોધકો-બોધકરનારા.
 બ્રાહ્મકારો-સુવેળું વિજ્ઞાતી બ્રાહ્મણ કરનારા. જ્ઞાત-જો-જ્ઞાતજ્ઞાનીઓ.

ઉપનિષદો ભજનનારા. ઉપનિષદોનો બોધ કરનારા, જ્ઞાતનાં સુવેળું
 બ્રાહ્મણ કરનારા, વિજ્ઞાતી પારકામનુ (પ્રતિષ્ઠાપીના વિચારીતું)
 ખડન કરનારા, વેદપ્રતિષ્ઠાન તત્ત્વભજનનારા, અને તેવાજ બીજા ધનુ
 શુદ્ધિમાનો મ્હેં દીઠા છે; પરંતુ તેમાંનામણા તો પંથકરનારા (રખાચના)
 અભિલાષી બની, આ તીર્થેથી તે તીર્થે ને તે તીર્થેથી પેજે તીર્થે બમેડેને રન
 વન (હેરાન હેરાન) થાયછે. અરેરે! તેમના પથે બ્રમણના કુખે (શાસ-
 તાપ, વંચસાદ, બ્રમ, તરન, મમ, ઇ, વિવિધ પ્રકારનાં કષ્ટો) નિહાળુડું
 ત્યારે મ્હારું પણ ચિત્ત બમે છે જ્ઞાનીઓ પણ મુદ્ધ જેવાં અપરજ્ઞો અ-
 મરેછે. એથી મ્હને મ્હોડું કુખ થાય છે. એ જ્યારહે.

૧ જો કે યજ્ઞ ધાતુ આત્મનેપદી છે, તેપણુ અદિષ્ટ પરમંજી મખો
 છે. સરખાંચ, " યનન્તો યોગિન શ્વેને પદબ્ધ્યામ્પરશિયમ । યન્તોઃ
 વ્યજ્ઞતામાનો નૈર્ન પદવત્પચેતસઃ " શીખરમયશ્ચીય અપ્. ૧ ૧૨ એ
 શ્લોક ૧૧ એ. અને તે ૧૫૨ કહેલી મધુસૂદનની દીક્ષા.

૨ આજાજ વિચારને માટે બામિની વિશ્વસનો આ શ્લોક શુદ્ધે
 " ઉપનિષદઃ પરિપીતા મીતાપિ સહન્તમનિયં મીત, તદે ન હ' વિ-
 ષદના માનમમ્પદ્મદ્વાદિપર્વિનિ "

ગમને પોતાનાર વિષાદગો બાળ 'અરી ખીરેયો' છે. તીર્થમનજીવ
અજ્ઞાન તેનું આતંજન છે. 'યમભિગામી' જનના, 'સ્વંત' થાને
'કષ્ટ' વેદવાદ્ય ગાતીએની અજ્ઞાનમરી મેષ્ટાએ કરીપન છે. કુષ્મ નિ-
દાગતાં થનો 'ચિત જગ્યા' રૂપ અનુભવ પળુ છે. મોઝાપદમાં દાગો
બાળ પળુ જાણાય છે. આમ આતંજન, કરીપન, 'અનુભવ' ને સદકારી
બાળે વિષાદ પોષાર્થ રામને મદકારી બળે છે. સ્વમ્પરકર છે. ૧૭.

યાવત્તે ચમકિકરાઃ કરતલકૂરા મિષાશાદયો
સુદાન્તાઃ મૃણિરાજદીર્ઘમુનયા દંપ્ત્રાકરાલ્લનનાઃ ।
નાકર્ષન્તિ મરાન્થનાદિરહિતાન્યત્તાવદિષ્ટેષ્વયા
સુષ્માભિઃ ક્રિયતાં ધનસ્ય કૃપણાસ્ત્યાગઃસુપર્વાદિપુ ॥ ૬
દંપ્ત્રા લાલ કરાળ, લીપલુ મુખો, ઉત્તુડતુંડાનખો,
ખડગો ચંડપ્રચંડ, પાશ ધરના વિકાળ કાળા દૂતો.
ખેંચે ના તુજને જહીં સુધી અરેરે ! એકલો લોભિયા !
ત્યાંસુધી શુભદિન દાન કરજે પારી રૂડી વાંછના. ૬

દંપ્ત્રા—ટાડ. લીપલુ—ભયંકર. ઉત્તુડતુંડાનખો—મોટા તીક્ષ્ણ નખો.
અથવા મોટાંમાથાં ને નખવાળા. કાળાદૂતો—યમના ચાકરો.
શુભદિન—પુણ્યકરવાના ઉત્તરાયણાદિ ઉત્તમ દિવસો. રૂડીવાંછના—સારીમન-
ચવાળી લાલચ.

વિકાળ મુખમા (લોહી મોટાથી ચએલી) ભયંકર લાવ દાદાળા
મોટા પર્વત જેવડા માયાવાળા, પ્રચંડ નખવાળા ચંડ (વિકાળ) ખડગો અ-
પ્રચંડકાસી ધરનારા યમના વિકાળ કાળાદૂતો તને એકલોજ (ધનદારાદિ સદિન-
જ્યાં સુધી ખેંચી ગયા નથી ત્યાંસુધીમાં છે લોભિયા ! ભવિષ્યકાળમા સારી મા-
ચવાળી બાવના પરી સાસંસારં પર્વોને દિવસે દાન કરજે. જેને માટે દ્રવ્ય ખે-
ડરવા ઇચ્છિએ છીએ તે સ્ત્રીપુત્રાદિ સાથે આવવાના નથી તેમ દ્રવ્યપલ્લ ના
આવવાનું નથી, માટે સત્કાર્યોએ દ્રવ્યનો જે ઉપયોગ કર્યો તેજ ખલવા મા-
બકારી છે એ બાળ છે

तार्थान्प्रधानजन्यं न भवति सुकृतं दृष्टुमशक्यं वा

यस्मादाभ्यां निहीनः श्रुतिमपविगतसत्त्वगान्धा^१ जनानाम् ।
सर्वेषामाद्वनीयो निरतिशयमुक्तो यद्यपि स्वप्रकाशा-

स्त्रीयै विद्यास्तथापि हृदयति तत्रये यत्तदाश्रये

આની મુશ્કાર છે ઉપનિષદ અને અતરાભા વિદ્યાકી.

અમે પુણ્યો, વિનામે અથ કદિ નહિ રે' તીર્થસ્થાને વરવાથી;

સર્વેમાં સાક્ષીરૂપી મુખસ્વરૂપી પરબ્રહ્મની પ્રાપ્તિદારી.

વિદ્યા તીર્થે જતાં એ તરૂંડી તપ ચડતા એજ આશ્વિનકાંડી.૪

2014-2015

સ્વાતીજનો તીર્થસ્થાનમાં જઈ ઉપનિષદના શાસ્ત્રપુત્રે (આ શાસ્ત્રના અમલ
હિ. તેને પાષપ્તુલ્ય સુખદુઃખ કે જાણેએમાં કાંઈ હોય નહિ આપા શાને)
અત્યઃશબ્દો સાધ્યનારે કહી પેલાના સર્વે અભ્યાસન્ય સંસ્કારોને નાશ

[illegible]

[illegible]

અવધ્ય ૬ એ (કાવ્યોચિત્ત્વિન મટ : યઃ યાદિત્તુ દુઃખિતિ સ્વચ્છાદિત્ત્વ-
શાન્તિઃ કલ્પિતિ જલકાદતિ) " એવું કહ્યું. તારાંચને આશાકર્ત્તુ સ્વ-
ચ્છાદિત્તુ એ એવું કહ્યું. પુણ્યકર્ત્તુ કલ્પિત્તુ એ આ : તમને સમજી જુઁ અર્થ-
પ્રદાનિત્તુ સ્વચ્છાદિત્તુ એ એવું કહ્યું.

[illegible]

બીજાજાળ દૂતરૂપ આસંજને ને તેના બીજાજ દૃષ્ટા, અંકનખ, પ્રચંડપાસા ને ચિકાળ મરીરૂપ ઉદીપને ત્રાસનો વ્ય. આવ પોતાવ છેવળી તે 'હા' અગ્રાએ સૂચિત થાયછે. તદ્દરૂપતા ને વ્યાખ્યાન થતા છત્રને જેમી લગ્યાની કીચા, આત્રાસનું અને 'અરેરે' સળદે સૂચિત થતા દૈન્યનું પોતાજ કહે છે. આમ ત્રાસ ને દૈન્યની સંઘટ્ટિથી પરિપોષિત થતો મૃતિનો વ્ય બાવ ચોથાપદમાં વેલાવ છે. અને તેથી સમગ્ર પોતાજ થાયછે. આરમ્ભીરૂપિ છે. બન્ધ નૈકટ્ય જેવું સદૃશ લગ્યાવ છે પણ એજ ગુણને પ્રકાશક દોરાથી તે દોષ નહિ પણ ગુણ બને છે. સાર્વજનિકોક્તિ છે. ૧૮.

આદ્યઃ કથિદપંડિતોઽપિ વિદુષાં સેવ્યઃ મદાં ચાર્મિકા
વિશ્વેષાણુપકારકો' મૃગદશામાનન્દકન્દાકારઃ ।

કપૂરદ્યુતિ કીર્તિમૂષ્પિતહરિદ્મ્વળલે ગીયતે

શશ્વદ્વન્દિર્જનર્મદીતનુ મૃતઃ^૧ પુર્ણર્ન કસ્પોદયઃ ? ॥

બંદી વંદી કપૂરખંડ સરખા ગુણો બધે પાથરે,

સેવે સાક્ષર સર્વ, ધાર્મિક બને, સૌ વિશ્વઃભાહી રહે,

રામાને અતઃ શ્રોત્ર ઓષ બનશે મુર્ખેય લક્ષ્મીઃનહયે !

દેહની ઉત્પત્તિ પુણ્યથી નહિ થશે એ બન્ધુ આ બૂતજો? ૭

બંદી—ગુણગાન કરનારા મનૈયા.

સાક્ષર—વિજ્ઞાન.

શ્રોત્ર—આનંદ અંગાર.

ઉત્પત્તિ—ઉદય.

દેહમાત્રા મડબામંડુ મનુષ્યો પણ પૂર્વનાં પુણ્યને યેતે સદ્ગુણી પામતાં કેવા સમગ્ર બની જાયછે. તે આમાં વર્ણુ છે કહે છે કેઃ બધે મૂર્ખમાણસ હશે પણ તેને લક્ષ્મી મળી કે સ્વર્ગ સાધ્ય સર્વે જનો તેવી પમે 'આશ્ચર્ય' કરના આવશે. ગુણ ગાનાર બંદીજનો નો હંફુરના કડકા જેવા તેના જીવતા પર્ય. જ-

૧ " પુર્ણઃ ને રથજે નો દ્રવ્યઃ ૫ ! હે. ૫ તે અર્થસંગેદિ વધારે સારી થાય" એમ સંપ્રદય માનેછે. પણ દ્રવ્યનું મહત્ત્વ આ વિજ્ઞાનજનકમાં માયું દોષ એ માનવું ઉચિત નથી. અને તેથીજ મૃતને મૃતીમાં સ્વરો લક્ષમાં સંધા દેહની સચના પ્રમાણે કેરાર કરેતો નથી.

એવું છે. જે વિષયમાં વ્યાપક, સર્વેના સાક્ષી ને સર્વેનું છે, એના સર્વથી એક દેવદિવેનો પણ ધન અને શુભાનીમા સહી મળેલા મૂર્તિ કદાચ માનના નથી. આદો ફરી મૂર્તિમાં છે !!

દેવદેવિતિ રિતિનો બધો જાણ દેવદેવના ગુણમાનથી વ્યક્ત થાય છે. તે રિતિમાત્ર દેવદેવ ન માનનારા નાસ્તિકદેવિતિ અસુધાના આવને મળ્યા અમુકાને રિતિનું પ્રગલ્ભ મનાવે છે અને પોને છે. આમ પોતામૈત્ર અસુધા ને નાસ્તિકને 'કુર્ષ' કથાના પાપોઆરે રજા થાય છે. શાંતિવિદ્યાકિતિ ખંદ છે. ૭૧

કસ્યેયો વિતરો મનોમરવતા તાપેન સંવોજિતા-

વન્યોન્યં મનસાદિકાં જનયતો મૂર્ખાદિ ભૂતાત્મભિઃ ।

इत्थं दुःस्वप्ननिर्मनोषवरति यो मन्थनं नास्तिरुः

शान्तिस्तस्य कथं मरेद्धनवतो दुष्कर्मधर्माधवात् ॥૧૦॥

“આખાપે શું? ન કાંઈ, માત્ર મદને દુઃખી થઈ દેવતિ, જૂનોનાજ સ્વભાવથીજ રચતાં ઐશુન્યથી સંતતિ!”

કામાસક્ત કુખુદ્ધિ નાસ્તિક જનો આવા વિચારે ભ્રમ.

કાળાં કર્મે ભરેલ ધર્મે શરણે જાતાં શું શાન્તિ મળે? ૧૦

જૂનો—પૃથ્વી, પાણી, તેજ ને વરુન એ ચાર મહાજૂનો.

દેવતિ—શ્રી પુરુષનું જોડું.

દૈન્ય—સંભાગ.

નાસ્તિક મનસાદિકો કે નેઓ શાસ્ત્રને, આત્માને કે પૂરુષને માનના નથી ને કદે છે કે (અવપત્વારે ભૂતાનિ ભૂમિ માર્પ્પનછાનિછાઃ પતુર્ધ્વઃ સ્ત્રુ મ્નેભ્યધૈતન્યમુપગ્રાપતે ॥ જયો વેદસ્ય કર્તારો મષ્ટપૂર્ણ નિશાચરાઃકુદિપૌરુષદીનાનાં જીવિકાપાતૃનિર્મિતા॥) “અહીંયાં જે ચાર જૂનો, પૃથ્વી, પાણી, વાયુ ને વરુન છે; તે ચાર જૂનોના ઈતન્ય કદાચ છે.” તે સિવાય આત્માઆત્મા કાંઈ નથી. શાસ્ત્ર

૧ મૂળમાં દુષ્કર્મ ધર્મધમાનુ પાઠ છે. સારો શામતાં ઉપરનો પાઠ રિતિમાં છે.

૧૮૧. નમનને જ ક વ્યવસ્થા અનાદિ છે એ સામકારોની વાત જુદી છે એવું પણ પૂછો તો 'ત્રણે વેદના રચનારાઓ: બ્રાહ્મ, મુનિશા, અનાયે ૧૮૧. તથા મુદ્ધિ ને પુરુષોષિ વિનાના છે ' આપું આપું કહી જેમણે સામકારોની, સામ્યાની અને મર્મ પૂજાની અનેક નિન્દા કરેલી છે તેમની પ્રતિ આપુપ છે

૧૮૨. ક રસીઆપાપ એ તબુ સુ છે? અમારાં માપાપ અમારે સામાકે ૧૮૨. માનના વતઃએ? તમણે કામે રૂ ખી જાતી, કામપ્રતિ માટે મૈયુન્ય કનું ૧૮૩. તથા વાત મદાનુભોતા નવમાર પ્રમાણ મૈયુન્ય કેવળ એમે પેલા થયા. આપા રાખી ૧૮૪. માન મેતીર અમારે ને નેમને કામ સામનુ વળવનુ નથી. માએકર સુર કામ નદિ. તે કામ પૂન્ય નથી તે પત્ર એક કીડે, અને ૧૮૫. એમે ૧૮૬. માન આપ વત્ર વુ પત્ર કે ન ત્રાવ કરિયે ને ત્રા વત્ર મેળાપે એ પુ- ૧૮૭. કામે છે. ' અદર્શ રજુ ' કાળી કુપીક નાન્યકરતા આપા વિચારે ખતી પૂ- ૧૮૮. ન્યત્ર નાન્યત્ર કે મર્મને કેલને ન માતી અકરે તમે નેરાં (કરેતાં) વળુ શરમ થાય તથા) કળક કમો કરેછે અકરેતાં આપા કાળા કર્મ અરેપાં મર્મમાં સુકાનિ ૧૮૯. નગ કાળી કાળી આપા મર્મમાં જતા તો દુઃખ દુઃખ ને દુઃખ મળે, એ આ સ્થો- ૧૯૦. કનો આપાં અને નદુપરત્ર કરિયો દુઃખવત્ર આપા દેવ કે ન દેવ તોપત્ર ૧૯૧. રાપી કરે કાકર અન્યકે કે આપા નાન્યક મર્મને દિટકારે દેવને,

આપા વાત નાન્યકરતાં અમુકાના ને સાવક નાન્યકા ત્રા આ વં- ૧૯૨. ન્યત્ર ત્રાવત્ર કુપાં કાંકરત્ર આપા અમુકાના નાક ત્રાવત્ર ત્રાવત્ર ત્રાપી ૧૯૩. કેવલ કુપાં નુ ત્રાવત્ર નાન્યકે આપા ત્રાવત્ર કાવ મારત્ર નાપાવત્ર ૧૯૪. ન્યત્ર અમુકા ને નાન્યકી ન્યત્ર પેલા છે સાદું સદિહોદિહ ૧૯૫. છે.

દેહાગ્રાન્થવનાનુમાદિ મનતાં દગમ્નિ મુદ્ધ મર્મ

વેદગ્રામવિનિન્દિતં કથમહો વિવાગમ્યે તદા ।

દાર્શનિકેષુ ત્રિપૃષ્ઠકથાં મુન્માદિહરેતિતૈઃ

ચોદનાર્થમગમ્યે કથમદેશ્યમમાપાધિવિઃ ॥ ૧૧૫

વેદવ્યાસથી નિંષંકમુદ્ભવ છે “દેહાદિ તે આત્મ છે”

તેના તું અનુભામી તો કયમ અરે? પ્રત્યક્ષ જોતે છતે;

શાકેપીઠિત છે પિતા તનુજના આત્મા મુદી રહે વિશે

આળી ભરમં કરે અરે! તુજસમો કેા સ્વર્ણી ને દુષ્ટે! ૧૧

અનુભ.મી-૫૭૪૩ આલનારો (મનમાં મળનારો)

રહેવિશે-ચિત્તમાં.

આત્મામતવાદીઓ કે જે ચૈતન્યવાળા દેહનેજ આત્મા માનેછે તે કહેછે કે “તત્ત્વ ચૈતન્ય વિશિષ્ટ દેહવાત્મા દેહાતિરિક્ત આત્મનિષ્પમાણા ભાવાત્ મત્પર્યક્ષમાણવાદિતયા અનુમાનાદેરનહીકારેણ પાપા-ણ્યાભાવાત્” પ્રત્યક્ષપ્રમાણ એજ પ્રમાણુછે. અનુમાન પ્રમાણનો અગ્રીકાર ન હોવાથીનિરૂપાયછે કે ચૈતન્ય વિશિષ્ટ દેહ એજ આત્માછે. દેહથી ભૂરો આત્મા હોવોનું કંઈ પ્રમાણ નથી. “આત્મ જે મતવાળા માનેછે અને જેની અભિતપાટે અનુમાન કરાયામાં પણ સારીસમાજમાં સ્થાન કરેછે કે (દેહમાત્રં ચૈતન્યવિશિષ્ટમાત્રમેતિ માકુળા જવા સ્વેચ્છાચતિકાશ્ચ) “ચૈતન્યવા.શે દેહજ આત્માછે એવુ સાધારણ જનો ને નહિતરે માને છે.” તેમ જનોનો (નહિતરેનો) મત આ શ્રોત્રમાં ખરેખર છે.

અમચાત્ર વેદ અને અમચાત્ર બ્યામેજે મુદ્ભવ (ચાંપામત) નિરેવ છે તે મુદ્ મનનેજ તુ માનનારો દેવ તે એમજ માનતો દેવ કે “દેહ એજ આત્મ છે. દેહથી બિન આત્મા એવુ કાલજ નથી” તે દે અલખાત્મુમત ત્વાચ પિતા અને પુત્રોનાં સારીસ (અરે ત્વાચ મતપ્રમાણે બોલતા તેમના આત્મ) ચિત્તમાં જશી તું શા ખડે શકે પીયવટે! (ત્વાચ પ્રત્યક્ષપ્રમાણની મતવા પ્રમાણે તેમના આત્મ તેા ત્વાચી કલિસમીપમછે છતાં તું તેમને મગી મશ માની) શાખડે ખડુ જરમ કરેછે! અરે પિતા અને પુત્રોના આત્માને જાગનથી ત્વાચ જેવો સ્વર્ણી અને દુષ્ટ અન્ય કોણુ દશે.!

“દેહાદિ” સમશ્રોત્રમાં જાહેર્ય તે ઉપરથી એમણુ સ્થાનવાચકે દેહસિદ્ધાન્તની અન્ય હરિષો કે પ્રાણ વિષેરે પણ અનુમાનથી. જુઓ

૨ જુઓ સર્વોત્તમ સંપદ ૫૮ ૩ મું

ક્રિયા છે. ÷ ÷ પ્રાણી જુઓ. પદોમાં ઊપદેશ છે. આપી પ્રાણી નિમ
પરમાત્મા તેજ જુમા દોષો ચોગ્ય છે.] એટલે કે પ્રાણીઆત્મા નિમ છે. '

વેદ અને વ્યાસપી વિરોધી મતવાળાને 'મદ' કથનામાં પ્રતિપક્ષીપ્રતિ
અસુધાનો આવ રપટ છે. પોતે નિઃસંદેહ છતાં પરપક્ષને બાપ કરતાં પૂછેલા પ્રશ્ન
સ્વંદરસ્થિત ઓત્સુક સૂચવે છે. પરપક્ષખંડન થતાં વ્યાપનો દર્શ પ્રમત્ત
વિરામ પાસે ચળકે છે. આ ઓત્સુક અને દર્શ અસુધાનો આવ પોતાની પ્રતિ-
પક્ષીને સ્થાયિની કુદ્ધ કથારૂપ વાગ્યાણે બેઠી ફસિત થાય છે, ને આમ
પરપક્ષનું ખંડન થતાં સ્વપક્ષના મંડનરૂપ કિશોરે સ્થાવિરામ ચોગ્ય છે.
સાદૃશ્યવિહીન છે. ૭૩

વિપશ્ચિદ્દહાર્દ કષિદપિ મમત્વે ન કુરુતે

પરમશ્રદ્ધાતા ગગનનગરાકારસદૃશે' ।

નિરસ્તાઈકારઃ શ્રુતિજનિતવિશ્વાસપ્રાપ્તો

નિરાતઙ્કોઽવ્યગ્રઃ મકૃતિમધુરાભાવચનુરઃ॥ ૧૨॥

પરશ્રદ્ધા ધ્યાની, ઊપનિષદ્ધ્યને દહમતિ

અનાસક્તિ ધારી, મધુર વચની, નિર્ભયમતિ;

અદ્વંતર ત્યાગી, નભનગર દેહાદિકપરે

વિવેકી, વિજ્ઞાની કદિ ન મમતાની મતિ કરે. ૧૨

અનાસક્તિ—સંસારમાં અપ્રીતિ. નભનગર—મિથ્યાકલ્પિતવસ્તુ, મંધર્થનગર.

વિજ્ઞાની—અનુભવી

મમતા—મારાપણું.

આ અને દરેકધર્મના શ્લોકમાં સમજવેની શ્રુતિ છે. કહેલે કેઃ
સારાસાર વિચારવાન, જ્ઞાનસખમ, પરશ્રદ્ધાના ધ્યાનમાં પ્રીતિવાન, વેદાન્તના
અદ્વૈતજ્ઞાનમાં દહમતિવાન, સંસારમાં અપ્રીતિમાનને વિજ્ઞાન (અજ્ઞાનુભવ)

૧ શાકારસદૃશે આ સ્થળે પુનરુક્તિ જેવું સહજ જણાય છે.

૨ અને Fāke ડિપ્લોમાના નામથી ઓળખવામાં આવે છે. તે
આકાશ-વિપતમાં કલ્પિત યદુર છે. બહુકરીને કુદરતી દેખાવ, જેવા કે શૂન
તપ્તિશૂન-મૂનજલના પરિણામ જેવા છે. અવિચિત્તા કાંઈક અસારપણાના દાહન-
તરિક વેદાન્તિક પ્રીતિસોપાનો, પણ કદીને તેને કહેવાના રૂપમાં વાંધે છે.

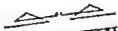

વિજ્ઞાન શાસ્ત્ર.

જો કે મયા અને તેના પચમનદિવા વચ્ચેનું જગત મિયા છે. વળી બાર-
દિન છે એમ (ભાગવાદ) સમજે છે તોપણ મનના વિગ્રહનિપેટે વાર-
વાર રમવાના પણ કામચલાના મધિનાપાપમાં રહે છે. ને દુષ્ટાનું (અદકાર)
ત્યજતા નથી. એવા તેઓ અરેરે લીધું નથીય છે.

મદ્યમાએને નિર્ભય થવાનું કારણ એ છે કે તેઓએ દૈનભાવ ત્યજ્યો છે.
દૈનનંત્ર દોષ તથા મુશીબ થાય છે. (શુનિયનું છે કે દ્વિતિપાદ્મિયં ભવતિ
દૈનથીજ બચ થાય છે) દૈન મય કે અવશ્ય ગયો.

આમાં રતિ અને વિવાદના વ્ય. બાબતું મિથ્ય છે. રતિનું આ-
સંગન 'મતો' છે. તેમની નિરદાશિતા ને અદૈત પરાવળતા ઉપનો છે.
આથી રતિપોષાઈ ને સનેને 'ધન્યામી' કથાથી રપટ ખુરે છે. વળી
દૈનનું આસંગન તેઓએ, 'રાગદ્વે' રમવાપણું, 'અદકારીયણું' ને સ-
મજાવતાં મેત્રાં ક્રમાં કરવાપણું કરીવન છે. આમ પોતાનો વિવાદ 'અ-
દો' શબ્દે રપડ છે. આમ પોતાનો સમ શાન્તાપે ફરીત થાય છે. અમ-
શરમ છે. ૭૨.

ન ચેતે સામર્થ્ય મવનમરણાતસ્કરણે
મનોર્જિદિદેર્ષસ્પિલપગતગુણે જ્ઞાતુમકલે ।

સદા મેવદગ્યામં કપલદ્વદ્વીર્વાક્ષમમલં

મગસ્ત્ર શ્રીરંગં શરદમૃતવામા ધિકમુગમ્ ॥૨૬॥
અશક્તિ ને તદાદિ લવદુષ્પ દરા, નિર્ગુણ સદા,
અનંતા, ગાત્રીતા, મનપર પરશ્વલ કળયા;

જલે તો ગોવિંદા, કમલદલશા હીર્ધનયના,
શુભાધામા, રચચ્છા, શરદશશિધી મુશ્વચના.

ને નિર્ગુણ પરશ્વલ પ્રથમમાં સમજ ન સકાય તો સગુણ થી
કૃષ્ણની રસમના કરવાનું આ ગ્રંથમાં કરેલું છે. પૂર્વાર્ધમાં લગાડેલાં વિ-
કારો પરશ્વલને માટે ને કતરધેનાં વિશેષજો ગોવિંદને માટે કરેલું છે;
ને તદાશનાં નંબારનાં જાનમરણનાં દુઃખદરનાં, તમે શુભરદિત,

૧ મુગમાં અગત્યનું ૫૧૩.

અતરંગિન સતતસ્વરૂપી ને ઈન્દ્રિયો તથા મનથી અકલિત પરબદ્ધ કળતા ની શાંતિ ન હોય, તો સગુણ પ્રભુ શ્રીમેદિંદ્ર, કે જેમનાં કમલપત્ર સરખા ભાષા સોચન અને સુખાનિધિ સ્વચ્છ શરદ ચંદ્રથી પણ સુંદર વદન છે તેમનું ભજન કર! તાત્પર્ય કે નિર્મુણ્ય બ્રહ્મનું ચિત્તન કરવા સ્થામર્ય ન હોય તો સગુણ્યબદ્ધ શ્રીકૃષ્ણનો આશ્રય લે.

અહીં પરબદ્ધતા સ્વરૂપ કથનરૂપ આલેખન છે. સામ્યોક્તિ પ્રમાણે અર્થ નિશ્ચય કરી પર અને અપર બદ્ધ સ્વરૂપો વર્ણનાં હોવાથી મતિ નામનો વ્યવહાર છે. કથન-વિષયે રતિનો ભાવપણું સ્થોકમા સંયંત્ર વ્યાપી સંદેશ છે નિર્મુણ્યબ્રહ્મના 'અનાદિ', 'અનંત' ને 'ઇન્દ્રિયાતીતા દિનાં વર્ણનો તથા સગુણ્ય નિર્મુણ્યના 'કમલપત્ર સોચન' ને 'સરદગ્ધસિતમવદન' નાવર્ણનો રતિને પોતાનાર કદાપિત વિભાવો છે. આમ મતિ ને રતિથી પોતાનો રામ' શાન્તરસરૂપે જાહે છે. વળી ત્રીજા ચરણમાં ઉપમાલકારને વેદ્ય ચરણમાં નિરેક કકાર છે. ભારતી વૃત્તિને માધુર્યનો ગુણ છે. શીખરણી

૫ ૬ ૧૬

આતઃ શાન્તં પ્રશાન્તે કચિદપિ નિપતન્મિત્ર રે મૂધરાગ્રે

ગ્રીષ્મે ધ્યાનાપ વિષ્ણોઃ સ્પૃહ્યમિ સુતરાં નિર્ધિશંકં ગુહાયામ્ ।

અન્વિષ્યંસ્તાદગત્ર સિતિવલ્લયતલે સ્થાનમુન્મૂલ્ય ચૈતં

સંસારાનર્થવૃક્ષં મથિતનમમહામોહમૂલં વિશાલમ્ ॥૧૭॥

ઉન્દાળે અમ્મિઝાળે ઉન્દાલ લયભરી કોઇ ગિરિ ગુફાએ,
નિષ્ક પાનાર્થ જાતુ ચિત્ત ચહુશું સખા? શાન્ત -હે શાન્ત -હે રે!

માયા મૂળે વધેલું દુરિતભવતર જે કુટુંબું છે અપારા,

અંકાન્તે શાન્ત ચેત્તે અહીં મહીતસમાં બેસીને ઉદ્ધારા. ૧૭

દુ. ૧—પા. ૧૩૪

ધ્યાનાર્થ—ધ્યાનમાટે

૧. ૧૫૧ શુ. ૧૭ ત્હારા ચિત્તમાં એમ ચાહે છે કે મ્હારે નિષ્કૃષ્ટ
જન ધન મટે ઉન્દાળાગંધી અમ્મિઝાળાશરતી ઋતુમાં ગિરિની ગુફામાં
જાતુ? અતઃ ત્વજ વસતુ? જે એવું ચાહતો હોય તો શાન્ત -હે
ર -હે તેમ કળાથી કાઢે રંગ નથી. અહીંમાંજ—આ જૂતકમાંજ
—એક-૧૧ વચન -૧૧ ચિત્ત કરી માયા (મેદ કે અગ્નિ) મૂળે રહિ

પાત્રેનું ને અપારધુમેનું, મહાઅનંદકારી સસારરૂપી જણાવે તેનો સમજા
નાય કેરે; એટલે તારી મુખિ થયો. તાત્પર્યકે પાત્રેનું અપારધુમેનું
સ્થાન તરજ દૂરના અપારધુમેનું સ્થાનમાં ન જાય.

‘વિષ્ણુ પાનાયં’ જગમાં ઇશ્વર વિરતે રતિનો વ્ય. જગ સ્થા
વે. ‘ગિરિની ભવભરી ગુહાઓ’ ‘ઉષ્ણગ’ ઈ. વિગ્રહસાધનો મહા
માં આત્મજ્ઞ સૂરેવે. આત્મજ્ઞભાવને વિરેધી થયો. જિનાર્પણમાં વ્યા-
પ્તિનો મોખ, પ્રતિભાવ સ્થાપી, ત્રાસે આત્મજ્ઞનું નિવારણ કરી વિરમે
વે. આમ રતિને મતિથી સમ પોતાવેવે. વર્ણ મજરૂપ ખાયા. તરૂપ
ભવ ને દેહજેદાદિ સાધ્યાઓ સમને પોતાનાં ઉડીવળે; ને એ સામગ્રી
થી શાન્તરસ જામેવે ખીજ પરમાં રૂપકાજંકારવે. અપારધુમે. ૭૮.

વિષેષરો મગતિ ‘વિશ્વજતીનજન્મા

વિષંપરે મગતિ મયિતમધાવે ।

યો દત્તવિષ્ણુ વિષયઃ મુક્તી કૃનાયો

યથ કૃષિત્મનિદિનં નિવસન્ પૃથર્દા ॥ ૧૮ ॥

અર્થાં ત્યાં વસી ચિત્ત અખંડ સ્થરે પ્રીતિથી,

વિશંભરે, પરમ ધિભરી, ને પ્રભાવી;

વિશ્વાપિનાય, વળિ વિશ્વતણા દિનાર્થો,

શ્રીશંભુને, અદ્વદ્વ ! ને ધન્ય મુક્તાર્થો. ૧૮

વિશંભર - વિષને ભરનારધન્ય.

વિશ.પિનાય - વિષન.પદ્ધી.

દિનાર્થો - દિનારતું એવું રતું દખાવે ને.

અર્થાં અને ત્યાં પરમાં અને પરની મહાર. કુંજમાં કે પાંચના યી-
ખરમાં, ગુહામાં કે મંજાનાયા, જાલચાંચમમાં, કે મુદરચાંચમમાં, સર્વ
સ્થાનમાં ને સંસ્કૃતિમાં પણ જે જનનું ચિત્ત વિષને સંસ્કૃતિમયી ભર-
નાર, પરમીભવ ને પરમ મામયંચાગ, સંસ્કૃતિ સંસ્કૃત, વિશ્વા દિનાર્થો
વિશ્વપિનાય ભગવાન સમુદે તેમનાં અરજો નિંતર સ્થરે તે મુક્તાર્થને
અનિવર ધન્યવે. અર્થાં ને ને સંજુના રાજના સદમરનાંકો નેજેજ

આગે આપના છે. વગેરે રૂપર વિષયે મનિયો. એ આપ પણ સદાગી મે.
રવિનું આ વળન વિનું છે ને દાખલ 'મનિયો' મેયમથી મુંદરતા, કલિ-
સમી ગીતગીતા, મેદમયન ને અમનતા પૂર્વમથી અપૂર્વતા છે. આપ
આપના જીવને ખીજનો મનિ, અંભારની પિરમતા રૂપ અગને મેતક-
માં મદાય વળ બનીસાન્યમ-પી નિમ્બાનિ રૂપ છે. કાવ્યમાં આપનો અપ-
આરની રમિ, વેદમોરીનિ, રત્યુપ્રાન્ત ને હામ આ તમા રૂપરૂપકારો પણ છે.
અનાકાન્તાગી મે. ૮૧.

कामादिभिरुमेव मूलमसिद्धकृतस्य मायोद्धरं

मत्यानामिनि देवमालिविष्मदभ्राजिष्णुचूडामणिः ।

श्रीकृष्णो भगवानरोचदसिन्धुमाजिप्रियो पत्न्य-

यम्पातत्रिकपुष्टनेन यनमा देयं पुमर्पाधिना ॥ २० ॥

सुरेन्द्रा शिखरं सदा विदुषता शीरोमणिं भूपति,

પ્રાણીના પ્રિયપ્રાણુ દૃઙ્ગપ્રભુજી બોધે ધરીને રીતિ;

“કામ દોષ કુલોબ્ધ મૂળ સદસદસેશાનું માયાતણ,”

भाटे ते पुरुषाय सांपदं जने' अरुपासपी' त्यांगतुः २०

21146 — 2256412 527.2.

२१०५५५ परमात्मानं वचन ७३ (त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं ना-
शनमात्मानः । काम क्रोध मत्पा लोभ मत्स्यादेतवयं स्पृजेत ॥)

“પોતાને કાળી કરતક નરકનું હાર તથા પ્રકારનું છે, તે પ્રકારના નામ: કામ,

૧ બાલાન્તર 'અબ્યાસથી' પદાપરેસછે, તેને સ્થાને 'ઉલ્લેખથી'; પ્રદ હોયતો
 મૂળ (ઉચ્ચેન) ને વધારે મળતું થાય અર્થ, પણ 'વેદાન્ત મધ્યમં' મનો
 નિબંધ કરતે માં 'અબ્યાસ' શબ્દગણિ પ્રચલિતછે, અને તેથી 'અબ્યાસથી'
 શબ્દવપરે શીઃ લાગ્યેછે, શ્રીકૃષ્ણમગવાનુ પણ 'અબ્યાસ' શબ્દ વપરી બો-
 લેછે ૩ (અર્ચકાર્ય મહાચાહો મનો હુનિર્મહં ચક્રં । અમ્યાસેન તુ વૈતિય
 વૈરાગ્યેન ચ શુચિતે ।) ગુરુજી ૧૧મહામગવદગીતા ૬-૩૫

2. શ્રુતિ સ્ત્રીમહાભયવદગીતા ૧૬-૨૧

મધ્યસ્થાની કાશ્મીરની અદ્યતનસંધિ.

અનેક આત્મચાલીના કહેણે કે; આ સર્વે મોદનું મગ માથા છે. એ માથા પેલાની લીલા (અદ્યતનસંધિ) થી આ ખલક (વિષ) નો ખાલી ખેસ ખેલી જતારે છે. વળી તે માથાનું પ્રભુ એનું છે કે સદા યાત્રમય દોચાંથી આત્મનો (મોદનો) નાસ ક્યારે મદા સામધ્યસ્થા મિદ્યમા પજ તેના અંગી (પતિ) વળી, તેમાં પ્રતિ ગિમ્મરે પડી તેમાં મોડુપ થઇ સદ્માનાથ (ઈશ્વર) નામ થરે છે અને પડી તે ઈશ્વર આ જગતની ઉપ-તિ રિથિ ને લય કરવાની મોઝનાઓ કરે છે.

આમાં હવ અને છિત્તું રાશ્વ વણું છે. અપરિત્ત થટના પડામાં અદ્યુત સામધ્યસ્થા લક્ષિમાં જ્યારે સત્વ, રજઃ ને તમ એ ત્રણે મુખો સમાન દોષ ત્યારે તેને પ્રતિ કહે છે. સત્યગુણ વિશેષ પ્રકાશ નીકળતો દોષ ને જીવ એ મુખો રજઃ મથા દેવ ને તેને માથા કહે છે. ને સત્યગુણ ન પ્રકાશનાં રજઃ ને તમસ્ મુખ વધારે ખુલ્લા દોષ તો તેને અવિષા કહે છે આથમાં પ્રતિનિર્મલ પામતો મિદ્યમા માથાને સ્વાધીન કરી ઈશ્વર જને છે. ને અવિષામાં પ્રતિનિર્મલ પામતો મિદ્યમા અવિષાને પરાધીન થતાં હવ જને છે. હવ ને ઈશ્વર એ બેમાં ગિલના એકે કે હવ તમ પ્રધાન અવિ-ષાને વસ થએતો દોચાંથી અસ્પષ્ટ, પરાધીન, કર્મના રૂળ મોઝનારને ઉત્પત્તિ, રિથિ લયમાં વાસનાનુસાર ભગવાર છે. અને ઈશ્વર તો શુદ્ધ સત્યગુણી માથાને વસ કરવારો દોચાંથી સર્વ સર્વને કર્મના રૂળ આપવાર, સ્વાધીન અને જગતનાં ઉત્પત્તિ રિથિ ને લય કરવાર છે. (ત્રણે મુખના વિશેષ વિસ્તારમાં જ. ગી. અ. ૧૬ મો તથા વેદાન્તના ગ્રંથો. એવા.)

આમાં પજ સત્યગુણારે અર્થ નિર્ધાર કરવાનાં મનિનો જ. આવ છે આત્મચાલીનું કથન આત્મન છે. * આપની લીલા * * અલ્પનો ખાલી ખેસ * * સદ્ધીનથને પેલાની લીલામાં લયપમ કરવાનું સામધ્ય વધેરે ઉત્તરનો છે. આથી મતિ પોષાય છે ને સમને પોરે છે. આરે નાસક તિમુને મોદાચ થયમાં વિરોધા અમતમે અધ્યક્ષાર તેમ જલગુણ ને યોગુ પ્રસાદિ સત્યગુણારે પજ રજઃ છે. સાર્વજનિકિતિ જંદ છે. ૮૩.

મધ્યસ્થ મર્થ મતિ મુગવદ્ધાતિ પુરનો

મહાવાયોદ્ધીર્ન મગનવરનાર્થ મનુષ્યમામ્ ।

રજ્ય અધિગ્નન=આશયરથાન) જ્ય નો સત્ય છે, કારણ તે ન દોષ તો જગત્ની કલ્પના થીજ મળવિન નથી—અધિકરણ વિના નો કોઇ રથને જાનિ થવીજ નથી—માટે કલ્પિત જગતનો આશય થવો તો તેના અધિગ્નન પરચક્રનું અતિવ્યવસ્થાપન સિદ્ધ થયુંજ મળવે.

યગી આથી ઝીણું સત્ય પણ સમજાય છે. સત્યજ્ઞાન ન દોષ ત્યાં સુધી જમકલ્પિત સર્વથી પણ માન્યો બીજો છે. કુદે છે ને દુઃખ જોયે છે. પણ 'આ આશય છે' એમ સવજ્ઞાન થયું કે દુઃખનો નાશ થાય છે. સત્યજ્ઞાન ન દોષ ત્યાં સુધી જમકલ્પિત જગત્ની મજબૂત દુઃખ જોયે છે. પણ પરમાત્માનું સત્યજ્ઞાન થયું અને જગત મિથ્યા છે, મનઃ કલ્પિત છે એવી દૃઢતાથઈ કે દુઃખની અત્યંત નિહતિમ છે. પેદાશનો તમામ સાર 'જ્ય સત્ય છે, જગત્ જાનિથી કલ્પિત છે ને જ્યનું જ્ઞાન થતાંજ જાનિ દળી દુઃખની અત્યંત નિહતિ થયે' એ આ એકમ 'જ્ય' ક્રમાં કવિવરે મધિત કરેલો છે.

આમાં જગત્નું મિથ્યાત્વ અવગમન છે. આગળ અને સર્વના દૃષ્ટાન્તથી સ્પરેતો મનિ અને હેતુના પરમાત્મી સ્પરેતો નિશ્ચય નામે વ્ય. બા. છે. યગી અપ્રકૃતો નિષેધ કરી પ્રકૃતચક્રનું સ્થાપન કર્યું દોષથી નિષ્વાસ-કાર દૃષ્ટાન્તાકાર અને વિશેષ ઉપરથી આમાન્યનું કથન કર્યું દોષથી અર્થાન્તરનામ અવકારો પણ રપટ છે. અને તે તરે સાન્તરનને પોતે છે વિખરણી ૭૬ છે. ૮૪.

વિષ્ણુને ભૂતે 'યદ્વચનલભં ચાશ્વિમમિદં

મહામાયામંગાદમુજગ હવ રજ્જ્વાં ભ્રમકરમ્ ।

૧ અટુંદરિએ, કહે જગત્જાનના આ તત્ત્વજ્ઞાનનું અનુકરણ કર્યું છે ચારેકકારની સામે, મંકર અમચાન્ આગ વિચારને માટે પોતાના આખમા માણીબરી મિથ્યાસાથી લહે છે. (જુઓ સારીર અત્યવ્યવસ્થાપર પાઠ ૮૪)

૨ મુલ્યનો ધરનલભ્ય પાઠ દર્શાવે ને સુધારી સવારે યદ્વચનલભં પાઠ કર્યો છે. જો કે સવારના કાળી પાઠથી 'હૃદયમન' દોષ મંકર પણ અર્થન થવિ નો કાંઈ થવી નથી.

ઉપ્પૂય ચો જગતિ તદ્ગતિના કૃતાર્થો

મળ્યે ત ઇવ મમુષામિતિવિશ્વનાથઃ ॥ ૨૪ ॥

આનિતીથી દેહરૂપ અવેદ્યે પડેલું.

ચિદત્વ નિરૂપમ સાન્તરૂપી અમુલ્યું.

ઉપધારી જે જગવિષે બનીયા કૃતાર્થો,

તેજેજી વિશ્વપતિની કરી ભક્તિ સાચી. ૨૪

ચિદત્વ—ચૈતન્યરૂપી રત્ન.

તમ—અપાર્થ અજ્ઞાન.

પુરુષોના દેહરૂપ તમભરેલા કૃતાર્થો આનિતી આ ગિત—અત્યા
—રૂપીરત્ન પડેલું છે, કેન્ને રત્ન મહાસાન્તરૂપવાળું. અમુલ્ય જે અનુપમ
છે. તે રત્નનો જેજે—જેકૃતાર્થ બને—કૃતાર્થ અવેદ્યરૂપી (અજ્ઞાનરૂપી) અરે
કૃતાર્થી (શરીરબંધનરૂપી) ઉપધાર કરી તેજેજી વિશ્વનાથની સાચી ભક્તિ કરી.
જેજે સ્વરૂપસાત્ત મેળવ્યો તેજ અરે બકા છે એ બાવડે.

વેદાન્તો સમભરે છે કે સ્વસ્વરૂપના અજ્ઞાનથીજ બને “ હું આત્માનું,
હું દુઃખી હું બહેરો ને હું વાંઝીયો ” આત્મા આત્મા ધર્મો જે અન્યના છે
ને મરે છે. અપ્રાપ્તે તેઓ એવી બમણામાં પડે છે, જમણા સકાર્યવંશ્ય
કરે છે કે [અધ્યાસો નામ “ અવસ્મિન્નદ્વૈતિરિતિ ” અવોચાપ ।
તથથા પુત્રમાર્પાદિપુ વિકલેપુ સકલેપુ વા અહમેવઃ વિકલ્પ-
સકલો વેનિવાદ્યર્ધમાનાત્માન્યધ્યસ્યતિ તથા દેહધર્માન્સ્થૂલોઽર્હ
કૃશોઽર્હ વિષ્ટામિ ગચ્છામિ લહ્યવામિતેતિ તથેન્દ્રિયધર્માન્ સૂક્ષ્મઃ
હ્રીવો ઘપિરઃ કાળોઽન્થોદામતિ] “ અપ્રાપ્ત એટલે તે ન હોય તેમાં
તે બુદ્ધિ ” એમ કહિયે હિયે. તે જેમ કે પુત્ર પતિ વગેરે વિકલ્પ કે મહત્ત
છતાં હુંજ વિશ્વ અથવા સમસ્ત હું એ રીતે જઘારના ધર્મોનો આત્મામાં
અપ્રાપ્ત થાય છે. તેમ હું જાડો, હું પાવજો, હું ગિરોધું હું જાડું ને હું
જાડું હું “ એમ દેહના ધર્મોનો પણ આત્મામાં અપ્રાપ્ત થાય છે વગી હું
અગ્રો હું કઠીન, હું બહેરો, હું કાળો ને હું આંધળો, એ પ્રમાણે હિંદુઓના
ધર્મોનો પણ આત્મામાં અપ્રાપ્ત થાય છે. ” પણ જ્યારે સત્પત્તાન થાય કે
એ ધર્મો નો અન્યના છે. આત્મા પોતે નિરવયવી, નિરસંગ ને શુંસ્વરૂપી

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

ને અમનનુગતશાસ્ત્રે મં ઉદિપનો છે. અપાર દળમાં ને મહેતન થતાં જે દર્શકભવ થાય તે ને મગ્નવસ્ત્રે 'અરો' શબ્દની સામંજસ છે. અમ આમંજન, ઉદિપન ને સદમટી બધે શાંતરમ જામે છે આસીરતિ ને માપુરેનો ગુણ છે. સમનવસ્ત્ર વિષય સાગ રૂપાસ શર છે. શાંતવિકાસી છે. છે. ૮૧

કારં પ્રયોતિ વિષા નિગતિગયમુત્તરં દર્શયન્તી વિમુદ્ધં

કૃત્વં સ્વપ્રતાગં પ્રકૃતિમુત્તરિતા સ્વદયન્તી ચ યાયામ્ ।

કાવિયાદં મમેતિ ષગિતવમુત્તરા વિષભિર્મો શિવન્તી

મર્વાનર્થાનનર્થાન્ વિષયગિરિભુવા વામનાગીરિકેળા ૨૬ ॥

માયા ખંડી અખંડા, સતચિત્ત ધનતા શુદ્ધ બધેતિ સ્વરૂપે,

સાદી આનંદકંઠે રમણીન કરતી કયાં મુરિયા અરે ને;

બોગાદ્રિધી કરતી પરમુખદક્ષતી વાસના ઝેરરૂપે,

ચિત્તે દુઃખો લખતી 'મમ દુઃખક' બરી કયાં અરિયા અરેતેરિદ્ધ

મન મિત્રધન-અમરન ને રાતમણ ॥ સમુદાય ૪. કવિયા-અર્ધાવધા

બોગાદ્રિ-વિષયકેવરેનો પરમુખદક્ષતી-અર્ધાવધા ઉત્કૃષ્ટમુખનોનાયકરતી.

મમ દુઃખ-નું ને ખડાં એતુ અભિમન

આ શ્લોકમાં વિજ્ઞાને અરિયાનો તથાન આવેછે. કહે છેકે માયજો

ખંડી ગાંખી, અમરતને રાતમણવત્ર સમુદાય ૪ ને સાદી એરૂપે પૂરમ

(પૂર નામ એરૂપે તેની પેઠે અનેક વિધાનુ સાદીબધા સર્વથા એરૂપમાં ર-

હેનાર) કે જે શુદ્ધરૂપશાસી બધેનિસ્તર પેઠે જે આનંદના કંઠરૂપ-અનિદ્રા

મુખરૂપ-છે; તે પરમદમ્ભે ભગીન કરતી આ મુરિયા (શુદ્ધઅભાવવાળી અર્ધ

વિદ્યા) કયાં ? અને બોગાદ્રિ પવનમાધી ઉત્તમ ધની, અદકારે બોમ

'કુ ને ખડાં' એરિયારે (આત્મ ખડાં છે. 'અર્ધામુ' એ મેગમુ છે,

૧ શુભો ખામરૂપમરૂપીના અ. ૧૧ મે. (૧૬મણવાળાવિદ્યે

પ્રયોગનોરૂપે ॥ અર્ધોમદાનવાળાવિદ્યે અર્ધાવધા ॥ રૂપો દમ્ભ

મોગી મિદ્યો દે અર્ધામુખો ૧ અર્ધોમિત્રધનવાળો જે મો મિત્ર

કરતો મન ॥

આનંદમાં લીન કહેનાર અધિચાનકનું પદ (અર્થ) મગનું નથી ત્યારે સર્વ વિવેક વાસનાનો અવન સર્વ યાજ્ય ત્યારે જ રાજસામ્ય (આનંદસામ્ય) થાય છે એ અર્થ છે.

અર્થે વિવેકને વિષ કથાનાં પાત્રોમાં જન્મની નિરસારતા આશ્વજન છે. પરમજ્ઞની મોહચક્રને નિર્મળતા ઉદ્ધિપેન્તા છે. મનમલીનતા ત્યજ્યાથી આનંદપ્રાપ્તિ થય. જાણ અપાક છે. આમ આશ્વજન ઉદ્ધિપન ને સદ્ગુણીઓને સાનરસ પાયાય છે વિવેકને વિષ કથામાં નિર્મમ્ભપ્રાપ્તિ કહે છે. આરતીદાન ને અપ્રસારત છે. ૮૧.

નિષ્કામા મુનયઃ પરાવરદશો નિર્ધૂનપાષ્પોદયા
નિસ્સંગી નિરદંકતા નિરુપમાનન્દં પરં ભંધિરે ।

પદ્મના ન ભુઠાન્તિ માતૃગઠરે દુઃસ્વાકરે માનવા
દુર્ગંધે પુનરેત્સ કામમકરે સંસારપાષોનિધૌ ॥

નિસ્સંગી, નિરપેક્ષ, નિર્મળમત્તિ, જ્ઞાની, મહર્ષિ, યતિ,
અક્ષાન્દ પદેજ તદ્દલીન અને નિઃસ્વા અહંતા ત્યજ્;
જેથી થાય ફરી કદિ ન વચ્ચું દુર્ગંધીવાળા ભુંડા,
માતૃના ઉદરે ભવાભિષ મહી જ્યાં કામાદિ નોકો ઈયા. ૨૯
નિસ્સંગી-વિષય સંગ રહિત. નિરપેક્ષ-વિવેચની ઇચ્છા ન કરનાર.
નિર્મળ-કોપ ભોમ મોહ ઈ મેષ રહિત. યતિ-સાધક પદ સાધન
સખિવરણ સાધકો. નોકો-મગરો.

વિવેકનો સંગ તો શું પણ તેની અપેક્ષા પણ ન કરનારા, સમદૃષ્ટીના વાસનાથી આત્મત મુક્ત યામેષા, પવિત્ર હૃદયવાળા, સમદર્શક પદ સાધન સંપતિવળા ને જ્ઞાનવાળા મહા મુનીઓ દેવમાં અમાનસાં આ નિઃસ્વા દુપદ ત્યજ દે છે. ને અક્ષના અનુષ્ઠ અનુષ્ઠ આનંદવાળા પરમાં લાગી પોને પણ અખંડ અભેદનદયાં એકરસ-તદ્-ગતી જાય છે ને અક્ષર પામે છે, પછી તેમને આ ભવસાગર કે જ્યાં કામ કોષાદિ મગરો ભરેલા છે વળી મગમૂલ ભરેલા છે એવા માતાના ઉદરમાં (મંબરયાનમાં) ફરી કદિ વચ્ચું પડતું નથી. જન્મ મરણનો ફેરોળ દગી

નંદનાજી સારણ, તો જ્યાં (મુજા થયા) મદ ઈચ્છના દોષ તો અત રહિત પ્રભુ કે જેમનો પ્રભાવ અનંત સુનિયો વળે છે એવા સ્વપ્રકાશનાં અમર અક્ષરો અથવા આત્મસ્વ અમૃતમાં તરલીન થશે. '

જાણને અમૃત ક્યારી ધણી સુનિયો છે. કોઈપરિપદમાં સુનિ છે કે (તદેવમૃતં તદ્વાત્ત તદેવામૃત મુચ્યતે.) " તેનેજ શુક, તેનેજ અથ તે તેનેજ અમૃત કહીએ છીએ " અન્યસુનિ ગાય છે કે (તપેવૈકં માનીય આત્માનવન્યાવાચો વિમુચય અમૃતસ્વપમેતુઃ) " તેજ એક આત્માને જાણે, બીજા વાચ્યો તમને; આ આત્મા અમૃતનો સેતુ છે " વળી વજ્ર 'જોડામા' પ્રથિત પ્રભાવી ' સ્વપ્રકાશ સાધક છે. અનેક સુનિયો આત્માનો પ્રભાવ પણ માવ છે. એક સુતિ ગાય છે કે (ન તત્ર મૂર્ત્યો યાતિ ન ચન્દ્રતારકં નેવા વિદ્યુતો માન્નિ કુતોડયપાત્રિ. તપેવ માન્તવતુ-માન્નિ સર્વ વસ્થ માસા સર્વમિદં વિમાતિ) " ત્યા સન્નિધનક સર્વ આત્મો નથી, એક તારા અને વિજ્ઞાતી આસતાં નથી તો અમિતો દયાંથી જ પ્રકાશે ! જેના આસ વડે આ સર્વ બામે છે તેનાજ પ્રકાશ થયેલી આ સર્વ જગત્ પડ્યાડે પ્રકટિત થાય છે. " વળી જુઓ કાવચીમાં (પ્રયાદ-સ્વાપ્રિસ્તવતિ મયાતપાતે મૂર્ધન્યપાદિન્દ્રધવાણ્ધમૃત્યુષાંચતિવં-ષપઃ ") " આના અવધી અન્નિ તપે છે, આના અમે સર્વ પ્રકાશે છે, આના અમે કંઈ. પણ ને પાંચમે કાળ યતિ કરે છે " ઇ. આત્માનું સામર્થ્ય અનંત સુનિયો માવ છે.

આ જોડામાં અમૃત સ્વપ્રકાશસ્વરૂપ આત્મજન વિભાવે. સર્વપ્રજા અમરની સુનિયો તેનો પ્રભાવ ગાય છે એ ક્યારી સુનિયશુ અન્તમ પુન્યન્ત, સમર્થન, 'પ્રેમપ્રકાશ' મિત્ર ને આત્માના મારણ અતૈકિ આત્મીય ઉત્તિ-પતવિમારો છે. અને એમ આત્મજન કીર્તિન વિભાવોદી તથા અપ્રતિનરિ નામના ૧૪. અવધી જ્ઞાનરમ પેતાએ છે સોનરપ્રકાશકર અને અમરની રહિ છે ૫૧.

વાળીરડે પ્રાણ પામતું નથી.” જેને મન પહોંચી શકતું નથી. ઇ. ઇ. ૩૫૧ હોવાથી આ શ્લોકમાં જ્યાં ‘સત્’ ને ‘અકષ્’ વર્ણવવામાં આવેલ છે.

‘જ્યોતિર્યને ઉરથી’ ઉતારવાર નિરૂપદશાથી સમનો સ્થાપિભાવ રૂપ છે. વળી સર્વે ને ‘આત્માત્મક’ માનવમાં જનિ નામનો વ્ય. આવ રૂપ છે. આ બારને ચોથી અને જાનીની પ્રથસા કરવારૂપ રનિ નામનો વ્ય. આવ પેળે છે. ઉત્તરાર્ધમાં વેદાન્તની અમુક્ષણ પ્રાપ્તિથી રસાંતી સં-સારિ વિષયોની અનિચ્છાથી ધુનિભાવનું સૂચન છે. ને અવધાભાવના સદ-ધારીપણી સાન્તરસ પ્રતીત આવ છે. ૧૨.

યત્પ્રમાણાદભિધાતુમક્ષમતયા શદ્ધાપનાલિગિતં

કૂટસ્થં પ્રતિપાદયન્તિ વિભક્તિદ્વારા પ્રવચ્ચનઃ ।

મોક્ષાય થુવસો નિરસ્તવિધયોઽ’જ્ઞાનસ્ય ’ચોચ્છિત્તયે

તત્ત્વોદ્ભવને સદા ચિત્તરતાષેતઃ કુરંગઃ સત્તામ્ ॥ ૧૧ ॥

ખંડી કર્મ(વિધિ) કૃતિ જનતબી બોમપ્રીતિ રાગવા,

આ અવ્યક્ત અવાચ્ય પ્રદ્યવિધયે વૃત્તિ સદા વાગવા;

સાક્ષી સિદ્ધ કરી, કરે લય સદુ સંસારમાળા તબો,

તે અદ્વૈતવને સદા મનમૃગે સતેતબા સંચરે.

૩૧

કર્મવિધિ—કર્મકાંક્ષી રીતિઓ

અવ્યક્ત—પ્રત્યક્ષનદિ તે.

અવાચ્ય—વાણીથી વર્ણન ન થાયતેવું.

સાક્ષી—અત્યાત્મા, કુટસ્થ

કર્મકાંક્ષી રીતિઓ નિરૂપણથી તણી તેનું ખડન કરી કૃતિયો લોહાની બોમવસનની પ્રતિ રાગચમરે, અને આ જ્યાં કે જે અવ્યક્ત (દ્રવિયોથી અપ્રત્યક્ષ) છે. ને તેથીજ અવ્યક્ત (અવ્યક્ત રીતિયો અભિધા, અર્થવા ને લક્ષણથી પણ અવ્યક્ત) છે તે જ્યાંજ્યાં સદા રનિ વાગવાને મારેજ (એટલે કે જદિ મુખી રતિ તબરી અંતમુખી રતિ કરાવવા મારેજ) કુટસ્થ (સાક્ષી) ને મિદ્ધ રૂપ છે. ને પછી તેમાં સ્વ સંસારમજનો લય કરારે

૧ મૂળમાં ધ્યનસ્વ છે, પણ તે અસંમન દેવતાં આ પદ રૂપીમાર્ગ છે.

૨ સરખાવે ને. ઇ. ૧૧ એ. મેંબા વિગિરુચે.

૧૧
 મેં શ્રી ૧૬
 ૧૨
 ૧૩
 ૧૪
 ૧૫
 ૧૬
 ૧૭
 ૧૮
 ૧૯
 ૨૦
 ૨૧
 ૨૨
 ૨૩
 ૨૪
 ૨૫
 ૨૬
 ૨૭
 ૨૮
 ૨૯
 ૩૦
 ૩૧
 ૩૨
 ૩૩
 ૩૪
 ૩૫
 ૩૬
 ૩૭
 ૩૮
 ૩૯
 ૪૦
 ૪૧
 ૪૨
 ૪૩
 ૪૪
 ૪૫
 ૪૬
 ૪૭
 ૪૮
 ૪૯
 ૫૦
 ૫૧
 ૫૨
 ૫૩
 ૫૪
 ૫૫
 ૫૬
 ૫૭
 ૫૮
 ૫૯
 ૬૦
 ૬૧
 ૬૨
 ૬૩
 ૬૪
 ૬૫
 ૬૬
 ૬૭
 ૬૮
 ૬૯
 ૭૦
 ૭૧
 ૭૨
 ૭૩
 ૭૪
 ૭૫
 ૭૬
 ૭૭
 ૭૮
 ૭૯
 ૮૦
 ૮૧
 ૮૨
 ૮૩
 ૮૪
 ૮૫
 ૮૬
 ૮૭
 ૮૮
 ૮૯
 ૯૦
 ૯૧
 ૯૨
 ૯૩
 ૯૪
 ૯૫
 ૯૬
 ૯૭
 ૯૮
 ૯૯
 ૧૦૦

[illegible]

* 1 JUL 1968

100 **ཕྱི་རྒྱུ་**

તુલ્યાયેન સમૈવયં ત્રિભુવનજનકમત્ત્વદાયકઃ પ્રપથ
 પ્રત્યક્ષં મોહતન્મ ત્વજનિ ભગવતિ સંપદાર્થોઽપિ જીવઃ ।
 શ્રુત્વાચાર્યમસાદાસિદ્ધવપવિરમદ્વદ્વાવિષ્ણુદૈવયં
 માપ્યાનન્દમતિષ્ઠો ભવતિ વિગલિતાનાયવિષ્ણોપરીઠઃ ॥૧૨॥

“તે તુ” એકાર્થી જાણી સકળભુવનના આદિ “તુ” બ્રહ્માજી,
 બદ્ધે તે લીન થાજે સકળબ્રમ ત્વજી એવ “તુ” આ ! શુભાગી;
 એતિ શુરૂ કૃપાએ અતુલવિલસતા બ્રહ્મજ્ઞાને અભેદ,
 સમ્વિદ્યાનંદચક્રે કરૂપ કદુન અપિધા અને વાસનાને, ૩૨
 સમ્વિદ્યાનંદ—અજ્ઞાનંદરૂપી ચક્રમાં.

તત્ત્વમસિ [તત્+ત્વમ્+અસિ. તત્=તે (બ્રહ્મ), ત્વમ્=(વપાધિ
 ‘રહિત) તુ. અસિ=શુ. વપાધિ=દિન ચેતનત્વ. તે બ્રહ્મધું આ જ્ઞાનચેતના
 મહાવાક્યનો આ શ્લોકમાં અર્થ સમાજબોલે. કહેછે કે;

તે અને તું સખ્દોનું છે કિવાપરે એકાર્થપણું બતાવ્યું છે. વળી તે
 સખ્દ સર્વે ભુવનોના આદિકારણરૂપ, બુદ્ધિના સખ્દમા કહિયે તો જ્ઞાનાર્થી
 આ જુનો જન્મેછે, જેથી જન્મ્યા પછી એવેછે. જેમાં જન્મછે નેસમાયછે તે
 અથવા વેદાન્ત દર્શન કહેછે તેમ જ્ઞાના પ્રત્યક્ષ જગતના જન્મ્યાદિ જેથી
 થાયછે તે બ્રહ્મને માટે વાપરેસોઠે. અને તું સખ્દ અજ્ઞાનમાં રિધાયેલા એવના
 સાક્ષીને માટે વાપરેસો છે. જો એવનો અજ્ઞાનજન્મ સર્વે મિથ્યા બ્રમરૂપે તો

૧ જાન્દોમ્બોર્નિનપત્નો ૭૩૦ અધ્યાય ૯૭૦. ત્વાં ૭૩૦ ૭૩૦ ૭૩૦ ૭૩૦ ૭૩૦
 પુત્ર સ્વેતકેતુને આ વાક્યનો નવચાર ઉપદેશ કરેસો છે.

૨ નૈતરીયેર્નિનપત્ ૯૭૦. યતો વા જમાનિ મૂર્તાનિ જાયન્તે યેન
 જાતાનિ ધીવન્તિ યપ્રપન્ત્ય મિસવિશન્તિ તદ્વિજિજ્ઞાસસ તદ્વસોતિ. શ્રો-
 બુધુવક્ષી પ્રથમ અનુવાક.

૩ બ્રહ્મસુત્ર અધ્યાય ૧ શ્લોક, પાદ ૧ સુ. અધિકરણ ૨ જુને સુત્ર ૨
 જુ જુએ. જન્માવસ્થાપતિ:

અત્રે સદ્યારી બાવો છે, આજ આશંખન, હરીપત્ર ને સદ્યારી બાવે શમ પરિપોષિત થાય છે. રૂપકાગ્રંથર અત્રે માધુર્યનો ગુણ છે. સમ્પ્રસારિત છે. ૯૪.

અહં બ્રહ્માસ્મિતિ સ્ફુરદમલ્લસોપા યદિ ભવે-

ત્પુમાન પુણ્યોદ્રેકા દુષાંષિતપરાનર્થે વિરાતિઃ ૧

તદાની કાવિશ્વા મૃશમમહમાનૌપનિપદં

વિચારં સંસારઃ કચ વિવિષદુઃસ્વિકવસાતિઃ ॥ ૧૩૩૥

‘અહં બ્રહ્માસ્મિ’ એ અમલ વિલસે બોધ ઉરમાં,

પુનઃ પુન્યે ત્યારે સકલકલ્પો હુમ્મન થતાં;

અગાધ વ્યાધિનું મૂળ ભવ સમૃદ્ધિય રજતું,

મરતી મદામાયા મન મનન વેદાન્તનું થતું. ૩૩

અહં બ્રહ્માસ્મિ (અહં+બ્રહ્મ+અસ્મિ. અહં=હું, બ્રહ્મ=બ્રહ્મ, અસ્મિ=હું.)

હું બ્રહ્મ હું વિલસે-રૂરે. કલ્પો-પાપો. ભવ-સંસાર. મદામાયા
—અવિદ્યા, અજ્ઞાન. મનન—ચિંતન. વેદાન્ત—ઉપનિષદો.

સંપૂર્ણ પુરે ત્યારે “હું બ્રહ્મરૂપ હું, માત્ર અજ્ઞાને મોહિત થઈ બધા
મોહ માની બેઠાહું, હવાયિ ત્વજતાં શુદ્ધસ્વરૂપતાનું ” આપો નિર્ભળ
બોધ ત્યારે હૃદયમાં રૂરે છે ત્યારે સકળ પાપોનો કેવળ સોપ થાય છે. વળી
સંસાર કે જે અગાધવ્યાધિયોનું મૂળ છે તેપણ સમગ્રો ટળી ભવ છે એટ-
લુંગ નદિ પણ મદામાયા ૧(અવિદ્યા) કે જે અનાદિ, અસલ ને અનંત
છે. તેનું પણ શમન થતાં મનમાં વેદાન્ત વિચારોનું ૩(તે બ્રહ્મન સા પ-

૧ અવિદ્યા એજ મદામાયા ને એનુંજ નામ અધ્યાસ. શુઓ મોહ ૮૪ ની નિશાનીવાળી રીઝા.

૨ શુઓ બ્રહ્મસૂત્ર ભાષ્ય પૃષ્ઠ ૨૨ ૨૩ મુ. (એવમનાદિરનન્તો ।
નૈસર્ગિકોડ્વ્યામો) “આ અધ્યાસ એ રીતે અનાદિને અનન્ત છે”

૩ શુઓ મોહ ૯૨ નું વિવેચન.

કેવિ—હીષા. સ્મૃત્તદિ—સ્મૃત, ચિત્ર ને કારણ એ સર્વ જ્ઞાનપદિ—
જ્ઞાનસ્વરૂપ ને સુખમિ એ ત્રણે વિષદિ—વિષ, તૈજસ્ય ને પ્રાણ એ
ત્રણે. નિરોધી—અભેદના વેષ રહિત. મુદગદિ—આનંદસામર. સતત
—નિરંતર.

માયાની કેવિ (પ્રવૃત્તિનો વિગ્રહ) જે આ સ્મૃત સદમને કારણ
દેહો, તેની જ્ઞાન, સ્વપ્ન ને સુષુપ્તશાઓ; અને વિષ, તૈજસ્ય ને પ્રાણ વ-
ગેરે ત્રિગોળ વિશેષ અવશ્યતા છે તે સર્વને—પ્રવૃત્તિના સકળ કાર્યને—પ્રવૃત્તિ
માર્ગે જ મિદગ (પરબ્રહ્મ) માં લીધ કરવાં અર્થાત્ પ્રવૃત્તિ અને તેના
પરબ્રહ્મનો પરબ્રહ્મમાં સમા કરવો. અને પછી એકાદા દેહનાર મર્ત્યવસ્તુ-
સ્વપ્નપદ અવિહારી જગતે નિરંતર રૂપિ (મદા) કરી પૂણ્યસ્થાના પ્રકારના
નિર્ણય (વિમુક્તીની) મર્ત્યા અવસ્થામાં પ્રત્યક્ષામાં કે જે આનંદનાસામર
રૂપ. સત (દેહ ને કારણના અધ રહિત) ચિત (જ્ઞાનરૂપ) ને આનંદમય
માયામયગુણ છે તેમાં ચિંતાનપરબ્રહ્મ બની તાત્કાલિક. એથી આસ્થા-
ના પ્રકાર પ્રત્યક્ષામાં સુખધિ પસવળ બનવું.

વેદાન્તેષુ અર્જુનવાદિના મતમાં સ્મૃત, ચિત્ર કારણ ને મદા કારણ
એ ચાર દેહો પ્રસિદ્ધ છે તેની જ્ઞાન, સ્વપ્ન સુષુપ્તિ ને તુર્વા ચાર અવ-
સ્થાઓ છે તે અનુક્રમે વિષ, તૈજસ્ય, પ્રાણ ને પ્રત્યક્ષામાં એ ચાર તેના
અભિમાનીઓ છે. તેમાં સ્મૃતદેહની જ્ઞાન અવસ્થામાં અભિમાની વિષ
છે, ચિત્રદેહની સ્વપ્નઅવસ્થામાં અભિમાની તૈજસ્ય છે, કારણ દેહની સુષુ-
પ્તિઅવસ્થામાં અભિમાની પ્રાણ છે ને મદાકારણ દેહની તુર્વાવસ્થામાં અ-
ભિમાની પ્રત્યક્ષામાં છે. માટે પ્રથમના ત્રણદેહો, તેની ત્રણ અવસ્થા ને
તેના ત્રણ અભિમાનીઓનો ચિંતાન (પરબ્રહ્મ) માં લેવ કરી, મદાકારણ
દેહની તુર્વાવસ્થામાં અભિમાની પ્રત્યક્ષામાં તુર્વાવસ્થામાં નિરંતર પાન કરવું
શ્રુતિએ કહે છે કે (આત્મા શા અરે દ્રવ્યો મન્તવ્યો નિદિષ્યામિ
તવ્યઃ) "અરે આ આત્મ જોવાયેલ, નનવેલ ને નિદિષ્યત્વ કરજ
કેવલ છે." રહનિષ્ણ કહે છે કે જનર શ્વેતોદિપાનપ્પાન્ કુત-
કુત્યમ્ માર્ગ.) એ બંધને કુદિમાલ ધવ છે ને દે આત્મના કુત-

૧ પુનઃ ૧. નાન્દિય એવં રૂપિત સુખં લક્ષ્યં ૫ આ મ ૧.

૧૫૭ તેનુપ શરણુ મદતુ. અને દુ અર્થાં, એકરમ, નિરવરતી, નિભ-
નંરના નિષિ રૂપ સ્વરૂપીત્વ ધુ. અને સ્વરૂપ, અત્યુ, મોર, ધાપ કે
શા' મરકારનો સ્વરૂપ ધોતેજ નથી. આત્મ દેવી (અમરતી) શ્રુતિનું નિરવર
મન કરતું. અત્યુ જનન ને નિરિધ્યામન કરતું અને મન, વાણી ને હર્મ
એ તપેના જ્ઞાનની એકતા કરી સ્વરૂપ જનતુ. ૫૭૧ આ મમારમાં કાંઈ
કંઈ જાણી રહેતો નથી

‘દુઃખાત્મ મિ’ ૫ અર્થ’ અને આજ્ઞાનકે. ‘માયનો વિધાસ,’ પ્રબુપદમાં
તપીનતા’ ને જ્ઞાનનું ‘નિષ્કલ નિભનંદસ્વરૂપ’ કીર્તનકે. શ્રુતિમાનને દેવી
કથામાં સંતોષ અને ‘અદા’ જ્ઞાનમાં રાંતો જ્ઞા આજ ખુમેકે. આમ અ-
જ્ઞાન કીર્તન ને સદ્ગુણીયને જ્ઞાનરૂપ પેાપા છે. નિરંગર પદાવકારે કે
કાર્ત્તવ્યવિધિન-કેક છે. ૫૭૨

‘અથેપથાદધમ્માદુપારિ ચ પરિતો દિધુ’ ૧ ‘ચાન્યાસ્વનાદિ.

‘કૂટસ્થા મંવિદેકા મકલ્પતનુમ્મનામન્તરાન્માનિયંત્રી ।

મસ્યાનન્દસ્વભાવા ઇપુરતિ મુખધિય. પસદં નિષ્વપથા

જીવન્મુક્તઃ સ લોકે જયાતે યત્તવદ્દામોદ્ધવિશ્વવપથઃ ॥૩૬॥

બેની ચોખીમતિમાં અહીં તહીં સપથે બા’ ૨ ને લીતરે આ,
આનન્દાબ્ધિસ્વરૂપી સકલનનુંતણા અંતરાત્મા નિયંતા,

૧ શ્રુતિ છે કે ય આત્મા ગૃહતપાપ્મા વિષ્ણો વિમુક્તિગોક:

૨ સરખાવે—શી સામચેદીય જાન્દોનોપનિવર અમમ પ્રજાકનો ૫૭૧-

શોભા અત્યુ સ પ્વાધમ્માત્ત સ ઉપારિષ્ઠાત્ત મ પુરસ્તાત્ત સ દક્ષિણત્ત : સ
વત્તરત્તઃ મ એવં સર્વોમન્યથાત્તોડહંકારોદત્ત એવહમોપાધસ્તાદહમુપારિષ્ઠાદહં
જધાદહ પુરસ્તાદહં દક્ષિણત્તોડહમુત્તરત્તોડહમેવં સર્વોમતિ ॥ ૧ ॥

૩ મુજબાં ધાન્યાસ્વનાદિ: ખાછે ૫૭૧ નિરંયક દેખાં આ ૫૭૧ સ્તી-
કાંયો છે.

૪ કૂટસ્થના ખાદે અમતાત્ત સંકરમાર્થે સંકરમાત્ત ગીતામાં આ પ્રમાણે
મખલ-ધુ છે. ‘દરપમાનમુગમતર્થોવત્તુરૂપકૂટસ્થા કૂટમાદ્યમિયોદી

માયાથી મુક્તિસાક્ષી, અજ્ઞાનમર પરબ્રહ્મની જ્યોતિ મૂર્તિ
સૌ કાળે વિસ્તૃત્તી જયજય જગમાં તે જીવન્મુક્ત વૃત્તિ. ૩૬
નિર્ગત:—નિયમમા રાખનાર. બ્રહ્મનિષ્ઠી—બ્રહ્મકૃપર નિરાવરો.

જે માણસની શુદ્ધ મનિમાં આદી ને તરી, જહાર ને અંદર (નીચે ને
ઉપર, મર્ત્યકાળે ને સર્વદિગ્ગન્થોમા) આનન્દનોજ સાગર હોય એવા આનંદ
સમુદ્ર સ્વરૂપવાળા, મરજશરીર ધારીઓના અંતરાત્મા, મર્ત્યનિર્ગતા, માયાથી
નિર્લેપ, અજ્ઞાનમાને અમર, એક અદિતીયપરબ્રહ્મની શુદ્ધરશ્મિકુતુબ્ય જ્વાલામય-
આન જ્યોતિર્મૂર્તિ સર્વકાળે-પ્રત્યેક દિવસે, પ્રત્યેક ધર્મીએ, પ્રત્યેક જગે ને પ્રત્યેક
નિર્ગિપાનિમયે નિરંતર સ્વરૂપી હોય તે મહર્ષી, ધન્યમાત્રી બ્રહ્મનિષ્ઠજન્યો
અર્થે મદજ્ઞાત્યકારગ્રસ્થે ને આત્મજ્ઞાતી સદા જીવન્મુક્તગ્રસ્થે એ બાધ.

મુનિયોઃ પખ્તુ જીવન્મુક્તનુ સક્ષખ્ત માતાં કહેછે કે મિચ્યતે હૃદયગ્ર-
ન્ધિચ્છિયન્તે સર્વસંશયાઃ] “જેની હૃદયમંથીનો ભેદ થઈ મર્ત્ય સંશયો
છેદાયછે.” એટલે કે હૃદનામ અંતઃકરણ તેમાં ‘અય’ નામ જે આત્મા તેનો
૧ પરસ્પર અધ્યાસ-સત્ ને અસત્ વસ્તુનો અવિદ્યેક દેવતાંને અંદકારરૂપે
ભામેછે તે જ્ઞાન્તિ—જે અવિદ્યા જનિતછે; એ અવિદ્યાની નિજતિ થતાં અ-
ધ્યાસનોનાશ થાયછે. ને તેમ થતા તન્મજનિત રામરૂપ, ધર્મધર્મની પ્રવૃત્તિને
પ્રવૃત્તિ માવના નિમિત્તરૂપ સ્વસ્વરૂપ વિષેના સંશયોની આત્મન્તનિર્મિતિ થઈ
અખંડ નિશ્ચયંદરશ્રી સદજીવન્મુક્ત થાયછે. અન્યમુનિયો પખ્તુ કહેછે કે
[સચ્ચરચસુરિવ સકર્ણોઽકર્ણો ઇવ સમના અમના ઇવ સપાળોઽ
પ્રાણદ્વ] “ ને આંખ, કાન પ્રાણને મનાજાણે છતાં આંખ, કાન પ્રાણને
મનરહિતજ હોય એમ નિશ્ચિયજગે વળેછે. વળા [સુપુત્રવજ્ઞાપ્રતિ ચો

કૂટશબ્દઃ પ્રશ્નિદ્યો ભંકે, તથાવાવિદ્યાયમેકમેવારવીજગન્તદોઽવગમાયમ્યા
કૃતાદિશબ્દાધ્યક્ષ્યં “માવાતુપ્રકૃતિ વિદ્યાગ્માવિવંતુ પ્રદેશમ્” “મગ
માયા દુઃસ્વપ્ના” રૂપાદૌ પ્રશ્નિદ્યં વ્યવૃટ્તં તામિકૂટેમિદં કૂટસ્વંતરુણ-
તથાકૃતા રાગિરિકરિત કૂટસ્વમ્”

૧ જુઓ ૨૬૩ ૮૧ નું વિરોધન.

ન પડગતિ દ્વયમ્પદયદ્ધાપિ ચા દ્વયત્વતઃ । તથાપિ કૂર્વન્નાપિ નિ
વિક્રયશ્ચ યઃ સ આત્મવિજ્ઞોન્ય ઇતીહનિશ્ચયઃ] “ જામતભાં પબ્ધ
મુગુપતત્તંદી જે દેત જ્ઞેતો નથી કદિદેત જુએ તોપબ્ધ અદેતપેડે વતે છે,
તે પ્રાત્નભાંધીને કાંઈકરતાં છતાં પબ્ધ નિષ્ક્રિયપેડે વતે છે તે આત્મજ્ઞનીને
જલ્લનિષ્ટ જાણેલો. ” વળી અન્યથાજે લખેલ છે ૩ [જીવન્મુક્તો નામ
સ્વસ્વરૂપાસ્વળે પ્રાપ્તની સાક્ષાત્કૃત્તેમતિ અજ્ઞાતતત્ત્વાર્પસાંચ-
સર્કર્પમંશયરિપર્યાદિનામાયે શાધિવત્ત્વાદાંલિજવન્ધરાદિતો વ્ર-
જ્ઞનિષ્ઠઃ] “ અન્યથા જામતો અખાંડ સાક્ષાત્કાર કરતાં જ્ઞેતાં જ્ઞાન તે
અજ્ઞાન (સચિત પ્રાપ્ત) ક્રોંતો, સરોતો તે જામતો નાશ થતાથી જે
સર્વથેથી મુક્તથેતો છે તે જલ્લનિષ્ઠ નામ જીવન્મુક્ત છે. ”

આ ‘પરબ્રહ્મ’ આત્મજ્ઞન છે. તેમનું ‘સર્વજ્ઞ’, ‘સર્વસાક્ષી’ ‘અજ્ઞ’
‘અમર’ તે ‘અનુમુક્ત ભરેદિવરપર’ ઉદિપન છે. જેતો સદચારી બાળપણ
ખુલેપેડે. ‘સુખી જલ્લનિષ્ટ’ રતિનું આત્મજ્ઞન છે. તેની યોગ્યતાથી સદા
જ્ઞાન પામજુતા, અને જલ્લરૂત્તુ ઉદિપને છે. એથી શબ્દ પરંપરાગત થાય છે.
અન્યથાજ છે. ૫૮

તે ધન્યા મુરને સુશિસિતપરમ્પ્રાત્પરિચા જના

લોકાનામનુરંજકા હરિકૃપાવીષ્ણુપાનવિયાઃ ।

યેષાં નાકતરંગિણીતટશિષ્ઠાષ્ટામનાનાં સતાં

પ્રાણાયાનિ સર્વં સુચેન મનસા ધીરંગચિન્તામૃતામ્ ॥૧૭૯

લોકોનાં વિજ જ્ઞેમથી પ્રભુકૃપાવીષ્ણુથી રંજતા,

અંકાકિનિ તીરે શિલાસન કરી જે જ્ઞાનિયો સખ્યા;

બાધુરીબરી બાધુની મુદ્દનમાં મોઢ ભરેલા અને,

જેના પ્રાણ સમાધિમાં કૌન અને તે ધન્યભાગી જન્મે ૩૭

૧ મોઢ નામનો શાધિમાત્રવિજ્ઞાન છત્રમુક્તનું અવુરુદ્ધમ્પ્રાપેડે; “નિ-
પુણસાધુ-પુનર્જન્મથી મુક્ત, શરીરતાત, મુખ અને નિર્મુખથી અપરિવિ-
ષાયરિવ. તેમજ કોઈપણ જાતુકરે થતો નથી તે. જન્મકાંદિવરેકપરે.”

પીપ્પુર—અમૃત. માધુ—મધુપ (પરમાત્મા). મેલે—આનંદ.

સૌકોના દિલ, પ્રભુકથારૂપ અમૃતનું પ્રેમે પાન કરાવી રંજન કરનારા, મંદાકિની તીરમાં શિયાળું અમૃત કરી સેવનારાને પરમજનો અપરોક્ષ અનુભવ મેળવનારા શાલી જનો કે જેઓના પ્રાણો માધુર્ય બરેલી. માધુર્ય ની મર્મિમાં—પરમજનો અખંડાનંદમાં આનંદિત અને તાડતીન ઘડી રહેલો ને આ વરમત્તમા ધન્યમાણી (કૃતકૃત) છે.

મરણકાળે અજ્ઞાનંદો અભેદ અનુભવતાં મૃત્યુપછી તેજ ધ્યાનનંદ નું અચમ્પ અકેલિક રથાન કે “જ્યાં જનજવડયમાન સૂર્યપણ પોતાની પ્રભા પ્રમારી શકતો નથી; જ્યાં શશિન રક ટહો ને વિધુનું પણ કિરણ કડિયો નિખેરી શકતાં નથી. અને પન્દિતો કયા સેખામાંજ નથી” એવા દુર્લભ રથાનને ખમી જ્યામ બગવાન કયેછે તેવી અનંદાટ્ટિ ને—સમારમાં પુનરામન થાય નહિ એવી ચિરરથાવી અપરોક્ષિને પ્રાપ્ત કરે છે તાત્પર્ય કે મરણકાળે પ્રભુપરાયણ થયાય તો સદ્મતિ પમાય છે. બમતાદ શ્રી કૃષ્ણપણ એમજ મોઢે છે (‘યં યં વાપિ સ્મરન્માત્રં ત્યજત્યન્તે કલેવરં તં તમેવેતિ કૌતેય મદા તદ્વાચ માચિતઃ’) “હે અર્જુન! જે જે જાતકાળ રમણ કરતા આ નમરો શરીર ત્યાગ્ય છે તેજ આનંદ વડીતા નમરમા તાત્પર્ય પાપનાનો આવી મળે છે” શુદ્ધિ પણ માય છે કે (‘તં યથાયથોયમતે તદેવ મયતિ’) “તે જેની જેની ઉપામના કરેછે તદૂપ થાય છે” મારે સદાકાળ અને ચિરંકાલ મરણાલ્લ તરકાલે તો નરમણનાચાઈ લીનપ કરી એરકર છે.

અરે શાલી જનો આપજન છે. પ્રભુકથામૃત, પવિત્ર મંદાકિનીનીટ. મહુર્યંબરેલી માધુર્યની નાંજમા તસલીનપ, વિનંદ આનંદનેરવરય ચિત્તેશ્વર તિલ્લ એ કલાપેદ છે. જણ પ્રભુકથાને ‘પીપ્પુર’ કથવમાં રણિ, ગીલ પદમાં માધુર્ય મર્મિમાં સૌંદર્યનું વર્ણન કરતાં જ્યાંતો હાં ને છેવળ પદમાં રંદેલો અપરોક્ષ એ સદાકાલી બાલે છે. ને સમને પેલો છે. પ્રભુકથાને ‘પીપ્પુર’ કથવમાં રૂપકાલંકાર પણ છે. રમણપાને ને મમકાલિ તખ્ત.કં.

૧ જુઓ અમૃત ૪, ૫, ૬ ૪. સુવ રર મુ

૨ જુઓ અવાદનીય અધ્યાય ૮ મેકે છો.

કાશિપુત્ર છે. અપૂર્ણ મુખ, આસીદિન ને શાંતિચિહ્નિત હૃદ છે. ૭૪

શિવ શિવ મહાશ્રાન્તિસ્થાને સર્તા વિદુષામપિ
મહાનિષ્ઠાયાં ધાત્રા મૃણાઃ સ્ત્રિયો દરિણીદશઃ ।
વિજહતિ ધનં ધાનઃ માકં યતસ્તદવાસ્યે

જગાને મનુજા રાગાકુટાસ્તદેકપરાયણાઃ ॥ ૧૮ ॥

શિવ શિવ! મહા જ્ઞાનીધ્યાનીયને જમ કારિણી,
સદજયપણા વામા વિદુમુખી વિધિએ રચી;
ધન છવન સો ત્યાગી સ્વામાની આશ કરી હિરે
જન જગતમાં મોઢે પત્નીપરાયણુ ધૈ' મરે!!

૩૮

શિવ શિવ—ખેલસચ્ચ કદમારો. ધ્યાનીયને—ધ્યાનીઓને પણ. સદજય-
પણા—સ્વભાવથીજ સંચળ. વામા—ઓ. વિદુમુખી—સંદર્શની. પત્ની-
પરાયણુ—ઓ એમ જેનું આશ્વર્યવાન છે એવું.

અરે! મહાખેડનો વિષય છે કે મહાજ્ઞાનવશાત્ અને ધ્યાનધરનારા
રિષામિત્ર પરાયણદિ મહાત્માઓને પણ જમ—મહામોહ—કપાળવનારી ને
સ્વભાવથીજ સંચળમિત્રવાળી સ્ત્રીઓ સદિમાં પ્રત્યાએ જનાવી છે. જેથી
જગતમાં માણસો મોઢે (ભોમલાસસાની યેલાઈએ) પત્નીપરાયણુ જની,
સ્ત્રીઓનો હપભોગ એમ છદ્મીનું સાર્યક અને સકળ પુરુષાર્થની સીમા
છે એમ સમજી, કેવળરમ્ય કદિય વાન્યસુખનેજ અર્પીન થઈ, સ્વામાની
આશાએ ધન અને છવન સર્વે ત્યાગી ખુવાર થઈ મરે છે. એ કેવું શો-
ચનીય છે!

અરે રામને પોતાનાર નિર્વેન્દ્યએ વ્ય. બાવ સંપૂર્ણ ખીલેલો છે,
'વિધિ' વિરચિત 'વામા' તેનું આશ્વજન છે. 'જ્ઞાની' તથા 'ધ્યાની' ને
પણ તેથી ઘની અન્તિ તેની આશાએ 'ધન' અને અમૂલ્ય 'છવન'
ત્યાગવાર પરાયણા અને મુગ્ધતા તેને પોતાનાર સચારી બાવો છે. ત્રીજા-
માં રિષાઃ અને મોયામાં અગ્નિના બાવો સૂરેલા છે. આમ પોતાનો
નિર્વેદ 'શિવશિવ' સખદે વ્યક્ત જને છે. 'સદજયપણા' છવનમાં સ્ત્રી
સુખોનું અસ્થાપીપણું, 'વામા' સખદમાં મોહપ્રાપ્તિનું વિરોધીપણું અને

જાણીત વગેરે કાંઈકેઈકે જાણીત વગેરે

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે ।

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે । ૩૦ ॥

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે

જાણીત વગેરે જાણીત વગેરે ૩૦

અનિર્ણયિત ૪૫ છે. અનિર્ણયિત છે.

‘કમલવદના પીનોતુંગે મટાકૃતિ ચિત્રતી

સ્તનયુગ્મવિષયે સન્ધી રૂપામા વિજાલદર્શનવા ।

વિગદ્દશના મધ્યેષામા વૃથેતિ જનાઃ ધર્મ

વિદ્યતિ સુધારાગાદૃશરનીદશવર્ણને ॥ ૪૦ ॥

નવસપ્તશાં ઉચ્ચાં પીન સ્તનદ્વય ધારિણી,

ધવસદશની, તન્ધી, રૂપામા, વિજાળયુગ્મવિષયની,

કમલવદની એવાં ઉચ્ચાં મરે વડી વર્ણનો.

સ્તનરે વૃથા ગાળી મિથ્યા સમિત બને જનો. ૪૦

નવસ—નવીન.

૫૫—એ.

દશની—દશવર્ણી

નવસ ૪. કમલવદનો સ્ત્રીની મોહમદિરામાં પેલા જની આ કમિની નીન પદ્ય સરખાં મોટા ને કડબુ કુચગાળી છે. ધવસદશગાળી, કમલવદની અને રૂપામા (જીતે મુસ્તોષ્ણસર્વગી ગ્રીષ્મે વા મુલ્લસીતિયા તમ્સ-કાંચનવર્ણામા સા સ્ત્રી રૂપામેતિ કથ્યતે. શિયાળામાં સુખદાય સર્વ ઉન્નત્યંગગાળી, ઉન્નત્યંગમાં સુખદાયીગાળી સ્પર્શગાળી ને તપેલા સુવર્ણરંગી આમગાળી સ્ત્રી દેવ તેનું નામ રૂપામા) છે. વિજાળ સુંદર લોચનગાળી છે

૧ પૂર્વમેધમાં તન્ધી રૂપામા વિગદરિદશના વક્રચિત્રાવશેષિ । મધ્યે ક્ષામા ચક્તિહરિગાથેષુગા મિન્નનામિઃ ॥ સ્ત્રીગામારાદ્યસમમના સ્તોકનવા સ્ત-નામ્પાં । વા તત્ર સ્વાયુકતિ વિરપે સ્ત્રીરાવેષ ધાતુઃ ॥ આ શ્લોક છે. તેનાના અન્વય ઉપરના શ્લોકમાં ૩૫૪૫૪ ૩૨૫૪ મદાકૃતિભદ્રમિથ્યે લીધેલા દેવ એમ બતાવ્યું છે વળી આ શ્લોક સાથે સ્ત્રીને માંદગામી કવચકલ-શક્તિપુરવિતૌ મુત્તે સ્ત્રીમાગારં તદગિ ચ શશોકેન તુન્નિતમ્ ॥ સ્ત્રીમુત્ત-કિન્નં કારિવરકારણૌ જયનં મુત્તર્નિત્યં રૂપં કારિવરચિત્તેર્નૃક કૃતં ॥ આ શ્લોક સરખાં ॥

ને કમળાચેના વદનચાળી છે આપાં જૂઠાં જૂઠાં ને હંચાં હંચાં (અનિશ-
નોક્તિ બરેલાં) અગમનનાવાળાં વળેનો કરી કરી, જીવતર તથા યુવા સં
નિયા અમિત બનેછે કામીજનો કાપાંકાપેનો કે ચોગ્યાચોગ્યનો વિચાર કરી
શકતા નથી એ બાબ છે.

આત્રે અંગેશીનાપોની-સમતા અંગેશી નિર્દેશી ને નિર્દેશના અંગેશી અમુ-
બાની અદ્વિતીય જીવતર છે, અમુબાળું આત્રંજન કક્ષતકવિષે અને કક્ષીપત
વિષયક છે. તેમજે કરેલાં 'નન્દી' 'સ્વામા' ઇ. અનિશયોક્તિવળાં વળેનો
અનુભવોછે. આપી જીવતરે બ. બાવ તેમનાં શ્રમ અને જીવને 'મિથ્યા'
કથવાપી પ્રતીત યાવછે. વળી આ અંગેશીનું અમુબાપી નિર્દેશ પશુ ખૂબેછે
'સ્વામા' 'તેનું' આત્રંજન છે. સ્વત્રે 'માંમગમ્પી' છે, 'તવલક' નથી. કન્ત
લાડકાના કક્ષક છે પશુ શુભિ નથી; આપ અઅક્ષરરૂપના વિચારો કક્ષીપત છે
અમ આત્રંજન કક્ષીપત અને સદકાગીબાવે પોપાનો નિર્દેશ સમને પોપી સા
ન્નરમરૂપ પ્રકાશવે છે. પ્રથમના પદમાં કૃષ્ણમાં અને ત્રીજા પદમાં કૃષ્ણકાવંસર છે.
દર્શિતીક છે.

યથેના મદનેવસો મુગદગધેન કુરંગારવો

'ધીરાણામણિ નો મણેપુરવના સંસારમાયાનું' ।

કો નાયામૃતવાગરે ન રમને ધીરભદ્રા નિર્મલે

પૂર્ણાનન્દમહોર્ધિરમ્પનિકરે રાગાદનકોગ્ધિને ॥૪૭॥

આ આપા નગરીમહી મનમૃગે કાશ્યાપના બેલવા,

કાન્ત કામરમે ન હોત કહિ તો આદા ! બસા નિર્મળા !

પુર્ણાનન્દમહોર્ધિર મુગદ પૂર્ણ આભાગુપાસાગરે

હુમાં સીત અને નકેશ ? મગરે લોભાકિ જ્યાં નાવરો ॥૪૮॥

કામરમે—કામવર્ગે

હુમાં—ધ્યાનમાં

આ ૪૭. આપાધીરમગીમાં કાશ્યાપના મનમૃગે દર્શિતે દમ્પત્યમાં ૧-૧

૨માં કામવર્ગે ન હોત તો કાશ્યાપ (અનિશયે મે. ૬, મદ, કામે- ૧-૧)

૧ મદમદે કલકલકલ મે. ૧૧ મે. "કલકલકલ નિશઃ પ્રણમ
મગીને જ્ઞાન મનમૃગેનો મદિવમ્પનિકરમગીનાવના ન હુ મદમદે નિશઃ"

મનુષ્યો) મનરો જ્યાં રહે વસતા નથી એવા સુદર નિર્મળ અને પૂર્ણઆ-
નન્દનરસોએ બરેલા આભાગથી શાન્તામૃતનાં આગરની દેશમાં લીન રહેતું ન
જનતાં તે સર્વે લીન બનતજ. આ વચનમાં કૃષ્ણની કાન્તામૃતનાં સર્વેજનોનો
પ્રભુનું કારખુંડ. તે રતે નહોત તે સર્વેજનો અધ્યાત્મનો રસાદ અનુભવાતજ
એ કારણે.

આવી સુખો પોષ્યજી અઢકરે રતિનો જીવ રજડે. આગા તેનું
આગ્રહનડે. સુદરપણુ. પૂર્ણાનન્દનરસીપણું. સુખાસાગરપણું ને અગાધિપણું
લોપનોડે. આમ રતિનો જીવ બાર પાપારેસો છે. વળી 'ન હોત કદિ તો'
આવી તિપડો, 'આદ્ય!' શબ્દે દર્શનો અને 'દેશમાં લીન બને ન ક્રમ્ભુ'
આવી આનુકમનો બાર અગરેડે. આમ રતિ વિગડું, દર્શ ને આત્મકમના
મહત્તરીઆવેથી પોષ્યનો સખ, અધ્યાત્મસખ આનંદનું આરવાદન કરાવેડે.
એકરેગીમાંમરુપકાથંધર ને શાદુંકરિવિહિન મરેડે. ૧

‘વાલેપં વાલમાનં ત્વજનિ ન મુદનો યન્કટાસંવિગ્ધાલિ-

સ્વરાગ્નિભ્રામયન્તી સમદયરદલક્ષિતજૂતવવાલા’ ૧

નેનું વાજ્ઞત્યકાયાન્ સ્વસદનમધુના ક્રીદિતું દનચિન્તાન્

પુણ્દીટોત્પલાથે મુગિજિને કમલાવદ્ધથે ગોપસીથે ॥૪૨૧॥

સફીસાસા, ખીસિસાનીંસ કમલસમા ગોપિકા વસ્ત્રમે વે,

દેશમાં દુ’ લીન્ય તેને અજ દજ ન જતાં બાલિકા મુખલાયે?

૧ મરનારે વે. સ. ૧૨ એ. રાંતે હોશમુકુન્તિનમી મન્યરાદષ્ટિ-
કલઃ ત્રિ. કિન્તવે વિશ્વવિદ્યામ દર્શ એ ધમરે ૧ મગ્રચયે વદમુગરં
વાલમાલ્યા યનાતે દર્શો મોદમ્ભુગામિ સમજ્ઞલમાલ્યેકદામઃ ॥ ૪૨૧
તેજ સગનો ૧૫ એ. રાંતે રાંત મો પ્રચનવાનગિરિદિવરદલ પ્રગ્ધમે
ચમુઃ કિરિતે કિરિગિરેકનના ૧.

૨ સ્વરાગ્નિભ્રામયન્તી સમદયરદલક્ષિતજૂતવવાલા ૫૧ અન્ય છે. જનુ ને અન્ય
૫૧ રેવાથી અ. ૫૧ ૫૧૧૧૦ છે.

તળ વિતળ ને પાતાળોનાં અર્ધાં તળ પાવની,
 ગુરુસરિ સમી રવી! સૌ વંદનીય તમે નકી;
 નમ્રું નમ્રું સતી નારી! આપે જગ્યા કુળદીપકો,

અગણિત ગુણી પ્રુષ્ઠલોકો ભૂમિ પ્રાંતપાલકો. ૪૩

તળવિતળ—સાગ પાનગળા નામ. ગુરુસરિ—ગંગાજી. વંદનીય—પૂજા.
 પ્રાંતપાલકો—પામનકરનાર

ઉપરના શ્લોકોમાં સામાન્યજો સ્ત્રીજાતીનું સ્થાનવિષય કુટિલપણું અને
 ભવમોહનપણું કહી કહે આ શ્લોકમાં સાધ્વી સ્ત્રીઓની સ્તુતિ કરી તેના
 ખરિદાર કરે છે.

તળ, વિતળ, અનળ, સુતળ, તજ્જતળ, ખડતળ ને પટાળ દત્ત દિ
 સર્વે લોકોને પવિત્ર કરનારી, અગણી આગીરથી જેની દે દિવિએ! તમેનો
 સર્વેને સદા વંદનીયજો છે. અને તેથી તમને તો હું વારંવાર નમન કરું.
 કારણકે આપે અગણિત સુન્દરગુણ, પ્રાણઃપ્રગમાં સ્મરણ કરનાં વળુ પવિત્ર
 યજ્ઞવ એક અને ભૂમિનું સ્થાપુ કરનારા, મહામા બલિમહિતામક જે
 કુળદીપકોને જન્મ આપેલો છે. અને તેથી તમે દેવ સદામર્ચક વદવા ચોર
 ન છે. સ્ત્રીજાતિની નિન્દા કરું તો તેમાં હું આપની મહુના કરતો નથી.

ઉપરોક્તિઓ પુત્ર ભગીરથ થવા તેઓ સુતરાવળનીમમતની સર્વમથાને
 અને પછી કદને પ્રસન્ન કર્યાં કરી એકતામાટે કે જનાજનો પ્રગપચક
 ભૂમિ ઉપર કોઈ મમત ન હોય તો ને સર્વથી નીચે પડ્યા બુદ્ધિનેતરી
 રસાન્નકમાં ચાલે જાય પછી મંત્રોપદિવર્ણો સદાસિંચે પેન ના બદામકળા
 મગજના પ્રગપચકને ધાવું કર્યો. ને ત્યાંથી ભગીરથરામના વાયુવેને
 દોડ્યા રથપાજી તે પ્રગપ વેળે. વડેતાં વડેતાં કેવા બરમવરીય રહેવા
 સમરપ્રગળેને એમનેવાળા જગતે સર્વ થનાજ સર્વપ્રાપ્ત થઈ. અને ત્યાં
 ભગીરથની મહાપ્રજા પણ મંત્રજું થઈ. ભગીરથના જન્મપરથી સુતરાવળની
 મમતની મંત્રવેળે ભગીરથી પડુ કરે છે. (આ આખ્યવિષય માટે જુઓ
 પ્રીત્વમામળ ૨-૧૨ વજ મર્ગસામેગ પ્રત્નદેહદત્ત અરિ. સુતરાવળ
 રિષે ગમ્મઃ કૈવર્લ દેહમ્મનમિઃ ॥ એતા વાજતા માત્ર સપ્તધીમ, આજન્મ
 આપે હજારોજ સમરપુત્રો કે જેમને કેવા બરમવરીય દવા તેમાં પણ
 સર્વમથ મથ.)

પણે આદરો સત્ પૂજ્ય છે એ માન છે.

સતી સ્ત્રીઓ ઉપર પૂજ્ય આવતી રતિ અદો રચા છે. આત્મવત, આશ્રય અને તેની બીજી સતી સ્ત્રીઓ છે. કદાપત, સંવેદને પાવન કરનારી તેમની સોડોગર પરિવ્રાજ, દેવો પણ પૂજે એવી અત્યાય પૂજ્યતા, તેમના કુશળીય પુત્રોની પ્રતિષ્ઠાતાને મદદ છે. અનુભવ તો નમન કરવા રૂપ રચાય છે. પ્રથમતા પદમાં 'રમુનિ' નો અને 'નમુ' શબ્દની દ્વિતીયી 'ઓત્સુક' નો જ. માન જુએ છે. આત્મ પેદાનો રતિ, સમ્મો સદાસી જની રાન્તરસનો આસ્વાદ કરાવે છે. માધુર્ય ને પ્રસાદના ગુણો પણ આવતી રતિ છે. હરિષ્કૃંદ છે.

किं स्थानस्य निरोक्षणेन मुरजिद्वानाय भूयंदले
भ्रातयोद्विरतिर्षवेद्रदतरा 'सकृच्चन्दनादौ सदा ।
साचैवा यदि नास्ति हन्त मुरां व्यर्थ सदन्वेपणम्
स्थानस्यावधिकारिणः मुरधुनीतीरादिकृञ्चादिषु ॥४॥

માગા ચંદન આદિ ભોગવિષયે જેને વિરજિ સદા,
સ્થાન ધ્યાનનું શાપય ઔચિયે તેને ન હેતુ જરા;
જે છે ભોગવિદ્યાસમાં લસબસ્યો હોધુષ તેમાં મદા,
તે તો અંતરી ગિરિજહનમાં કે જ્યાં ભમે ત્યાં વૃથા. ૪૪
વિરજિ-વેશ્ય. સોધુષ-માદ આસક્તિયારો. રેડુ-કરણ.
નિરિમદનમા-પરંતની ધુમધુમમાં.

માગા, ચંદન સો તીજે હરિવ્રજે. મના વિપવર જેના મનમાં સત્ત પેદા છે એણે પરિવ્રજિતગણ અધિકારી પુરપને તો ધ્યાન કરવું રજન રો. પછનું કંઈ કારણ નથી. તેને તો આ જમિર્ના સંવેશન પણ કરવાયું પરિવ્ર નીધંરણ છે. પરાંત જે માણસ ભોગવો વિદ્યાસોમાં પ્રમત્ત થયેલો તે તેનીજ આસક્તિમાં અપ જનેલો છે તે તો અંતર ને તીરે જાય કે નિરિદ્યુધુમાં જાય, જ્યાં જાય ત્યાં નામુંજ છે.

૧ સકૃચ્ચન્દનાદૌ તથા સાચૈવા જોડેને રથને લસ્યમ્બદૌ તથાવરેણ જોડે દત્ત. અન્યથા ચંદનાદૌ આ જોડે રીતિયોડે.

ज्ञानज्ञेय इमान् कथं पद - इत्यत्र न्यक्तं प्रमाणः

केन 'अथ १३१-३८' १५ दृष्टं दृष्टं यत्कल्पितम् ।

मरुतं न ह स्त इति च । अथ च । मरुतं न ह स्त इति च ।

मायङ् द्रव्यमवनाशनवशात् तन्मयश्चनमविद्यः ॥ ४६ ॥

जय हिन्द जय माता कृष्ण जय गुरु जय देवता जय वीर जय शहीद जय जवान जय किसान जय श्रमिक जय श्रमिका जय श्रमिकी जय श्रमिका

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

1. *Intergovernmental relations* – the relationship between the federal government and the states.

કામાસજ વિજ્ઞાસ લાલમુ ખની પેલીમતિનતંત્રી

સંગે આ ભવરૂપ રંગભેભિમાં નાચેછ ફૂટી ફૂટી. ૪૫

મીમદ્ભગવદ્ગીતા અ. ૧૮ શ્લોક. ૧૧ માનું આત્મા વિસ્તારથી નિ-

રૂપમુ કવું છે. યી. બ. મી. માં આવું છે કે હંશ્વરઃ સર્વભૂતાનાં

હરેગેઽર્જુન તિષ્ઠતિ । આમયન્સર્વભૂતાનિ ઈવારૂઢાનિ માયયા)

“હે અર્જુનઃ મને પ્રાણીઓના હરમાગમા હશ્વર પડે છે અને મનમાં રહેલા મને પ્રાણીઓને માયાથી ભ્રમી છે.”

૧૬૦૪ અમર્ય રજ કે નેને અમુ, વાપ્તી કે મન કાંઈ પ્દેશી થકનું નથી તથા ને અમર્ય, અમાય અમર્યવાળા છે તેમની પ્રેરણાથી યંત્રમાં (શરીરમાં) પ્રેરણેલા રંગો સંસારનાં કંઈ દુઃખજરણા છે એમ વિજ્ઞાન છે હતા કામાસજ ને વિગતગતજ બની, પોતાની મરે હકેલી ને પેલી મતિરંગીનંગી (નાચનારી ફલદા વા) સાથે આ સંસારથી રંગ ભૂમિમાં ફૂટી ફૂટી નાચે છે અને આ તથા હવે પછીના ભરમાં પોતાને પીડનારાં પ્રારંભના સંસ્કારો સંમટે છે.

હશ્વર વિષયે રંગિનો આવ મને રૂપજ છે. હશે આલંબન છે, તેમની સર્વગતા, ભૂતમાત્રાને યંત્રમાં પ્રેરી વૃત્ત કર્તવ્યવાની નિવૃત્તા, અનમ્ય કુસળતા અને અમાય હશ્વરતા હીપતો છે. આથી પરિપાલિત થતો રંગ સમને પ્રકાશિત કરે છે. સંસ્કારને રંગ ભૂમનું ને મતિને નંગીનું રૂપક આપવાથી એક દેશી આગરપ્રકાશકર છે. શાંતુલવિકાસિત હંક છે. ૧૦

૧ સરખાવો કેનોરનિવર પ્રથમખડ. ન તત્ર ચક્રુર્ગતિ ન વાગ-
તિ નો મનો ન વિદ્યો (ત્યાં અમુ પ્દેશી નથી, વાપ્તી પ્દેશી નથી ને મન પણ પ્દેશનું નથી નેથી અમે વળી થકતા નથી) આમ હોવાથી આત્મતન્ત્ર પાંચમાં ‘કા’ પછી સ્પર્શતા છે.

૨ હાન્દોષેતનિવરમાં મુનિ છે કે તત્ર મુદ્ધ તદેવાનુક્રિયાત અવેન
જોના મનાનુક્રિય ૧. (ને જ્યાંને સરહને આ ૨૧૧૬ નેમાં પાંચ
૨૧૧૬ હા)

કર્તૃત્વં ન કરોતિ બંધુમિરપિ સ્નેહાન્મભિર્બોધિતઃ

. કામિત્વાદયમન્યતે^૧ હિતમનં ધીરોપ્યપીઠું નરઃ ।

નિષ્કામસ્ય ન વિક્રિયા તનુમૃતો લોકે કચિદ્દયતે

યત્તસ્માદિદમેવ^૨ મૂલમસ્તિત્વાનર્થસ્ય નિર્ધારિતમ્ ॥૪૧॥

બહાણાં બહાણ કરી કરી વિધવિધે વેગથી વારે છતાં,

કામિ છુબ્ધ થતાં વિવેકી પબ્ધે ! કર્તવ્યને ત્યાગતા;

ચિત્તે વિઠ્ઠલિનીકૃતિ નવ બનેનિષ્કામીને તો કહા,

નકી સર્વ અનર્થભૂજ સમસ્તું આ કામની વાસના. ૪૧

કર્તૃત્વ—કરવાપોઅ. વિઠ્ઠલિનીકૃતિ—વિકારનું કામ. નિષ્કામી—કામ રહિત. અનર્થભૂજ—નકારાં રૂઝનું કારણ.

સારસારનો વિચાર કરી શકે એવા વિવેકીઓનો પણ જ્યારે મદનવાસ થાયછે ત્યારે તેમનાં સમાંબહાણાં વિધવિધ બહાણથી ને વખતે વેગે (ચુસ્ત) થી વારેછે છતાં તે દિવ કર્તવ્યો ત્યાગેછે ને અહિતમાં કતરેછે; પરંતુ જે કામના રહિતછે તેમને ચિત્તે તો ક્યારે આવડા વિકારનું કામ થતું નથી તે- એ તો કરવાપોઅ કામ છોડતા નથી ને ન કરા યોગ્યમાં દિલ જોડનારથી આ દૃષ્ટથી નકી થાયછે કે, આણસોને અવગામ્યમાં દોરનાર ને દુઃખમાં જોડનાર કામવાસનાના પ્રજાસકારણ રૂપછે તેને ત્યાગવાથીજ સુખ થશે એ જાણ છે.^૩

૧ મુજબાં અભિમન્યવે પાડછે પણ સંપાદકની સૂચના પ્રમદો અવમન્યવે પાડે કીક સત્રમાં ને રતીકાપો છે.

૨ મુજબાં અયમેવ પાડ છે પણ ને રજો રૂદમેવ પાડની મુસંમતિ દેતાં તે યોગ્યો છે.

૩ યોગસાક્ષિદ્વાર પણ આમજ કહેછે કે, વેગે હિ વાસનાવેગોમોહઃ સ્વાદ્વાસનાશ્રયઃ । વાસનાર્જ્વ પારિત્યગ મોહાર્થિત્વમતિ વ્યજ ॥ (વાસના મોહથી એજ જ્વમાં મોહન કરી છે ને વાસનાનો દાવ તેજ મોહ છે, મોહ વાસનાનો ત્યાગ કરી મોહરૂપી વાસનાનો પણ ત્યાગ કરવો.) મુદ્રા કેલનિર્વાણં કહે છે કે વામાન્ યઃ વામાર્તે મન્યમાનઃ મ કામાર્તિર્જાવતે

અને સમને પેલનસર ગગનનો સદગરીમા છે. તેનુ આગળન કા-
મયામના છે, વહીવળ, કાંચ ત્યાગી જનેને કુચ્ચ બનાવપણ તેની પ્ર-
ખતતા છે. આમ જનનો ગગનનો આવ વિવેકીને અતને વિશેષ પેલિત
જને છે ને 'રે' દેાકાદુગારે પ્રકટ થાય છે. ત્રીનપદમા 'કા' અપદમા નિમયો
આવ છે આમ સમ પુર થયે છે. ઉદાનુપ્રાસ, લાટાનુપ્રાસ ને અર્ધાનુપ્રાસ
અર્ધકારે પણ છે. શાંદિપિદીપિત ૭૬ છે. ૧૧.

યદા દેવાદ્રીનામાપિ ધેવતિ જન્માન્દ નિયતં
મહાદમ્પેસ્થાને સ્થિતજ્જનાલોજપનમામ્ ।
તદા કામાર્તાનાં મુર્ગતિરિદ સંમારજ્જર્ણા
નિમગ્નાનામુર્ગ રતિરવવશોક્તદિવકરે ॥ ૪૭ ॥

વધાંત્રી વામામાં શિતળ મુલ્લ દુર્ભેદધાપરે,
... ૧ થયે નીચી પૃતિ અમર પણ જન્મસ્થિતિ પરે;
... સ્થિતિ ન્યાં પ્રીતિ વિશય મગરાદિ તદવરે,
અરે ત્યાં દુલેસા રમરદુખી જનો શું મુગતિ સે? ૪૭
વધાંત્રીયામા—સુદરઅંધવળી ત્યાં. દુર્ભે-ધા—મદિરની અગતિ.

તત્ત તત્ત વર્ષામકામસ્ય જ્ઞાપનસ્ય રૂઢિ સર્વે પ્રવિર્ત્તપાન્ત વાગાઃ ॥ ૪૮
વિષયોને માટે છે ને તેના શુદ્ધિ મિતવન કહે છે તે માજુસ તે કામપણો
સાથે ત્યાં ત્યાં જન્મે છે. પરંતુ જેની કામવાસનાઓ તૂટ થયેલી છે એવા
જુનુત્ત જનોની તે આ શરીરમાં અરે વિષયેલ્યાઓ સય પામે છે. મા
કોવનિવર્તમાં પણ છે ૩ યદા સર્વે પ્રનુવ્યન્તે વાગા યેડસ્ય દ્વાદ ધિતાઃ ।
અથ મર્ચોડમ્નો મુલ્લજ્ઞ મત્ત સમજુને જ્યારે એની જુદિને આપયે રેડવા
સર્વે સંકરો તખલ છે ત્યારે તે અમર જને છે ને અર્ધામાં અપ્રપદ
પામે છે.

૧ આવાજ વિચારને મળે તો મદા રિ યોસપિવરે આ વિચાર શુદ્ધો.

... Fling away ambition ;
By that sin fell the angels.

નીચીગતિ—ભોગની ક'ચ્છા.

રમદુષ્ટિ—મદનપ્રિયિત.

સુગતિ—મોક્ષ

વિજ્ઞાનવાનતા એવ મ માગમાં મમ્ય કરનારી છે. તેજુ આમાં કયને છે ને એને મુક્તિ પામવુ કય માનવે કરતાં સુગત છે એવા અમરે (દેવતા) ને પણ મુદ્ગમદિગેની અગાધિગેમાં મુદ્ગમાંથી શ્રીઓની ભોજેચ્છા થાય તો જન્મ મરણના ચક્રમાં પડવું પડે છે. તો આ મુન્યુએકના મનુષ્યો ને ભવમાગરમાં ગાદ ફેરેલા છે, તેમા તરવરતા પ્રીતિ ભેગ વગેરે મમ-રેશ્વી યેરયેમા છે ને સદાકાળ કામચસન્નથી દુઃખી થયેલા છે તે તો મેલે ક્યાથીજ મેળવી શકે! કામચાસનાથી દેવેની દુર્મતિ થાય છે તો માનવીની સુગતિ ક્યાંથીજ થાય! નમ થાય એ ભાવ છે.

કામચાસનાની નિઃસારતા અત્રે આશંકન છે, દેવેની દુર્મતિ કડીપન છે, અને 'અરે' શબ્દે સ્પષ્ટ થતો વિષાદનો ભાવ સદાકારી થાય છે. વિજ્ઞાનકરેની તરવરવારુષ દારબુતા તાસ ત્રમે બાલને મૂચને છે. અહીં કામચીથી સાન્તત્તમ ત્રમે છે. કલગર્વમાં રૂપચકરને શિખરફૂલે છે. ૧૨

ન માર્ગાપિ 'તેન કચિદપિ દિત્તં લોકમદિત્તં

અમદ્રોગાકાંક્ષાકલ્પિતતયા મોદવદુભે ।

જગત્યજારણ્યે પ્રાંતપદ્મનેકાપદિ સદા

હરિધ્યાને વ્યગ્રં મદ સકલતાપિકવદને ॥ ૪૮ ॥

અહીં ભોજેચ્છાની મલિનમતિ એા મૂર્ખ મનસાં

ભવારણ્યે ભૂધેા પદપદ વિપતિ સદા સદા;

અદા! ના પીઠાએ અહિત હિત કર્યો પણ કદા ?

હરિ હ્રદેમાં જાને દુખદહન તે સર્વલવના.

૪૮

ભોજેચ્છા—વિજ્ઞાનજાતમા પદપદ—અમંડમતે. અદિતકર્મો—નુકસાનકે
શામગરી કામે. કદા—પારે. હ્રદેમાં—સમગ્રીમાં.

૧ મળમાં મૂર્ખ પાડ છે પણ કેવળ વિગેવને અન્તર એમનો નદિ દેવ,થી વિગેવ જેત: પાડ વીકલો છે.

હે અખંભનામાં તુ વિવચનપણના નિમિત્તમતિ મરી. અમરપ અ-
રખના બુદ્ધિ પડેલ. તેને કમલે કમલે અનેક દુઃખેલે વેદ્યાં, તે તું તમ(મોહ)
માં બદલેલ. આલ પ્રભુ! હજી જમ્ અહ કર્મ અદિતપ્રરી છે ને અહ કર્મ
દિતપ્રરી છે તે તું વિદ્યામુલે નથી. અરે દલે મરંમરનાં દુઃખદલન કર-
નારે દરિની સમીમાં તું સાગ. એમાંજ હાડે દિગ (દેવતા) છે.

અહીં સાંભારિક વિષયોની વિસ્તારણ આશંકા છે. મતિની મસિતતા
અવરખની દુઃખમયતા ને પ્રભુની દુઃખમંજલતા કોટીપતો છે. 'મર્મ' શબ્દ
માં વચનાનો, 'અર' શબ્દમાં પ્રાપ્તિનો અને ઉલ્લાસમાં કંઈકરિયાને નિ-
તે આવ પીસેલો છે ને આ અપેક્ષી શાન્તરસ જામે છે. આને અવપા
કરનામાં નિરંમરપદ્ય છે. સિદ્ધિદિગ્ધી છે છે. ૧૩.

સદંશો ગુણવાનહં સુચરિતઃ શ્રાયાં કરોત્યાત્મનો

નીચાનાં વિદ્યાનિ ચ પ્રતિદિનં સેવાં જનાનાં દ્વિઃ ૬

યો વિષ્ણુસ્થ મિષ્ટસ્યા સ ચ કૃતો નો ભક્તે સજ્જના-

ભોધાન્યસ્ય નરસ્ય નો સત્ત્વ સર્ગા દર્શં દિ લક્ષ્મીયોગા ૪૯૫

'દુ' સદર્શી ગુણી કુલીન દ્વિઃ' એ પાને પ્રસાસા કરી,

નિત્યેનિત્ય નીચાની અર્ધઅરથે પડે કરે ચાકરી;

લક્ષ્મીસાલયમાં સચુપચુ બની નિર્લેપ્ય છે તે કરે,

સેરી સાજ સહે ન સજ્જનનીએ સોભાન્ય લોકો અરે. ૪૯

અર્ધઅરથે—પેસાની પ્રાપ્તિમાટે. સેરી—જરાપણ.

સોભીલોકો કેવા નિર્લેપ્ય દેવ છે તેનું આમાં વર્ણન છે. કહેલે કે:

"સોભીમાત્મક દુઃ સુધર્મી પું, દુઃ ગુણવાન પું, દુઃ કુળાત આત્મજ પું"
આવા પ્રકારની પોતાની પ્રશંસા પડેલ કરે છે અને પછી પેસાની પ્રાપ્તિ
માટે નીચેની ચાકરી પણ પ્રતિદિન પડેલ કરે છે વળી સદર્શીની સાલયમાં
સાજા થઈ તે નિર્લેપ્ય થઈને રહે છે. આરે નસી સમજવર છે કે સોભાન્ય
લોકોને સજ્જનની એ જરા લાગ લાગતી નથી. સોભિયા સોભે જાગ વિજ્ઞા-
નાજ દેવ છે એ માત્ર છે.

૧ આ રમ્પે અમી વેર્વેલરવ પાદ લીધો છે પણ તેનાં અર્થમંજલ

યી નથી; મારે આમાં વિસ્તર પાદ મીઠાવે છે.

આમા શોભામતા પ્રતિ અમુપાતો બા. રૂરેશે છે. તેનું આપનું
 લોભીજા છે ઉદીપન આત્મજ્ઞાપ્રાપ્તિ મિથ્યાભિમાનીના, અર્થઅર્થે નીચા
 નું કમલ. તથા તેની નિર્જન્મતા છે આમ પોપાતો અમુપાતો બા. 'અરે'
 અંત્યપદે પ્રકટ થાય છે, ને સમને મદાયકારી અને છે વૃત્ત્યુપાસ ને અ-
 મ્યાનગ્યામ આગ કાગે છે શાર્દૂ નિહીતિલંક છે. ૧૪.

નાશં જીર્ણતિ કિંચિદ્દૌપચલં નાલં સ્વકાર્થોદયે
 શક્તિશંક્રમણે ન મન્ત જરયા જીર્ણકૃત્યાયાં તનો ।

અસ્પાકં ત્વષ્ટના ન લોચનચલં પુત્રેતિ ચિન્તાકુલો

ગ્લાયત્વર્થારાયણોઽતિકૃપણો મિથ્યાભિમાની ગૃહીત્વૈશ્વર્ય

બધ્યા! હા અપ્સોસ અગ્ર અમને કોડે પથે ના જર,;

શક્તિમાન બન્યાં ન ઐશ્વર્ય અરે પાતાત્ત્વા કાર્યમાં;

નેને ના નિરખાય, હાય! ચરણે આપે રહી ના અડે,

ચિંતા અવી કરીકરી સુદીમરે લોભી શુભાની જનો. ૫૦

આપે—શક્તિ ૫૫

બધ્યા! અહમ્ભાવ' જ્ઞાન-ધ્યાની મગી વનાઈ જનાં અમને અત સ-
 મારે પચતુ નથી. એ. ૧૫ પાતાત્ત્વા કામ કરે શક્તિમાન થતું નથી. આં-
 ખમાં ૫૫ બા. રજું નથી, અને દાવડા આગવાની શક્તિ નથી. એના એ
 શાયર્થ પેનાજ એકા કરવામાં જોએ અ. ૫૫ ગાથું છે એવે મ. ૫૫ શૂમ
 મિથ્યાભિમાની મુદરથ મુગીમુગીને મરે છે. અર્થાં જીર્ણન્તી જીર્ણઃ
 કેશાઃ ક્ષન્ના જીર્ણન્તી જીર્ણઃ જીરનાશા ધનાશા ચ જીર્ણનોઽપિ
 ન જીર્ણતી (૭૫) ધનાશા કેશ અને દાંત ૭૫ થાય છે, ૫૫ ઇવનની
 ને 'ધનની આશા તે ૭૫ ધનાશની ૫૫ ૭૫ થતી નથી; કહી ને તે
 તરજુ થાય છે એ બા. છે

૧ શુભા ૧ શ. શ્લોક ૧૪ શ્લ. વાચિર્મુખવાક્યાન્નં પરિતેષીકેત
 શિરઃ । ગાત્રાણિ શિથિલાયન્તે તુગૈવા તરુણાયતે. (૩૨ અધ્યાયોની મુખ
 ઇશાવું. ૫૫૧૧૧૧ માયું 'દેવ' થયું ને આવે શિથિલ થયાં ૫૫ એક ૧૫
 પ્રતિનિ પુત્ર ૫૫ છે. ૧

આમાં ભોજન દેવાનો વ્યવસ્થા છે. ભોજન આપન છે. તેથી ભોજન, ભોજન ને જરૂર પડે છે. જમીન પ્રથમ પદમાં આવે, ત્યારબાદ વાયુ, ત્યારબાદ જલ, ત્યારબાદ આત્મિક સામગ્રીની ખીણી નિકળે. ત્યારબાદ 'અદ્વૈત' સંસ્કાર પ્રસિદ્ધ થાય છે, તે સંસ્કાર નિર્વેદને બોલે છે. 'અભ્યાસ' સંસ્કારો જાણવ્યવસ્થા પ્રયોગ ભોજનનું નિષ્પાદિત સ્વરૂપ છે. પ્રમાણ: મુખ્ય ને શાસ્ત્રવદ્, ૧૭૬ છે. ૧૫.

અથ શ્વેતં વા મણ્યમશિવં* પ્રાણિનાં કામપાશૈ-

રાકૃષ્ણાનાં જગતિ મવનો નાન્યપાત્વં કદાચિન્ ।

પણ્યેવં ન સ્વદુ કુરુતે હા તથાત્પર્યયોયં

હિત્વા પ્રાણી હિતમવહિતો દેવલોકાનુકુલમ્ ॥ ૧૧ ॥

આગે કાલે સકળ જીવને મૃત્યુ મોહમાં જવાનું,

ઉત્પત્તિથી મરણ પિણના અન્ય કાંઈ થવાનું;

તે સૌ જાણે પણ નહિ કરે સદ્મીનો લોભ ત્યાગી,

ઉચ્ચ સ્થાને ગમન કરવા હિતકર્મો અભ્યાસી.

ઉચ્ચસ્થાને - દેવલોક કે અલ્લલોકમાં. હિતવિધિ - સતકાર્યો.

કાળપામે વિદાયેલા જગતમાંના સકળ જીવને આગે કે કાલે મૃત્યુ મોહમાં જવાનું નથી છે, પણ ઉત્પત્તિમાંથી મરણ વિના ખીણું કાંઈ નીપજવાનું નથી એ પણ નહીં છે. આ વાત સૌ જાણે છે છતાં અભાગિયા જનો સદ્મીનો લોભ ત્યાગ દેવલોકાદિ ઉચ્ચસ્થાનમાં જવા માટે સતકાર્યો કરતા નથી એ આશ્ચર્યની વાત છે.

'મૃત્યુમોહમાં જવા' ૩૫ નમરતા અગ્રે આસંજન છે. વિદ્યાર્થી વ્યવસ્થા મરણના અનુભવાના વિચારે ઉદય પામે છે ને મન્દાકાન્તાના અનુક્રમણે પાતળે બાંધે છે. મૃત્યુને નિશ્ચય જાણતાં છતાં પ્રાણીની અવિચેકી રીતિ 'અભ્યાસ' ના કારણે જન્મ આપે છે ને તે ભાવ પ્રાણીઓને 'અભ્યાસી' કહેવાઈ પ્રતીત થાય છે. મન્દાકાન્તમાં મંદ થતો મન્દાકાન્તાનો સુર

૧ મનમાં અશિવનાશિનાં મંદ છે, પણ તેથી જરાવર અન્યથા થઈ જાય નથી જોઈ આ પાઠ સતકાર્યો છે.

અનુભવો ગમત કરી વિષયો પ્રાદુર્ભાવ કરતો બાસ છે. એથી રાગ પામવા છે. મદાકાળતા રત છે ૧૧.

૨૨ 'વિજ્ઞાપદાન્વમોઢવધિરા' મિથ્યાભિમાનોદ્વતા

વ્યર્થેયં ભવતી ધનાવનરતિઃ સંસારકારાગ્રહે ।

વદ્ધતાં નિગડેન ગાત્રમપતાસંજ્ઞેન યત્કાર્થેચિત્

દેવબ્રાહ્મણભિક્ષુકારિણુ ધનં સ્વપ્નેઽપિ ન જ્યોતિ વઃ ॥૨૨॥

૨૨ વે વે વિજ્ઞાપદથી અર્થ બનિયા, મિથ્યાભિમાને છંડ્યા,

ગાદા ગાત્રમપતાવ્યર્થો કસ્યા, સંસારકેદે વસ્યા;

દેવબ્રાહ્મણ ભિક્ષુકે ધન કદિ સ્વપ્નેય ના ખર્ચતા,

આ નિસ્સારણવે સીધા ધન બધું મિથ્યા અરે છવડાં પર

ગાત્રમપતાવ્યર્થ—'સરીર મદા' છે એવું અજ્ઞાનરૂપી બધન' સંજ્ઞા—
એકડું કરો.

'આ સરીર મદાકેદ' છે' આના અજ્ઞાનરૂપ બધને બધાએડા, દ્રવ્યના મનથી અર્થવનંથ નિર્વ્યભિમાને છંડ્યા ને સંસારરૂપી કેદમાં પડેડા રે જોખા છવડાં એ નાને દેવબ્રાહ્મણ ક ભિક્ષુકોને માટે સ્વપ્નમાં પણ ધન ખર્ચતા નથી ને આ નિન્નારે જવના કેવળ અર્થવનંથ ક્યાં કરોડો ને બધું નકામું છે. પૃથ્વીમાં દરોહોમાં સોનાં રુપાં ને જગાદીર નકામાં છે તેમ તમારું ધન પણ તેવુંજ છે તાત્પર્ય કે દાન કરવું એ દ્રવ્યનો હેતુ છે. સંયમ કરેડા એ નદિ.

અર્થા ધનની અમારતા આવળન છે. સ્વનિમાને જગે બધાએડા છવડાં ઉપર અનુપાનો બધ બાવ તેના દેવ કથાના અનુભાવે સ્પટ બને

૧ મગમાં વિજ્ઞાપદ છે પણ તે બધ બરેડો દોષથી વિજ્ઞાપદ સીકાયો છે.

૨ મિથ્યાભિમાનોદ્વતા પદમાં મધાકક 'અમાપુતા' નો દેવ આરોગી મિથ્યાભિમાનોદ્વતા વાપરતાનું મચરે છે પણ ને છન્દ વાપરતાં પણ 'નનુ' દેવ' આરે છે માટે નવનો પાદન દાવન રાખેલ છે.

૪. ઉદાહરણ દ્રવ્યની નિસ્સારતા જગતના વાપરેથી 'નિમ્બા' શબ્દ માત્રનામના બ્યારતું સ્થળ કરે છે. આ બાવ અસૂણનો ઉપયોગ કરી દીન અ-શાનીના અગાન પ્રતિ દયા ઉપજાવી વિવાદ નામના બાવનો ઉદય કરે છે. એ વિવાદ 'અરે જીવણા' ના દીપ્તિચારણમાં પ્રગીત થાય છે. આમ અ-સૂણની અંડનાથી આરંભાતું કથન, વિપરંપવામી વિવાદની મૃદુતામાં સમે છે ને સમતું પોષણ કરે છે. એ કથિના આવેલાસની અદ્યુત સામમી સૂચવે છે. શાંદ્રવિદીન છેલ્લે છે. ૧૭

નામ્યસ્તો ધાતુશ્ચો ન ચ યુવતિવશીકારકઃ કોપ્પુપાયો

નો ચા પૌરાણિકત્વં ન સરસકવિતા નાપિ નીતિર્ન નીતિઃ ।
તમ્પાટર્થાગિનાં ચા ન ભવતિ ભવતચાતુરી કાપિ વિદુઃ

જ્ઞાત્વેત્યં ચક્રણાણેરનુમર ચરણામ્બોનેયુગ્મં વિમૂર્ત્ય ॥૬૩॥

સંગીતાદિ ન શીખ્યો. સરસ કવિ બન્યો ના, ન નીતિ નિદાણી
તંત્રો મંત્રો ન જાણ્યા રમણી વચ કરી, ના બન્યો તું પુરાણી,
ધાતુવિદ્યા કથા જે ધન મદલ તણી લેશમાત્રે ન જાણે,

માટે શાણાં પ્રભુના ચરણકમલમાં લાગી કલ્યાણ માણે. ૫૩
રમણી- સ્ત્રી. ધાતુવિદ્યા-કિમિયો.

સંગીત શાસ્ત્ર, માવન વિદ્યા વગેરે તું શીખ્યો નથી, સરસ કવિ
બની શૂંચારદિ રસસ્વાદથી કવિતા બનાવનાર તું થયો નથી, નીતિ શાસ્ત્ર
ત્વે નિદાણ્યો નથી. રમણીને વચ કરનારી મંત્ર કે તંત્ર વિદ્યા તું જાણ્યો
નથી પુરાણો પિત્રપ્થાં નથી તેમ કિમિયાની વિદ્યા કે ધનમદવાની (ભીષ્
માગીને કે કેઃ અન્ય કથાએ પેસો સંપાદન કરવાની) જે કથા છે તે પણ
તું જાણ્યો નથી માટે હું શાણાં છતાં હવે તું પ્રભુના ચરણ કમલમાં લીન
થઈ જીવનની સફળતા કર.

૧ મનનાપણ માટે સરણાંત્રાં વૈ. શ. નામ્યસ્તા મુખિ વાદિષ્ટુન્દ-
દ્રમના વિદ્યા વિનોતોવિતા અમે ન નટા ન વિટા ન ગાયકા ન પદ્યોદ્ધવિ
ધર્મદ્વય. આ 'જાહેર.

સંસારનાં યત ક્રિયિત સુખ મેળવવાનું એક પણ સાધન પોતાની પાસે ન જોવાથી જીવજ્ઞે વિષાદ સ્પષ્ટ છે. છેલ્લા પદમાં વિષાદને સમાવશે: 'પ્રભુપદકમલે' સાગરાદિપ રતિનો સંચારી ભાવ સ્પર્શે છે. આમ વિષાદ ને રતિ સમના સહકારી બની સાન્તરસ જમાવે છે. પ્રસાદ મુજુ સ્પષ્ટ છે. સમ્પરાદય છે.

अर्थेभ्योऽनर्थजातं भवति तनुभृतां यौवनादिष्ववश्यं

पित्राद्यैरर्जितेभ्योऽनुपकृतिमतिभिः स्वात्मना' वार्जितेभ्यः।

यस्माद्दुःखाकरेभ्यस्तमनुसर सदा भद्र लक्ष्मीविलામં

गोपालं गोपकान्ताकुचकलशतटीकुंकुमासंगरंगम् ॥ ૧૪ ॥

સ્વાર્થી લોભી મતિથી વડિલ અગર તહે દ્રવ્ય સંચુ હશે જે,

હાનિ ષેલીશુવાની મહો અધિક થશે દુઃખખાનિ ધને તે;

તેથી રાસે વિલાસે રમજટ રમતી ગોપીના કુચ કુંભે,

આસિંગી કુંકુરંગે નિજ ઉર રસતા સેવ તું મીપતિને. પદ

વડિલ—પૂર્વજે. ખાનિ—ખાણુ રસના—રંગના. મીપતિ—લક્ષ્મીનાથ.

કેવળ સ્વાયંમયી જોભીમતિથી તહારા પૂર્વજેએ અને તહે જે કાંઈ દ્રવ્ય સંચુ હશે તેનુ રક્ષણ કરતા, વ્યય કરતા કે રક્ષિ કરતા ઉપગતા ત્રાસ ચિતા, ખાનિ, દોગપ્પ, દાબિકતા, મદ, કામ, ક્રોધ, કપટ, અવિશ્વાસ, વેર, વ્યસન વગેરે અનેક દુર્ગુણથી હે બાઈ! તે દ્રવ્ય તને આ લોકમાં પરિતાપ કરાવનારું ને અરણ્ય પછી નરકે લઇ જનારું થશે. આરે હે બાઈ! આપા અનર્થકારી દ્રવ્યને ત્યજી વૃદ્ધાવનચિપિને રાસકેલિમાં રમજટ રમતી ગોપીઓના કુચકુંભને આસિંગન કરી કેશરને રંગે પોતાનું હૃદયકમળારંગના રમ્યાન્તને બજ. ધનૈશ્વર્ય છોડી ધ્યાનમઅ યા.

૧ મૂળમાં સ્વાત્મનૈવ પદ કનો પણ તે અસંગન હેનાં સ્વાત્મના વા પાડ લીધે છે.

૨ દ્રવ્યથી થતી હાનિ આટલે વિદ્યા રણ્ય મુનિનો આ શ્રોડશ્રુઓ. અર્થાનામર્જને ક્રેશ સ્તયેવ પરિણલને ।

નાશ દુઃખે વ્યયે દુઃખે વિગર્ભાન્ ક્રેશકારિણઃ ॥

પૂર્વાર્ધમાં દ્રવ્યની નિઃસારતા શમ્યુ આલંબન છે. ઉત્તરાર્ધમાં દર્શ-
ર વિષયે રશ્મિનો સંસ્પર્શી બળ છે. શીઘ્રજ્ઞ તેનું આલંબન છે. ને
તેમનો વિજ્ઞાસ તથા હૃદયગમ ઉદ્દીપન છે. 'રંધ્રે નિઃસાર રસગમ' કથયા-
માં બુદ્ધિની બુદ્ધિ માટે પેલના હૃદયમાં અનુરાગ ભરેલો છે. એમ
કથયાનો આશય જણાય છે. આખા શ્લોકનું તાત્પર્ય એવું પણ સમજી
શકાય કે લક્ષ્મીનું શરણ મદન કરતાં લક્ષ્મીપતિનું શરણ મદનું શ્રેય-
સ્કર છે. આપુર્વનો ગુણ ને સમ્પ્રસાદ છે. ૧૯.

માધ્વશાંતિકતાન્ત્રિકદ્વિરપદાસંપદપચ્ચાનન-

સ્તદ્દૃશ્યકૃતાન્ત્રે' વૈષ્ણવકલાકલ્પોઽપિ નિષ્કિચનઃ ।

પત્ર ક્વપિ 'ધનાશયા કૃશતનુર્મૂપાલસેવાપરો

જીવમેવ મૃતાપતે કિમપરં સંસારદુઃસાગરે ॥ ૫૫ ॥

કલ્પદ્રુમ કલાતપ્તા, મદનર્યા બ્યોતિષિ ધન્વંતરી,

તંત્રે તંત્ર પ્રવીણ, તાર્કિકમહી નૈયાયિકે કેશરી;

તે સૌ' દ્રવ્યની આશાથી કૃશ થઇ સેવેછ બૂપાલન,

જીવે મૃત્યુસમાન એજ ગતિ હા સંસારને સાગરે. ૫૫

કલ્પદ્રુમ—મનતાહિત કૃત આપનાર સ્વાર્થનું એક વૃક્ષ.

સંસ્કારમાં વિદ્યમાનતાને પણ સેવાપર થવું પડે છે ને નિદાણી આમાં
શોચ કરેલો છે. કહે છે કે: કલાઓના તો જાણે કલ્પદ્રુમો, જ્ઞાનમદવા-
ળા બ્યોતિષિઓ ધન્વંતરી જેવા વૈદ્યશાસ્ત્રે. અનંત મંત્ર તંત્ર બામ્બુ-
નારા માંત્રિકા ને તાર્કિકો, ને વિવિધનકે કરનારા ન્યાયશાસ્ત્રના કુરુધરો
પણ કલ્પનાં કાલમે રાજનર કૃપાપાત્ર થવામાર અંગગાળી સેવા કરે
છે ને હાજી હાજી કરી મૃત્યુ સમુપરવસ જીવતર ગાળે છે. અરેરા
સંસાર સાગરમાં શું સર્વેની આવીજ દશા છે !

૧ મૂળમાં કદન્ત તથા વિનાશયા પાડ છે, અને સંપાદકે તે પાડેલ
સ્વીકારી વિવેચન કરેલું છે, પણ તેથી અર્થ સંગતિ થતી નથી અને
બીજા ચરમ્બુમાં 'અરિષ્ટદત્ત' રહે છે; એવી જગત્ત અને ધનાશયા પાડ
સ્વીકાર્યાં છે.

આમાં વર્ણવેલો નિવેદ અકથ અમર કરાવતો બામે છે. પરાધીનતાની પીડા એ નિવેદનું અલગ્ન છે. કસાવાન તથા વિદ્વાનને પણ 'હા બાપુ હા' આવા દીન ઉચ્ચાર કરી મોતથી બંદું જીવતર મળવું એ કદાપન છે. કૃષ્ણ યતારૂપ અનુભાવે ગ્લાનિના બાવ જાણ્ય છે. "સંમાર સાગરે દા મરે આવીજ ગતિ" આ તબ્દોથી વિપાદનો બાવ હૃદયમાં છપાય છે. આવા મદકાગી બાવ પોતાનો નિવેદ મસાર પ્રતિ આર્યિ ઉપજાવે છે. સાદૃશ્ય ચિત્રિત છે. ૨૦

જગમ વ્યર્થ મે વદુદિનમયાર્યાયિ, તનયા:¹

કુભૂમિપાલનાં નિકટમતિદોષાકુલમને: ।

હરિધ્યાનવ્યગ્રં મવિતુમધુના વાઙ્છતિ મન:

કચિદ્ગંગાતીરે તરુણતુલમીર્મારમખરે ॥ ૫૬ ॥

કુભૂષોની પાસે વસી મહિન બુદ્ધિ કરી અદા!

વર્ગુવાંછાથી હા! જીવતર ગુમાવ્યું બહુ વૃધા;

અદુઃ હાયાં પુત્રો! તુલસી મુરબિથી મહાક્રા,

મૃદુ ગંગાતીરે હરિ લગનીમાં લીન બનયા. ૫૬

વસુદાઝાયા પમાની સાલવય કુભૂષો—નડરા નૃપો.

ધનની સાલમાનો આમા તિગ્મકાર છે. રાગ દારમાં રહેવાથી ધણી ભૂમી મેળવી સકાય છે એવી વાછાથી મહેં બુદ્ધિને મહિન કરી, અને નડારા નૃપો પાસે રહ્યો કાગ ગુમાવ્યો! અરે તે પ્રયત્નોને વિહાર છે. પુત્રો! હરે તો મ્હારે માત્ર એટલીજ ઓછા છે કે તુલસીની સુનેયે મહેક મહેક યત્રા મુદર ગંગાજળા તીલ્લ વસી હરિની લગનીમાં નડલીન થાજી. આથી બીજા કાઠ હંમેજા નથો.

દ્રવ્યની અસારતા અહીં આલેખન છે. ગતજીવનમાં કરેલી અમાર વસુ-વાંછના 'હા' અવ્યયે વિપદ પ્રમદાવે છે. વળી તે વિપદનો વ્ય. બાવ, બુદ્ધિને મહિન કરવારૂપ પુરંકાગની રમ્હિને ગમ્યન કરતાં રમ્હિનો વ્ય.

¹ મૂળમાં અવાર્ધાર્થિત્વપા ૫૬ છે પણ તે રચ્યે ગર્વાર્થે તનયા: ૫૬ લેવો ઠીક લાગ્યો છે; કારણ એથી વ્યવસ્થા રોગ મટે છે.

ભાત ૬૬૫ થાય છે. વળી આ બે બાંધોનો સંગમ જરા સમય માથે વધી જવતો ધિષ્ટાચરૂપ મેઝાથી પ્રતીત થતા વચવા નામના બારનો પ્રાદુર્ભાવ કરે છે. પછી તે વખે બાંધોનો સંગમ, મોખાસાની પ્રગલ્ભ નદી જેમ વેગ ધીમે પડતાં ને કાંપ હરી જતાં, હેઠલે સ્વચ્છ મણિપના પ્રવાહને વહેવડાવે છે, તેમ આ મેઝાના ઉત્તરાર્ધમાં 'હાથાં' શબ્દે શ્રમ, 'હરિતમનીમાં' લીન જનવાં' રૂપે એત્યુક્ત ને 'મદુગમતીરે' કથયા રૂપ તીર્થયાન પ્રતિ રતિ નામના સ્વચ્છ, સુંદર, ત્રિવેણીના ત્રણ પ્રવાહ જેવા ભાવો વહાવી, અતિ આસ્વાદ્ય ઉપજાવે છે. અને તે આસ્વાદ્યમાં ઉત્તરાર્ધમાં આંવસો માધુર્યનામનો ગુણ પણ ત્રિમેગ માધુર્ય આપે છે. આમ અતિ આકર્ષક શાન્તરસનો જમાવ થાય છે. બાંધોદય અને બારસસહિના આસકારો પણ છે શિખરિણીજીંદછે. ૨૧

અન્નાશાય સદા રટન્તિ વૃષ્ણકાઃ 'સુશ્વામકંઠાશ્ચિયો

વામોપી રહિતા ચહિવ્યંવહૃતૌ નિર્યાન્તિ નો લક્ષ્યયા ।

મેઠાદંગમમાર્જનેડપિ મૃદિગો યસ્યેતિ દુર્જાચિત્તં

યષ્ણપ્સસ્તિ તથાપિ તસ્ય વિરતિર્નોદેતિ ચિત્રં મૃદે ॥ ૧૭ ॥

'બાબોદે' કહી બાબુલાં ટળવળે, દુઃખી બૂખે દામળી,
લજ્જાથી ફૂગી વાળવાય ન જતી વચ્છેહિળી કામની;

આતુ' દુઃખભરિતિ શ્ચિત શ્ચે તો યે અરેરે અતિ,

સંસારે ચિરતિ રતિ ય ન થતી આહો! વિધિની ગતિ!! ૫૭

ખ.મો—રોહણનો ટૂકડો. દામળી—પૂર યએલી. વિરતિ—અરચિ જ પુ! મહેને જ.મો! ખા, મહેને વાતો! આતુ' કાતુ' કાતુ બોલતાં બદ્ધામાં બધ્યાં ધાન વિના ટળવળતા હોય! વળી બૂખના દુઃખે દુખળી યએલી સ્ત્રી, શરીર હાંકવને ચૂંચો પણ ન મળવાથી શરમને લીધે ફળિયું વાંગવા પણ ઘર ખ્હાર નીકળી શકતી ન હોય, જાણે ધરતી આર ભીતિજ આહી ધરમાં બેખી રહેતી હોય! તત્પરે કે ધરમાં ન આવ્યા ને ન યોડવા. આતુ' અતિ દુઃખ ભરેલું જીવતર જીવો હોય છતાં ને જનને સંનાર ઉપર લગારે

૧ આવ.જ શબ્દ પ્રગામ આટે જુઓ ની. શ. સ્તો. ૨૯ મે.

સુશ્વામોડપિ જરાહસોડપિ તથા વે. શ. ૧૮ મે. સુવાશ્વામો જીર્ણ:

નિરરકાર આવેલો નથી એ મદા અશ્વર્થની વાત છે. અહો! વિધિર્વિચિ-
ત્રાણિ વિચોષ્ટિતાનિ વિધિની મતિની પણ કાંઈ વિચિત્રતા!

આ શ્લોકમાં તે મદાકવિએ હૃદય વાગી છે. ગુચ્છાતી આદિકવિ ન-
રસિંદ અતિ હર્ષિયનું જે ચિત્ર આપે છે, તેથી વિશેષ વિગમ ચિત્ર અહીં
છે. કવિ નરસિંદ માથે છે કે; “ધેર બાગક સનુ દુઃખ પામે બહુ, અમ
ને વચ્ચે રહે છે હાથા” અહીં જાણું તે શું પણ તે વિન્યાનાં બાળો
‘બાળો’ કરી ઠગવળતું બચ્ચે ને વચ્ચે વિન્ય ધરમાં બેસી રહેતી બી
દેવની પરિસીમા છે. આવું વિશ્વમહાનપણું જોતાં ઉપગતી દયા, ‘અરેરે’
શબ્દે નિવેંદો જન્મ આપે છે. વળી દુઃખની પરંપરા છતાં સંભારે ઉપર
વિરાત ન થવાથી ‘અહો’ શબ્દે વિરમયેલો બાવ ખૂટે છે આ દેવ, નિવેંદો
ને વિરમય સ્થાનરસનું મધુર આસ્વાદન કરાવે છે. સાર્થલવિધિનિ છંદ છે. ૨૨

હિક્ષાકાસમગંદરોદરમહામેદજ્વરૈરાકુલઃ

શ્લેષ્માચૈરપિ નિદ્રયા વિરહિતો મન્દાનલોડ્ભાસનઃ* ।

તારુણ્યેઽપિ વિલોચયતે बहुविधो जीवो दरिद्रेचरो

हा कष्टं कथमीदृशं भगवतः सेमारदुःमागरे ॥ ५८ ॥

મોંયે લાજ મળે, મળે પરુ અરે, બેડેતી બુટી નાસિકા,

ખોં ખોં ખોં કરતા, જ્યોદર વધ્યા, ન્હાનીવથે રોગિયા;

‘દેખુ’ બ્યાડુજ રંકલેક ઉદરે નાંખુ’ મ તે વામતા,

રે રે હરિ! ભવદ્વિષ્ણુ આમ અતિશે દુઃખેજ પૂર્યો ભક્ત! ૫૮

જ્યોદર—પેટ થવે એવો એક રોગ.

લપુવમ (બાળજનુ કે બરડુવાલી) માંજ અનેક બપંકર રોગચાળા,
મોંમાંથી મોંડોરેબરી લાજ પાડતા, મગનાં મડગુંબડાંમાંથી પરુ (પાસ)
મગતા, જૂડાં મોંડાં નસકોરાંમાંથી લીટ ને ધોળાં પાળી ઝરાવતા, ખોં
ખોં કરી દુર્નધીયાળા ધોળા ને પીળા બગબા કાઢતા અને જ્યોદરનો રોગ
થવાથી મોંડાં હાંડતાં જ્વડાં રોગચાં (પેટ) ફેરવતા થજી રંકલેકો વિચા-

૧ અહીં મૂળમાં અલગ્ન ને: પાડ લખાએવો તે બદલી ઉપર પ્રમાણે
લખેલો છે. ૫૦ ૪૦ ૫૦.

રા વિગ્રમે આકુલઆકુલ કેખાય છે. અરેરો તેમને પેટ પૂરવાને પેસ કે રાગડો પશુ મળતી નથી ને વખને મળી તેા વિષમરોગની વેદનાએ ઉસડી ચર્પી પાછી નીકળી બાજ છે; જે જોના અમને જાનુ સુખ અને કંપારી થાય છે રે પ્રભુ! રે બડા બગવાન! આ સંસારસાગર ત્હેં આવાં આવાં દુઃખો-થીજ શાં બપોં છે !

આ શ્લોકમાં શુદુખ્સાનો સંચારી બાજ આવેલો છે. રામે મધાતા જંગો તેનું અ.જોખન છે દુર્ગેધીવાળાં સાળ, લીટ, પક ને ખગખા ઉડીપન છે. ઉપરસ, વખન વખેરે અનુભવો છે. વળી સદકારી જનનો વ્યાધિનો અ. બાજ રપટજ છે. આમ જનનો શુદુખ્સાનો બાજ. 'અરેર' શબ્દે વિગ્રહને અને 'મડા' શબ્દે ગ્યાનિને જન્મ આપે છે. આમ શુદુખ્સા. વિગ્રહ ને ગ્યાનિથી નિર્વે પેલાય છે. શાંદુલવિકીરિન ઉંદ છે. ૨૩.

આરભ્ય ગર્ભવસન્તિ મરણાવસાન્

યદ્યોસ્ત જીવિતુમશ્વપનેકકાલમ્ ।

જન્તોસ્તયાપિ ન મુક્તં મુક્તારિશ્વમોઽયં

યદ્દાલયા રતિરનેકાષિભૂતિમાત્મઃ ॥ ૬૯ ॥

ભાગ્યાધીને કદિક દીર્ઘલુપિત મ્હાલે,

ગર્ભેધી મૃત્યુ મુધી તોય ન મુખ લાળે;

નારી તણી રતિ વિષે મુખ સાગવું લે,

આન્તિ પ્રમાણુ છવડા! લપખધ છે તે.

૫૬

ભાગ્યાધીને- નથીજ જોગે.

રતિ-પ્રીતિ, જોગવિસાસ.

જવ-સંસાર.

નથીજ જોમે કદાપિ સાંજુ છવતર જોગવે તોપણ જન્મકાળથી તે મૃત્યુ મુધી કેાંઈ માણસને કાંઈ મુખ મળવાનું નથી; અર્હો તેા દુઃખ દુઃખ ને દુઃખજ છે. વળી નારીની પ્રીતિમાં તથા વિગ્રાસસામગ્રીમાં જે મુખ લામે છે તે મુખ નહિ પણ અવિચા જનિત આન્તિ છે. નારીની પ્રીતિ તો સંસારના જન્મ મરણના ચક્રમાં બખાવનાર ને દુઃખજ લીપખવનાર છે, એમ સમજા.

સંસારની નિરસારતા અત્રે આલંબન છે. નારીની રતિને મુખરૂપ મા-
નવામાં મોહનો ને મોહ નિવારણ કથનમાં મળિનો સહચારી બાવ છે.
આપી નિવેદ પોષાય છે. વસતનિવસ ૭૬ છે. ૨૪.

— — — — —

સન્ત્યર્થા મમ સચ્ચિતા થ વદુષાઃ પિત્રાદિભિઃ સામ્પન્નં

વાળિજ્યૈઃ કૃપિભિઃ કલાભિરપિ તાન્વિસ્તારયિવ્યામિ વઃ ।

હે પુત્રા इति भावयन्ननुदिनं संसारपाशावर्छी

‘छेत्तायं नु कथं मनोरथमयीं जीवो निरालम्बनः ॥ ૧૦ ॥

“ બહાણા વત્સ! વિવિધ શિક્ષિ કરી છે હાલે અને મહે’ હવે,

તહારા સાથે વિવિધ વૃદ્ધિ કરીશું વ્યાપાર ને હુન્નર;”

એવા ધાટ સદા હિરે ધરી ધરી આધાર હીણા અરે!

ચિત્તે કલ્પિત આશ-પાશ અહહહા! ક્યાંથી જીવો છેલ્લો! ૧૦

આશ-પાશ = આશાભી બંધન.

“ મહારા બહાણા પુત્ર’ અપણા દાદાએ અને મહે’ આજુબાનો, મહોરો,
વાડો, વગરના વગેરે વર્તિત પદાર્થોના મપત્તિ બેગી કરેલી છે. વળી હવે
તહારાસાથે રેપાર કે અદ્વુત નુનર ઉડાવી તેની ધણી શિક્ષિ કરશું. સામ
મેળવ્યા છે ને એ સામ મેળવશું. ’ આવા આવા નાશવંત વસ્તુના ધાટ
ધડપામાં મજબૂતો સદા મરાગૂવ રહે છે. અરે રે! સત્ય વસ્તુના આધાર
વિનાના બિચારા ને જીવો સ્વકલ્પિત મિથ્યા આશાબંધનો ક્યાંથી છેલ્લો શ-
કશે! સંસારના બંધન માંથી ક્યારે મુક્ત થશે! નહિજ થાય. મિથ્યા વ-
સ્તુના અભિજ્ઞાનીને મેક્ષ કદિ મળવાનો નથી એ બાવ છે.

૧. પૂર્વાર્ધમાં જીવના મેહનો બાવ સ્પષ્ટ છે. આપી ઉપગતોડવાનો બાવ
ત્રીજા પદના ‘અરે’ શબ્દે જણાય છે. છેલ્લા અરજીમાં વિનાશ ને વિનશ
ના બાવો પણ ખૂટેલા છે. આમ સમ પુટ થાય છે. શાંકવિક્રમિ
૭૬ છે. ૨૫.

૧ મનમાં હું પાઃ છે, તે કરનાં આ પાઃ વધારે સારો જાને છે.

માતા મૃતા જનપિતાપિ ગગામ શીઘ્રં
લોકાન્તરં તથ કલ્હનમુતાદયોઽપિ ।

ભાતસ્તથાપિ ન બદ્ધાસિ મૃષાભિમાનં
દુઃસ્વાત્મકે વપુષિ 'મૃત્કુદર્પકૃપે ॥ ૧૧ ॥

માતા મૃત્યાં, વર્ગી પિતા પણ સઘ આશ્વા,

લોકાન્તરે જઈ પડ્યાં પ્રિય પુત્ર બાકા;
તે જ્ઞાત! દુઃખમય મૃત્તભર્યા વપુનુ,

મિથ્યા ભિમાન તથાપિ કયમ ના તજે છું. ૧૧

લે. ૧ નરે-અ-વપોડમા

તથાપિ-નોપજ્ય.

માતા ગરી મમ. તત્ત મેવ મેવતામાં ગયા ને ત્હારો પુત્ર પુરીને
બી પાવ મમ કે નામા કોણુ જાણે કયા જઈ પડ્યા. બાકુ જાણુ મમ
નેમ છતા હે બાકુ દુઃખ બરેલા અને દુર્મયીવર્ગ મમ, મૃત. માંસ મમન,
અરિષ્ઠ ને આમડેથી જાતવેલા આ નાશવળ શરીરની ત્હારાથી કેમ મમતા
છોડતી નથી? મમતાનો હેતુ ન છતાં પણ તુ નષ્ટ રેઢમાં મમતા રાખે
છે એ મહા આશ્ચર્યની વાત છે.

પ્રથમ વસ્તુમાં પ્રિયવત્તુની નષ્ટતા આશ્ચર્ય છે. તેથી ઉપજેલો
વિચારનો વ્ય. બાવ 'મમ આશ્ચ' ના દીર્ઘચ્ચારજ્ઞમાં બાલે છે. બીજા
પદમાં 'પ્રિય પુત્ર બાકા' ના દીર્ઘચ્ચારથી દિવ્યો બાવ જાણવ થાય
છે. ચાલતાના આશ અમય દુઃખોથી તેપર ચતી દયામય રતિ 'હે બાકા
એ કોમળ શબ્દે ખૂબે છે. 'મૃત્તભર્યા' કથવામાં જુગુપ્સાનો વ્ય. બાવ
છે. આ મમ બાવે ઉજ્જવનો મમનિ સમિત્ર નિર્વેદ મોષા પદમાં પૂછેલા
પ્રશ્નમાં પ્રતીત થાય છે. આશ અથા સદાકારી બાવોથી પોતાનો અને
સર્વને પોતામાં મેળવી લેનો સ્વસર્વેષ અર્થ સર્વથી શાન્તરસ આસ્વાદન
કરાય છે. વચનનિવદા છે છે. ૨૧.

૧ મૃતગુર્જાકૃતે પાઠ હેવા તે અપેક્ષાની ભારી વાત.

कामव्यापे कृपतिकृषिनि शान्तद्वारनीडे

‘पायासिद्धी विहाय न लेभधञ्जुरुभीये ।

* जन्मव्यभिचारेण न भवति इति सञ्जयानां कदाचि

नमस्तस्मात् विष्णुविना कृष्णहृत्कीर्तयामि ॥ ५७ ॥

જન્માત્મક રીતે પત્ની નથી મનજન પ્રાપ્તિયોની,

॥ ३ नमो श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

સ્થાન સ્થાને વિચારવાના કારણે હામ બચાવે,

१०॥ म०॥ विजयस्तथां भूपते क्षेम रीतिः. १३

$$\mathbb{E}[\|\hat{\theta}_n - \theta\|_2^2] \leq \frac{1}{n} \text{tr}(\Sigma) + \frac{1}{n} \text{tr}(\Sigma^2) + \frac{1}{n} \text{tr}(\Sigma^3) + \dots$$

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

[illegible]

1. 1990년 1월 1일부터 1991년 12월 31일까지의 기간에 걸쳐
 2. 1990년 1월 1일부터 1991년 12월 31일까지의 기간에 걸쳐
 3. 1990년 1월 1일부터 1991년 12월 31일까지의 기간에 걸쳐
 4. 1990년 1월 1일부터 1991년 12월 31일까지의 기간에 걸쳐
 5. 1990년 1월 1일부터 1991년 12월 31일까지의 기간에 걸쳐

इति हिने निदृष्ट्यनेर्ग। विषयज्ञानापूर्व मानने

॥ अथ यथा तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु तद्वत्तु ॥

1. 在 1954 年 10 月 1 日以前，在 1954 年 10 月 1 日以后，
 2. 在 1954 年 10 月 1 日以前，在 1954 年 10 月 1 日以后，

ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

[illegible]

पुनः तत्रैव गच्छन्तः तत्रैव गच्छन्तः तत्रैव गच्छन्तः

યત્તત્કષ્ટમહો વિવેકરાદિતાસ્તીર્થાર્થિનો દુઃખિતા

યત્ર કાષ્પટવીમત્યન્તિ જલથૌ મજ્જન્તિ દુઃસ્વાકરે ॥ ૬૧ ॥

પારોના નિઝના પ્રસિદ્ધ નવસાક્ષાનામૃતેથી ભર્યા

મુનિરોવિત સેવ્ય માનસસરે મુખ દ્વિગ્ને ન્દાય ના

આહા દુઃખ! વિવેક હીન છવડા તે અન્યતીર્થો ચાહે

દુઃખી થૈ વગડે ભમે દુખભર્યા કે સાગરે જે' રામે.

માનસસર—મનરૂપી સરોવર કે માનસરોવર.

મૂર્ખ દ્વિગ્ને પોતાના, પાસે રહેલા, મહાવિખ્યાત, નવીનજ્ઞાનરૂપી અ-
મૃતથી ભરેલા ને વસિષ્ઠિદિ મુનિપોટી પશુ સેવાયલા પૂજ્ય માનસસરે
(મનરૂપી સરોવરે કે માનસરોવરે) ન્દાતા નથી; પરંતુ વિચારવિનાના તે
પામરજીવે અન્યતીર્થોની અભિલાષા કરી દુઃખી થઈ વગડામા ભમે છે અને
પછી દુઃખભરેલા સંસારરૂપી સાગરમા જઈને ખૂડે છે. અહો! કેવો દુઃખ-
નો વિષય હો શાન્તચિત્તે ધ્યનનિમગ્ન ન થતા બંધકારી કર્મમાર્ગમાં પડવું
જો મોટી મુખાંધ છે જો બાપ.

સંસારની દુઃખમયતા અરે આસખન છે. આત્મચિંતન, યોગામૃત
વગેરે છીપવે છે. આત્મચિંતન ન કરતા બ્રમણ્યમ બ્હોરનારા જનને
નિદાળી થતી ગ્જાનિ, દૈન્ય વગેરે રામને પોતાના ભાવે છે. 'માનસસર'
શબ્દ દ્વિઅર્થો હોવાં શ્લેષાપ્રકાર છે. શાંતચિત્તિત ૭૬ છે. ૨૮.

ત્વત્સાક્ષિકં સકલમેતદ્વોચમિત્યં

બ્રાતર્વિચાર્યં ભવતા કરણીયમિષ્ટમ્ ૧

યેનેદશં ન ભવિત ભવતોઽપિ કથં

શોકાકુલસ્ય ભવસાગરમમમૃતૈઃ ॥ ૬૪ ॥

સર્વસ્થળે ઝગહળે તુંજ નિર્વિકારી.

સૌ' છટકાર્ય કરવે પ્રિય! તું પિયારી;

આવું અસહ્ય દુખ ધાય ન તેથી ક્યારે,

સંસારસાગરે દુખાકુળ બન્યુ ત્યારે;

૬૪-૬૪૭૫. દુખાકુળ-દુઃખે ગભરાવેલા.

ક્રિયાત્માનઃ સંભવતિ । અન્યાશ્રયાવાસ્તુ ક્રિયાયા અતિવપત્તા-
શ્વતયાત્મા મંસ્કિયતે ॥ પ્રત્યક્ષમાત્રમ માંસઃ તસ્માન્ન સંસ્કાર્યોઽપિ
માંસઃ । અતોઽધ્યવન્માંસં પ્રતિક્રિયાનુમવેશદ્વારં ન શક્યં કેનચિ-
દર્શયિતુમ્ । તસ્માદ્જ્ઞાનમેકં મુક્તવા ક્રિયાયા ગન્યમાત્રસ્વાનુમવેશ
ઈદં નોપપદતે ।

જેમ ધમ્મવાની ક્રિયાએ શુદ્ધ ક્રિયા અરિમામાં તેજસ્વીપણનો ધર્મ થાય
છે તેમ આત્મામાં પણ કાંઈથી શુદ્ધિ થાય છે એમ કહેવું યોગ્ય નથી.
કેમકે ક્રિયાનું આશ્રયસ્થાન આત્મા કદી સકારો નથી. કાંઈ ક્રિયા જેને
આશ્રયે રહે છે તેને વિષય પમાડ્યા વિના ક્રિયાનું ક્રિયારક્ષક થવું નથી,
માટે જો આત્મા, ક્રિયાથી વિકારી થાય તે તેનું અનિત્યત્વ થાય ને “આ
આત્મા અવિકારી છે.” એ કુલિયાવાને ગાય એવે, માટે આત્માને આ-
શ્રિત એવી ક્રિયાજ સંભવતી નથી. અજ્ઞાતવાજ મોક્ષ છે, તેથી “મોક્ષ
સંસ્કાર કરવા યોગ્ય નથી. આથી મોક્ષમા ક્રિયાનો પ્રવેશ થવાનું કાર કેળા-
વ્યાવા કોઈ શક્તિમાન નથી માટે (મોક્ષ મેળવવામાં) કેળા શક્તિવિના
ક્રિયાના મેષમાનનો પણ સંભવ નથી.) આ માને અનુસરો અર્થજ મહા
કવિને જા દેવચંદી તેમજે ઉત્તર શ્લોકમા કર્મની યોગ્યપોષ્યતા (કર્તવ્ય-
તા) વિચરકનું સંજેયું છે. અને તે માટે સંપાદક સંજે છે તેમ કૃષ્ણ કર્ણીયે
જો અર્થ “તું પોતાને જાણ્યું” એ કૃષ્ણ છે.

બીજાપદમાં વિચારીને કર્મવ્ય કરવારૂપ દિવેનામના અનુભવથી, વેદ-
પર્યન પ્રમાણે કૌલ નિશ્ચયે મતિ નામના બપ. બાવથી, સંસાર સ્થાવરમ્
‘કુળના જનની બ્રહ્મણના દર્શને પ્રકટતા તે શ્લોકમાં દીર્ઘોચ્ચરે પ્રતીત
થતા દેવથી અને પરમજ્ઞાનિયે આસ્થાથી જામતા રતિમાવથો’ આ ‘શ્લોક-
કમાં સમ પોતાય છે. વસતનિશ્ચા છંદ છે. ૨૯.

યત્પ્રીત્વર્ધમેનકપાઽહમિ^૧ મપા કષ્ટેન વસ્તુ મિપં
સ્વસ્થાશાકવલીકૃતેન વીરલીભાવં દયાનેન મે ।

૧ મૂળમાં અનેકપામનિ પાઠ છે.

તત્સર્વં ત્રિલયં નિનાય ભગવાન્ યો લીલયા નિર્જરો

માં હિત્વા જરયાકુલીકૃતતનું કાલાય તસ્મૈ નમઃ ॥૧૬॥

ઠામેકામ અનેક કષ્ટ સહીને સતોપ અર્થે અરે !

બહાસી વસ્તુ હું વ્યસકુળે બનીબની સંપાદતો જે અરે !

તે સર્વે મુજને જરાકુળ કરી જેણે લીલામાં દર્શુ,

તે તે નિર્જર મસ્ત કાળ ! તુજને હાહા નમું, હા નમું. કપ

સંપાદનો-મેળવનો. જરાકુળ-ટકાવરથાથી બેચાકુલ. લીલા-જે-
તમેતાં નિર્જર-ટકાવરથા રહિત.

આમાં કાળની પ્રત્યક્ષતા વર્ણી છે. કુટેકુટે, વિવિધસનાની પરવશતામાં બચાકુળ બનીને એ સતુટલા વાસ્તે અને રચની રાખા, સુત, સંપત્તિ થનેરે વસ્તુઓ મેળવી હતી, અરે ! અનેક કષ્ટ સહીને રથજે રથજે સંપાદન કરી હતી, પરંતુ અને ટકાવરથાથી અનંત દુઃખે બેચાકુળે અને મર્મ દુઃખે બહાસી બનાવી જેણે જોતજોતામાં સર્વે વસ્તુનો નાશ કર્યો એવા હે મ-દમસ્ત અજર અમર કાળ! હા મમરાજ! તને તે વારંવાર નમન કરુંકું.

અત્રે નિર્વેદનો બા, બાવ પરિપોષિત થયેલો છે, બહાસીકુળનો નાશ તેનું આસબન છે ને મેળવવા પોતે સદન કરેલાં કષ્ટો, પોતે થયેલી બચાકુળતા અને તેમ કાળ થયેલી તે મપાતી નિર્ઝરકાળ હીપન છે, આમ પો-પાતા નિર્વેદને પદેણપદમાં પરવરેલો રમ્ભિભાવ, સદ્ગતરી બનેલો, જરાકુળ કરવાની ક્રિયાએ ઉપગતો દેવનો આવ નમનકરયા રૂપ અનુભાવે પ્રતીત થાયછે. તે દેવ તથા 'હા નમું' શબ્દની પુનરુક્તિથી પ્રકટ થતો વિવાદ પણ આ રમ્ભિભાવ સાથે ગંતઝાઝ નિર્વેદને પુટ બનાવેલો ને સુદસ્ય સા-ન્તરસ જાણાવેલો. સાદુસવિચારિત છે. ૩૨

૧ સરખાવે પાછળજે ૧૧ મે તથા વે. ઇ. ને આ શ્લોક. આત્મ-
કટમહો મહાન્સ કૃપાતોઃ સામન્તવર્ત્તં ચ તપામ્ભે તસ્ય ચ સાધિ રાજ્યારિ-
વતાધન્દ્રચિન્કનનાઃ। ડાદ્રિકઃ સ ચ રાજપુત્રનિવદન્તે કદિનસ્તાઃ વયાઃ
સર્વે વસ્ય વસાદગ્ગામૃતિનૃદં કાલાય તસ્મૈ નમઃ

આપુર્વેદવિદાં રમાશનવતો વધ્વપાશિનાં યત્નતો
 વેદાનામપિ રોગજન્ય^૧ વપુષો જ્ઞાનવતો દશ્યન્તે ।
 દુશ્વસોત્કવલીકૃતવિભુવનો સ્ત્રીભાવિહારમ્બિનઃ

મરોંપાયવિનાશનકચનુરઃ કાળાય તમ્યૈ નમઃ ॥૬૬॥
 પાળે મધ્ય પ્રયત્નથી રસ સદા સેવંત મન્વતરી,
 આપુર્વેદવિદાય રોગી બનીને જાય અરેરે મરીઃ
 આરો ભીયત્કાળ ! આ ત્રિભુવનો છે તાદરે કોળિયો !
 રૂઢે સર્વકલાજ લોષ કરતા તુંને નમે રે નમે ॥ ૬૬

૧૫—દિત્તારી ખાતપાન. ૨૫—૪૧, બોલપત્ર સત્.

આપુર્વેદવિદા—વેદાદ્વારે જ્ઞાનવાસી.

પ્રથમે દિત્તારીજ ખાતપાન લેવારા. રસનું સદા સેવન કરનારા ને
 વેદાદ્વારેજ સાચાપાત્ર ત્રિભુજ. મન્વતરી જેવાને શરીરે પણ, રામનો જન્મ
 મળે છે ને તે પણ ખરી મળે છે. પોતાની કાઠમાં જોતજોવાયા મનુષ્યોના
 સર્વકલાયોને વિદ્યમ કરનારા ને તબે જુવોને આ કોળિયા પ્રમાણે બસજ
 કરનારા જે મહાબીરજી વમરાજી નમને તે સદા નમોનમે ॥

પૂર્વેદવેદ કરતા આખા પ્રભુ મહાશક્તિ છે. નિષ્કર્મ રહેવારા તથા
 મન્વતરી જેવાના મનુષી ઉપજેલો નિર્લ 'અરેરે' જન્મે રપટ છે પ્રભુ
 કાળની 'અરો' જન્મે રપટ થતી ઉચ્ચા રેવના તથા બાવને જમળ કરે છે,
 ને તે નમન કરવજી મનુષ્યોને ખુબં આમ નિર્લ અને રે-વે જમ પો-
 પાયકે. સદુર્લભા'ડિત ૦૬ છે. ૩૧

‘દર્પ પ્રાયઃ વિકલ્પમોલ્ભયં કાલમર્ષેણ વિધં

પૂર્વેદે શિવશિવ મુને જ્ઞાતિ રસાવકારમ્ ।

૧ જન્મના જુવરા રા. જન્મ ૫૬ લખાયો છે તેને રથને ઉપર
 પ્રભુ ઉપર છે. ૪૮. ૫. ૫.

૨ જન્મ. રથજીવ ૫૬ છે, પણ ને અશુદ્ધ દેવ. રી આ ૫૬ રી-
 કરો છે સપાડ બમે છે ૩ ‘કાલિયોનામ સર્વો દો દર્પ વિગ ઉપર’
 (જન્મ) આજુ વેદાવન દેવ. રી કરને ‘દર્પિય’ રહેલ અને તેની
 દર્પિય રી દે. રી દર્પ કરેલ મ જે મારા મંડળ મનુષ્ય

અમ્યાસ્યેકઃ શુણુ મુર્ગોધ્યાનપીમૂપાનં

સ્વસ્ત્વા નાન્યત્કિમાયે ભવને દૃશ્યને સામૃદ્ધયા ॥૧૭૫

હા હા કદ્ય : નિરવ્ય પદ્યે વંશિયું કાલસર્પં,

બેઆકુણુ જગ અવુ મુનિ! ઉગરે શે ઉપાએ ?

હાં હાં આરો પરબ્રૂપરતુ ધ્યાન મુખા પીધામી,

બીછરીને નહિ જ અનશે સામ્ર બાસે પુકારી. ૬૭

પરબ્રૂપર—વિષ્ણુ.

પૂર્વાર્ધમાં પ્રાન ને ઉત્તરાર્ધમાં તેનો ઉત્તર છે. હે મુનિ! કાવરપી સર્પે કુપ્યમે આ અપું જગત રહીયુ છે. જેથી આ જગત મનુષ્યજાતી બેન્યાકુણી રહ્યા છે. હા હા હા ને કે કપાને ઉગરેદો! હાં હાં હાં સમન્વય છે કે વિષ્ણુ ધ્યાનમાં અવતરે પીધામીજ આરો છે. અન્યકપાએ જમવાનું તથા એમ સામેકાનું સાકારી ને બેધે છે.

અહીં જગતની વચનના આગમન છે. ‘હા હા કદ્ય’ સમ્રે ન્યાતેના ના. મા.ક પૂર હ જગતને વિષ્ણુઆકુણ બેતાં રવાનો બાત વિષાઃ પ્રવચ્ય છે એ વિષદ મબોધન વાચક ‘મુનિ’ સમ્રેનો દીર્ઘ અંતરાદર સ્વરૂપ જ. રંગી આ ને નામે વાતવરણ મદ્યારણ દેવ અને ઉત્તરવાના વક્તવ્ય બિનાથી નાતવ નાતવ હ રંગી એ આરે આવર્તમુદિના જગતના પૂરવચ્ય હા ને અવતરે જગતના જગતના અવતરણમાં સમ્રે સ્વયં છે ઉત્તરવાના તેા તવાજ ને વચકે છે. ‘હાં હાં આરો’ ત્ર્યયાન રવા ને, વિનકે, વિના, દેવ ને નવનિના નમામ આરે ઉતરનો સમ્રે સમ્રે ‘પરબ્રૂપરતુ ધ્યાનમુખા પીધામી’ નિમ્ન મુખનાં મનિવામના અ. આવતું વક્તવ્ય વદ્ય ને ને હ ને હવે ને ને નાતવરણ આગાદન કરાવે છે. અવતરણ આગાદન હ ને હવે ને હ ને હ.

કથિન્કન્દનિ કાષ્ઠકદંશમ્ભાકૃતં વિનટં દદા

દુન્નટં તનયં વિશેષય પુત્રઃ પુષ્યંતિ હા હા કનિય ।

કથિન્કનંકનંદીપમિતુતો નૃન્યન્યો કૃદનિ-

ચિત્રં સંમુદિવદ્ધાનઃ તથાતે ચીતિન્ક કઠ્ઠવનઃ ॥૧૮૫

બહાલીઝા મુજ પુત્ર! તું કહી ગયો એવા વિજ્ઞાપો કરે,

કાળે ફરકે હણેલ મુતને નિહાળી કોઇ અરે;

ધૈર્યકાર મચાવી નૃત્ય કરતા વારાંગના સંગે કો,

રે રે ચિત્રવિચિત્ર સંસૃતિ સુખે દુઃખે ઝૂંસાવે અહો! ૬૮
વારાંગના—નાચનારી સ્ત્રી. સંસૃતિ—સંસાર

‘હા મહારા વહાલા પુત્ર! તું શું ભોલાન્ટરમાંજ જઈ વસ્યો! તારા મામાપોને નિરાધાર કરી સ્વર્ગમાંજ સીધાવ્યો! બાપુ! બહાલા એકવાર તો ઉત્તર આવ’ આવા આવા વિજ્ઞાપો કરી કોઈસ્થળે કોઈમનને, યને ફરકે બેઠેલા, પોતાના બહાલામાં બહાલા એકના એક પુત્રના સમને નિહાળી શીર કૂટના ને રડી રડી આંખમાંથી રધિર ઝરાવતા બેવામાં આવે છે; તો બીજે સ્થળે કોઈમોઢો, પિંચિવચ્છો સજી કુદડી ફરતી ને જાંઝરના ઝળુકાર કરતી વારાંગનાના સંગમાં ધૈર્યકાર મચાવી આનંદિત થતા ત્રેવામાં આવે છે. અહો! કેતું આમયં છે!! કેવો ચિત્રવિચિત્ર સંસાર છે!! તે અમને હણુવાર મુખમાં ને હણુવાર દુઃખમાં ઝૂંસાવે છે.

આ શ્લોકની ખૂબી ઓરજ છે. પૂર્વાર્થમાં કરુણરસ છે. ‘બહાલા વ-ત્ત’ ના મૃત્યુથી બાપેસે શોક સ્થાપીભાવ છે. પુત્ર તેતું આલંબન, ને વિજ્ઞાપાદિ અનુભાવો છે. ‘કહી ગયો’ શબ્દે મોઢ ને ‘બહાલીઝા’ ઉચ્ચાર-તાં ફાટી જતા સ્વરે બાપી જતો વિલાદ સદકારી બાવો છે; ને તે કરુ-ણરસ જમાવે છે. ઉત્તરાર્થમાં તેના વિરોધી શૃંગારરસનો રસાભાસ છે. નાચક ને નાચિકા તેનાં આલંબન છે. તેમતું સંગે રહેતું હઠીપન છે. નૃત્યવિજ્ઞાસાદિ અનુભાવે પ્રકટ થનો હર્ષનો બ. ખાત્ર તેમના રતિ સ્થા-પીભાવને પેલી શૃંગારનો રસાભાસ ઉપજાવે છે. પણ પ્રજાત વિરોધી ક-રણ તેતું શમન કરી છેક્ષાપકમાં વિલાદ ને વિતર્કના ભાવો સૂસાવે છે. આથી શમ પોતાપ છે, ને સુદર શાન્તરસ જામે છે. શાંત્વિહીનિતિ હંદ છે. ૩૩.

સા રોગિણી યદિ ભવેદયવા ચિવર્ણા

ચાલામિયા શક્તિમુત્તી રસિકાસ્થ પુંતઃ ।

શલ્યાયતે હૃદિ તથા મરણં કૃશાંગા-

યત્તસ્ય સા વિગતનિદ્રમરોરુહાક્ષી ॥ ૬૯ ॥

વામા ય વિધુમુખી રોગી વિવર્ણ થાતાં,
સૌંદર્ય હીન બની રનેહીયને ન રહે;²
હા! તોય મૂઠમનમાં મરણાન્ત મુધી.

શલ્યા સમી ૭ દુઃખદાર્પીય મુદરાક્ષી. ૬૯

વામા—શ્રી. વિવર્ણ—શીઝી, ૩૫ વિનાની. શલ્યા—ખાત્રો.

ચંદ્રવદની શ્રી પણ રોગી ને રૂપરહિત થાય છે ત્યારે તેના રસિક (ગેહી) ને પણ ગમતી નથી. પરંતુ હા! અરુમે:સ છે કે સુદર સોયની શ્રી પણ તેમા આસક્ત થયેલાના મૂઠમનમાં મરણ કાલ પર્વેન બાબુ ખૂબ્યાં હોય એવી મદા દુ:ખદાર્પી થાય છે. નાતપર્વ કે રૂપવંતી શ્રી પણ તેના રસિકને સદાકાળ દુ:ખદાયી છે ને નરીની પ્રીતિમાં મુખ છે જ નહિ.

માનિક વિષય શ્રીની નિ:સારતા આમાં આલંબન છે. શ્રીની સૌંદર્ય હીનતાથી અરુચિ ઊત્પન્ન થયા છતાં તેમા આસક્ત થવારૂપ વિતતી મૂઠતાથી મોહ નામે વ્ય. બાવ રૂપ છે. શલ્યા મનુⁱ દુ:ખદાર્પી પાનું અમરું નામના બાવને વ્યક્ત કરે છે. વળી 'હા' શાન્દમા રિપાદનું સૂચન છે. આ સર્વે બાવો સદાકારી હોઈ શાન્તરત્ન બને છે. વસંતવિજિઝા ૭૬ છે. ૩૪.

૧ સપાદક અશશિમુખી ને અવિગતનિદ્રમરોરુહાક્ષા પદો કાઢી આમ અર્થ કરે છે "ને બાલા પ્રિયા બ્યારે રોગવાળી કે શીઝી થાય છે ત્યારે અશશિમુખી (ચંદ્ર જેવા વદન વિનાની) થવાથી તેના રસિકને રચતી નથી. તોપણ અવિગતનિદ્રમરોરુહાક્ષી (પ્રકૃત કમળ જેવા ભે.ચન વિનાની) ને શ્રી મૂરોના મનમાં મરણાન્તમુધી શલ્યા સરખું દુ:ખ દે છે. આ અન્ય અર્થ દર્શાવવા બાલાન્તરમાં '૫' નો પ્રયોગ છે. ઉપરના 'સોકના વ્યખ્યાનમાં '૫' નો અર્થ 'પણ' લેવો ને આ અર્થ કરતાં '૫' ને રથને 'અ' સમજી 'અવિધુમુખી' અને 'અમુદરાક્ષી' વાંચવું.

૨ આ રથને બાલાન્તરમાં 'રુઝે ન રનેહી જનને કડી ને કુકપા' એજો પાઠ દેવ ને હિં કાને પ્રૌ ૧૧૦ ૫૦

નિષ્કાંટકેઽપિ ન સુતં વમુષાધિપત્યે

કસ્યાપિ રાજતિલકસ્ય યદેવદેવઃ ।

વિશ્વેશ્વરો ધુનગરાજવિમુનિષ્ણો

હિત્વા તપસ્યાંત ચિરં તકળા વિમુનીઃ ॥ ૭૦ ॥

નિષ્કાંટકી પદ્મી પૃથ્વી પતિની બામે,

રાજાધિરાજ પદ્મ કોઈ નમુખ પામે;

તેથી વને વર્ષી તપે વિમુનિ સજ્જને,

દેવાધિ દેવ હર સર્વ બૃતિ તણને.

૬૭

નિષ્કાંટકી—શુભ્રદિત.

દેવમે—દેવપત્ને પામે.

વિમુનિ—ભરમ.

બૃતિ—કામ, આમર વગેરે નંધર્થ.

હર—સંહર.

મેઝપદ્મ શુભ્રદિતની ને માતૃગાં પદ્મની પદ્મી મને નોપખ કોઈ રાજાધિરાજને સુખ મળ્યું નથી. દેવમે વધવામાં મેને સંતોષી વિગમ્યો ને હું મે વધવામાં ભય છે. અપદ્મ અપદ્મ મરં દેવોમાં મેર સહર ભગવાન પદ્મ સર્વ દેવમે તણ, શરીરે ભરમ બાને મર્ષા પાત્નુ કરી વનમાં વમે છે ને તપ તપે છે. અર્થાત્ સહર ભગવાનની પદ્મ બાવી રહ્ય છે તે પામર મનુષ્યની તે શી રહ્ય હોય.

બહો નિવેદની ખીજવળી છે. વિગમ્યની દુઃખમયતા બાલકાન છે, રાજાધિરાજ તથા સંહરને દુઃખ મળવાર પડાવન છે, અને દેવમે તણવા ને વિમુનિ સજ્જને રૂપ અનુભવ છે. 'સર્વ બૃતિ તણ' 'વિમુનિ' મનમાં વિરોધા બામ અજ્ઞાત છે પણ મેરથી વિરોધનું સમન થાય છે. વનવનિષ્ણા છે છે. ૩૫.

કદાચિત્કષ્ટેન દ્રવિણમથપારાધનવશા-

ન્યપા લઘ્વં સ્તોકં નિહિત મવર્તો તસ્મદ્દમયાદ્ ।

તથો 'નૈમે કમિન્કચિદપિ તદામુર્ચિનમૃદે

'નવદ્વન્વોઽપ્યયો ન યતિ યદા કર્વે રિષદમ્ ॥ ૭૧ ॥

૧ મુદ્ધાનિષ્ણપા છે પણ તેને ૧૧૮ અર્થે કહે નથી, માટે નૈમે વાંચ્યું છે.

૨ મદ્ધાનો દિને પોતના આ રિષદ્ બામે 'જાનજાનની મળી દશર તુ મરિતન્દા મર્ષિ'.

પરાણે પામ્યો હું અધમજન આરાધન કરી,
કંઈકે તે કાઢ્યું ધરતીમહી ભીતિ મન ધરી;
અરે સર્વે ખોયું ઉઠર હરિયો' કેા ભીસરે!

જસે સાંચો તોયે કરમ પલટયે કાંઈ ન મળે!! ૭૧
ભીસરે — મોઢા વરના દરમાં.

નીચરૂપણ જનોને રજન કરી તું મદામદેનને યોદ્ધા પત પામેયો, પરંતુ
તે ન્હે આરને કાકેમના બને ધરતીમા દારેલું; પણ અરેરે! ત્યાંથી કોઈ વર
કોઈ અપરજનન ધુસના દરમા કોણ જાણે ક્યાં લઈ ગયો તે હું છું નિર્વન
રથો અરે! નગીજની મનિ આરી છે. જો તમારું નસીબ પલટયું તો બને
ને સાચરો. જગુ તમારી પામે ફરી બદામે રહેવાની નથી એ બાપ છે.

કવ્યનુ નાચવત શાંતુ અર્ધા આપજન છે. પ્રથમપદમાં અમનો જાત
મમક છે. તે કવ્ય નારો ઉપજેલા તે 'અરે' શબ્દે પ્રકટતા રીત નામના અ-
પને પોલી નિર્દેશનામના બ. બાપને ખીમારે છે. વળી એ નિર્દેશ પ્રારબ્ધની
પ્રજ્ઞાપ્રદાન મનિઆમના બ. બાપનો ઉદય કરે છે. આમ આ અભિનિષ્ઠિત આલેખાં
વિશ્વનો સાન્નરમ પોષણમાં મદમાગી થાય છે. એમા પદમાં અરે. ૬૧ ને
અર્થાન્તરનામ નામના અવકારો ૭ દિઅરિયીકૃદ છે. ૩૬.

સ્વયં મૌકતા દાતા વગુ મુવદુ મપાવ મનિતા

કુટુમ્બાનાં પોટા મુળનિધિશંભેધિનનરઃ ।

इति पयाशस्य प्रबलदूरागानीतकिंदुरं

शिरस्य्याहम्मात्पति निपતે येन मरति ॥ ૭૨ ॥

પતિ સપતિનો જનીશ વગુ સપાકન કરી,
મહી નૃજા દાતા જનીશ મુજમનું મુખી કરી;
અતિ એરી આશમરિત જનના મરેનક પડે,

અરેરે એવિનું પ્રજ્ઞાદુષ્ણ મુજમનું પડે. ૭૨

હું મંદરિયો પાટી નીકર, વગુ અપાકન કરીત, મહાનુજો મદલ
કરીત, તે નાંને વગ કરી દાતાર જનીશ. અતિ અરે અપાકને બરેનક

નિચારા મનુષ્યના મતલક કપર અજ્ઞાનિત્યુ મનુજું મદાદુઃખ આવી પડે છે ને આસાઓ દત્તી નહતી થઈ જાય છે.

આમાં માનવદેહની ક્ષણજંચુરતા અસંગન છે. પ્રથમના ત્રે ચરણોમાં વિનાશો અને 'અરેરે' સ્વપ્નમાં દૈન્યનો જ્વ. આવ છે આસા ને ઉત્સાદગ બંધ થયો ને તેથી નિરપાય હોતું એથી વિપાદ પ્રકટે છે. આ સર્વસામયગી શાન્તરસ જામે છે. શિખરિણીઠંદ છે. ૩૭.

માનુર્ભૂવલયપદાસિનગાતેઃ પ્રીદારાતેઃ સર્વદા

ચન્દ્રોપ્યેષ કલાનિધિઃ કવલિતઃ સ્વર્માનુના દુઃખિતઃ

દ્વાસં ગચ્છતિ વર્ધતે ચ સતતં ગીર્વાણવિથામય-

સ્તત્સ્યાનં સ્વલુ યત્ર નાસ્ત્યપદ્મિનિઃ હ્રેશસ્ય સંસારિણામ્ ॥૭૩॥

એવો વર્તુળ બાનુ સૈ' બાદકતો કીડા કળાનો નિધિ,

રોહીણીપતિ રાદુમસ્ત જનતો તે સર્વ દેખું દુઃખી;

મુરોતું મુખ સ્વર્ગ તેય લય ને ઉદેમહી જુલું,

લેશે કલેશ ન થાય રાગીજનને તે સ્થાન કો ના દીકું. ૭૩

વર્તુળ—કુંડળું. બાનુ—મુખ. રોહીણીપતિ—ચંદ્ર. રાગી—અસંગ.

સર્વ મનનાં વર્તુળકારે બાદકતો જણાય છે કીડા ને કળાનો બંધાર (કીડાસંગ અને કળાવાન) ચંદ્ર પણ રાદુથી મદાય છે. વળી દેવોની આસ્થાભૂમિના સુંદર સ્વર્ગ પણ લય ને ઉદયની દશમાં જુલે છે. અરે તે પણ નાશવત ને દુઃખી છે. આદો દેવ! વરાપણ કલેશ ન થાય એતું સ્થાન કોઈ વાસનાવળા માણસને માટે તો મેં દીકું નથી. વાસના છે ત્યાં સુધીતો ચિરકાળ અવિનાશી સ્થાન મળવાનું નથી એ બાવ છે.

સર્વ અને ચંદ્ર જેવાને પણ દુઃખી રિદનિમાં દેખતાં ઉપજતી વધ

વિપાદ બાવને પ્રકટાવે છે (સીંજે પુણ્ય મૃત્યુચોકે વિશન્તિ એ સ્મૃતિ વાક્યે) દેવોની આસ્થાભૂમિ સ્વર્ગપણ નાશવત જણાતાં વિરમવનો બાવ ઉપજે છે ને તે નિષાદને પોતે છે. ઉલ્લે પોષાપેમે વિપાદ 'જ્વાસુધી રામ ત્યાંસુધી બધે મોહ' એ સત્યને ચક્રાવે છે, ને તેથી મતિનામનો બાવ જનમત થાય છે. આવો-૧૫ ને બાવિજ્ઞાના અર્થકાચે પણ છે. મનમાં માનુ અને મૂનો નાશક નાશક-

જા. ૧ ની ૧૧ મઠા સેનિતિ અવસ્થાએ છે સાર્વજનિકીકરિતકદ છે. ૩૮.

सुपण्डले लण्डुनि भण्डवानी

लज्जात्मकं पुनरपि प्रलयं प्रयच्छति ।

भावने सकलमेतदनंतवारी

प्रस्थादिभिः समप्रज्ञो न गुणं जनानपु ॥ ७४ ॥

અગાંડમણી અદા ! સવ થાવ સાથે,

पाभी स्थितिं वर्गी पुनः प्रत्यये विनामः

તે પાગલ ! અલ્પદા સુ' કદુ' નિદાગ્ર ?

‘‘શ્રદ્ધામાં જન કયાં મુખાળું ??’’ ૩૬

सं. ३—१७३७. अविनाशक कल—अक्षयवर्मादि सं. ३ अविनाशक कल

[illegible][illegible]

अहोऽप्यर्थेऽप्यर्थ अनिग्रहमुक्त्यापराधने

निगिद्वयं न्यायि वनिदिपवपावाति पनः ।

१ अथ अष्टमः प्रश्नः ॥ १ ॥ अथ अष्टमः प्रश्नः ॥ १ ॥ अथ अष्टमः प्रश्नः ॥ १ ॥ अथ अष्टमः प्रश्नः ॥ १ ॥

વિજ્ઞાનસત્યે સ્થિતિરનિરમારંભે ચપક્ષઃ

ન માત્રે કેનાસ્ય પ્રતિકૃતિરનાયસ્ય પરિતા' ॥ ૭૨ ॥

અહો! વારંવારે શ્રુતિશ્રવણ દીપ્તિ ગુરુમુખે.

વિજ્ઞાનસત્યો નિરેધીયથન ચિત્તં તોય ચિત્તય;

અનર્થો અર્થો હા! અતિ સ્તિ કરી દુષ્ટ વળાને,

ન જાણું શી રીતે ચિત્ત મુજ પિશાચાત તજાશે! ૭૫

શ્રુતિશ્રવણ—વેદવાચ્યો સામગ્રયાપદ્યું. નિરેધીયથન—ના પાડખાસ વચન.

અર્થો—કર્મો, કાર્ય

પિશાચત્વ—અભેદીયત્વ.

અહો! અદાખેદનો (વાચ છે કે, મીઠાના મુખથી વેદાન્તવાચ્યોનું વારંવાર

શ્રવણ કરું, વળત નિરેધી વચનો (અર્થમનર્થ ભાવય નિર્ણ નાસ્તિ તતઃ

સુખચેદાઃ સર્વઃ. એના અનર્થ કરનારો છે એમ સમજ; સત્ય કરું છું કે,

તેથી જગત્પણુ નુખ નથી આપા આપા વચનો) વારંવાર વિજ્ઞાનનાં તો

પણુ આ ચિત્ત એને એ સામાનિક વિષયોનું ચિંતાન કરી અનર્થ કરનાર

દુષ્ટમા અનિશ્ચય પ્રતિ કરીને વળાને છે હા પ્રભુ! હવે સમજાવું નથી કે,

આ મારે ચિત્ત હવે મી રીતે પિશાચપણુ છોડશે! આ દુષ્ટ મન પિશાચ

હવે શા કુષાપે આંકુસમા આવશે!

વિષયને ચિત્તથી ત્યજ્યાત્ત ઇન્દ્રિયા પણ ચિત્ત વચ ન થવાથી કાચર
મરેલા માખડાની આ લક્ષિત છે 'અહો વારંવારે' સખ્દે શ્રમનો ભાવ રપટ
છે. છતાં ચિત્ત નિરોધ ન થવાથી કાચર થતાં પ્રકટતી આત્મિ હા' અન્યથે
અજ્ઞા થાય છે. આથી ચિત્તપ્રતિ ઉમેળાનો ભાવ 'દુષ્ટ' વિરોધજે પ્રાદુર્ભાવ
પામે છે. આપા ભાવના તરંગમાં મગગા ખાતા ને મુંઝાતા દીન સાધકના
દીનદુષ્ટમાંથી વિતર્કાભિચિત્ત ફેન્દનો ભાવ 'ન જાણું શી રીતે' સખ્દે
અવિર્ભાવ પામેશે છે. આપા વિવિધભાવના સદગામીપણથી સમનો રથાથી-

૧ સરખાવો નિચેનો સાદિત્તનો શ્લોક—

ઉપનિવદઃ પરિપીતા મીતાપિ ચ હન્ત મતિપત્તે નીતા ।

તદપિ ન હા મિધુવદના માનમતદનાદ્વહિર્વાનિ ॥

સ્વપ્નીમાંમા ભવતિ ” “ એવમેવાનન્દમયાત્માનમુપસંગ્રમતિ ”
 આનન્દં પ્રલ્લપોત્તિદાસ્ય વિભેતિ કુતઃકથન ” ઇતિ । ” “આનન્દો
 પ્રલ્લપેતિ ઘ્વજ્ઞાનાત્ ” ઇતિ ચ । શ્રુત્યન્તરે ચ “ વિજ્ઞાનમાનન્દં
 પ્રલ્લ ” ઇતિ પ્રલ્લપ્યેવ આનન્દશબ્દો દ્રષ્ટઃ । એવમાનન્દશબ્દસ્ય
 बहुकृतो प्रलप्यमामात् आनन्दमय आत्मा प्रलपेति गम्यते

અર્થ—પરમાત્મા સંબધે આનંદ શબ્દનો બહુવાર અભ્યાસ
 છે. આનન્દમયને સ્તરીને ‘ એ રસ છે ’ એમ તેનું રસપાતું કહીને
 કહે છે કે “ રસને મેળવીને આ આનન્દી થાય છે ને આ આકાશ (બ્રહ્મ)
 આનંદ ન હોત તો કોણુ શ્રી સકલ ? આજ આનંદ આપે છે. તેજ આ-
 નન્દની ખીમાંસા થાય છે. એજ આનંદમય આત્મા પાસે જાય છે. ” બ્રહ્માનંદ
 જાણનાર કયાથી બંદીનો નથી ” “આનંદ બ્રહ્મ છે એમ જાણુ. ” અન્યશ્રુતિ-
 થેમાં પણ “વિજ્ઞાન આનંદ બ્રહ્મ. ” એમ બ્રહ્મ પરત્વેજ આનન્દ શબ્દદીકો છે.
 આ રીતે આનન્દ શબ્દનું બ્રહ્મ પરત્વે અનેકવાર કથન છે. તેથી આનંદમય
 આત્મા તે બ્રહ્મ એમ સમજાય છે. ‘પ્રિયતમપિતા’ આમાં ‘પ્રિયતમ’ શબ્દ-
 પણ આદિકારણરૂપ આત્માનુંજ વિશેષણ છે. સર્વ પ્રિય વસ્તુઓથી આત્મા
 વધારે પ્રિય લાગે છે. પુત્રથી વિતથો ને અન્ય સંબંધી આત્માજ વિશેષ પ્રિય
 લાગે છે માટે ‘પ્રિયતમ’ શબ્દ સાર્યક છે. શુભો ૨૬૬૨૫કોપનિવત્ તેદેતર્
 મેયઃપુત્રાત્મેયો વિત્તાત્મેયો અન્યસ્માત્સર્વસ્માદંતરતરં વદયમાત્મા.

અહીં પરમાત્માનું નિઃકાલાબાધિત આનન્દસ્વરૂપ અને જગતનું દુઃખ-
 નશ્વર સ્વરૂપ આલંબન છે. પરમાત્માના પ્રિયતા, પૂજ્યતા વગેરે ગુણો કથનાથી
 રતિનો વ્ય. ભાવ જાણાય છે. વળી હરે રાજાતાને ત્વજ્ઞવાની મોહનિદ્રામાંથી
 જગાડવારૂપ બોધ કરતાં કથાનો ભાવ રપટ છે. અનેકવાર સમજાવ્યા છતાં
 ન સમજાયાથી આનિતો આજ ‘રેરે’ શબ્દના ઉચ્ચારણ પાસે જામન થાય છે.
 ને આ સર્વે સાદિત્યે અહીં શુદ્ધ સાન્વરસ જામે છે. ચિખરિણીગં છે. ૪૧

अहं ध्यान्तोऽध्वानं बहुविधमनेकम्य विषयं
 धनाकांक्षाक्षिप्तः कुतुपनिपुत्रालोकनपरः ।

કદાનીં કેનાપિ મ્પિનિષ્ઠુદ્ગ્રસ્થસ્ય મળે

‘કદન્નેનાનરણ્યે કનિદાપિ મર્મીરે’ સ્થિરમર્તિઃ ॥૭૭॥

પ્રભુ ! યાકયો હાવાં, તિપમ પંથમાં ખુબ રખડયો;

બુદ્ધિ બુધાકેરં મુખ નિરખીને હવિત લખ્યો;

પ્રભુ ! હાવાં ચાહું વન વસી મતિ સ્થિર કરવા,

અરે જે તે પૂરી કુદિત મુજ આ પેટ ભરવા ॥ ૭૭

હાવાં-હવે તો. વિપતપથમા-વિકટ રસ્તામા. કુદિત-પાપી

કંઈક પૈસો મળ્યો એવી કામચે હે પમુ ! દુ નહારા તપેનાં કાયાં સામુ તાકી રહો, નેમની કૃપા પાતળા પ.મ.માટે નમન કરી સિનવરવ કરી તથા હાથ હાથ કરી આમુ હવિત લખ્યો ‘ અરે કદાનાના નં સાંડેપી રસ્તામા ખુબ રખડીને હવે તો યાકી નરો ’ હે મદાન પ્રભુ ! હવે તો માત્ર વનમા વસી સાતં ના નહારે જે મને તે ભરી આ પાપી પેટ પૂરવા અને મતિ સ્થિર કરવા ચાહુધુ

આમાં આશાઓ પરિપૂર્ણ ન થવાથી નિવેદ કપર્યો છે, અનુભવ કથન નામે રમૂનિતો આવ તેને પોતે છે. ‘ યાજ્ઞે દાના ’ એ શબ્દોનું કલ્પમા યજુ દીધું કે-આગળુ યમ અને તેથી કપરતા ગ્રહણિશાસ્ત્રો સાક્ષાત્કાર કરાવ છે નહીં જમ અને નાનિયી નહીં થયો કમળાનો જન-ભાવ ‘ પેટને પાપી ’ કથવારૂપ તર્જનાના અનુભાવે જણાય છે. આ બધા ભાવોમાંથી હસિત થયો ‘ વન વસવા ’ ને ‘ મતિ સ્થિર ’ કરવાનો વાનપ્રથ દેશનો વિચાર મતિનામે જ. ભાવ દર્શાવે છે. અને બાપા અનેક-બાપોથી નિરપેદ જનવાકપ સમનો ન્યાયબાર પેદા નુક જાતના બને છે, બાવારૂપ અલકાર ને સિખરિણી ૭૬ છે. ૧૮

૧ સરખાવો વે. શ. શ્લો. ૭૪ મા. કદદાનમથવા વાસરાન્તે તતઃ ક્રિમ્.

૨ સરખાવો શ્રી મદ્ભગવદ્ ગીતા અ. ૧૨ શ્લોક ૧૯ મો. અનિકેતઃ સ્થિરમર્તિ મક્તિમાન્મે પ્રિયો નરઃ આત્મી બ્રહ્મામાં શ્રી શકરાચાર્ય પ્રભુ લખે છે કે સ્થિરા પરમાર્થવિવદા મતિર્યસ્ય સ સ્થિરમર્તિઃ એવો અર્થ ‘ સ્થિર-મર્તિ ’ માટે આપે છે.

ના 'ગોષ્ઠી મુદ્દા' નિવાસિનમુપાસ્ત્રાદાધુના કાગવ

ને ધીમ પરથીપરોપકરણીમૂતા ચમ્પુ કાવેરે ।

ને ઘૂણ થવધીરવો અવરતાઃ કાગુર્નિસ્તારયો

દા કલ્પે ક ચ મમ્યતે ન દિ શુભં કાળમ્નિ શોકવયે ॥ ૩૮ ॥

મિત્રાની મીઠી મોજ ક્યાં અદ્દલ ક્યાં રવાદુ મુખાં એ મુખા,

મીધાવ્યા ધીર ધીર ક્યાં નૃપમરે આભાર વર્ણવતા;

ક્યાં છે તે ભવભીતિથી ભવનદ્વી ભક્તિ કરતા બૂધે,

દા દા દેવ! જતું કહી? ત્રિભુવને ના શુંખ કોઈ રચજો! ૩૮

મુખા-અમન. મુખા-મુખા. ભવભીતિ-ભયભરતા ભવ.

ભવભીતિ-શંકરની.

એનીપામે રવાદવાનુ અમન પણ તુરંત હતુ એવી પરમખ્યાદિહ મિત્રાની મોજ પણ દવે ક્યા છે? અરે દેવ! મિત્રાના મુખા થતા તે મગ પણ નાશ પામી 'વળી વૃષાના કૃપર પણ આભારના વરમાદ વગમાવનારા શિરવીર જાનો ક્યા સંધ્યાઆ? દા' નેપણ મનુના મુખમાં મવા વળી સમાગ્નાં બધન છેલ્લને સબુની ભક્તિ કરના બૂધો પણ દવે ક્યાં છે? તે સર્વેપણ વિદ્યાગ્ર કાગમા ત્રણ પાખ્યાં! દા દેવ! દા પ્રજા! દવે ક્યા જાતું? શું કરતું? કોઈ સૂજી નથી! અતે વિચારતાં એમ જાણાય છે કે, તથો જુવનો જ્ઞેતાં દેવ પણ રચજે મુખ છેજ નહિ, આ સર્વે સંસાર દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખધીજ અરપૂર છે.

અહીં સસારની નધરતા આવજન છે. પ્રથમનાં ત્રણ પદોમાં પૂછેલા પ્રશ્નો વિનાંનો વ્ય. ભાવ દર્શાવે છે. મુખાથી પણ સરસ મનઝાણની મોજની રમ્ભતિનો ભાવ 'અદ્દલ' શબ્દે પ્રકટ થતા વિશાદને પુષ્ટિ આપે છે. પછી તે ત્રણે આસે મિત્ર જની 'દા દા દેવ' શબ્દે પ્રતીત થતા દૈન્યના અતે 'જતું કહી' શબ્દે પ્રતીત થતા મોદના વ્ય. ભાવોને આગિર્ભાવ પમાડી તટીન ધાવ છે વળી કેટલીકમારે તે ભાવોનુ મધન થઈ છેડાંને નિર્વેરપ મુંદર નવનીત તરી આવે છે, જે મોહના પ્રાન્ત ભાગમા દેખાય છે. આવી આજુન રસગમનવટે જાન્ત રમ પોતાય છે. શાદપવિશીલિત છેંદ છે. ૪૩

૧ ગોષ્ઠી માટે જુએ, વાતસ્યપનનું ગ્રંથ મૂલ.

ઉદાસીનો દેવો મદનમયનઃ સગ્ગતનકુલે

કલિક્રીડામક્તઃ કૃતપારિજનઃ પ્રાકૃતજનઃ ।

इयं म्लेच्छाकान्ता विदशतटिनी चोषयते

कथं भ्रातः स्थाता कथय मुहुति कुत्र विभयः ॥ ७९॥

સખા ? સાધુ પ્રત્યે પ્રીતિરહિત કામારિ ય બન્યા,

વિસેકુ' આ લોકો કલિમલિન સ્થામી બની વસવા;

અરેરે ધેરાયા મુરસરિતોઃ મ્લેચ્છમુખરે

કોડો બન્ધુ ક્યાંથી મુકૂર્તો મુગ્ધનો નિર્ભય હવે ? ૭૯

કામારિ—ચકર. મુરમરિ—મના. મ્લેચ્છમુખરે—પાન (રાક)પોદાએ
સુકૂર્તો—મર્યાદ કરવાવા.

આ અને હવે પછીના બે શ્લોકમાં સ્વામીની અવ્યવસ્થા બ્લેઝ કવિ-
રાએ ગીત કરેલો છે કહેતે કે તે મિત્ર સાધુઓની પ્રતિ ભોળાશ'નું પણ હમણાં
તો પ્રીતિ રહિત (નહય) બનેલા છે, જેથી અનેક કૃપાસન્ન કર્તા પણ
સદાચરુન થતા નથી વળી આ નીચ શુદ્ધલોકો કે જેમનો સેવાધર્મજ વેદ-
રહિત છે, તેઓએ પણ ધર્મની મર્યાદા જુવથી છે ને કલિયુગનાં પાપની
મહિનતાવાળા ન્યાના યજ્ઞ બેસાડે વળી અરેરેવા' મરાસીએનો વિવરતો એ છે કે
અમારી મૈયા વિબુલનવરિબુધી નવાજ છે તેમના કિનારાઓ પણ વચન(સક)
બોડાના લગ્નરીતિથી યેગલ મવા છે. હા! હવે ક્યાં જવું? શું કરવું? અથવા
આવા રિકાગ સમયમાં સત્યાપ કરનારા સજ્જનોને હવે નિર્ભયતા ક્યાંથીજાહે.યો

વેદ રહિત'જેમનો જ્ઞાનચકાવ આસપાસે વિરાટ પ્રકટેલો છે. રેવોની
ઇશ્વરુત્ત અને જેનોની નેત્રપરાધનુગ્રાનો નાશ તેનું જીવન છે. વળી મંગાજનના
પરિવ સ્થાનો અપરિવ જવને બરેવા દોષથી થતી ગાતી, 'હા' અખરે
સૂચિત છે. નદુષરુન મોહને વિનાના અ. બરો પણ રૂરુજા છે. એ સર્વ
જન્મે ખીજાવેલે. હાદુષવિદિગિતકં છે. ૪૪

निष्कारा वमुवायुता समतनि मीदवतागानष्ट-

स्वाष्टाजाष्टम ताकुष्टा द्विपदमपदनिशोभिना ।

મ્લેચ્છાનાં રથરાશિપતિનિવૃદ્ધમ્ભુલિના' કીદશી.

યં વિદ્યા મરિનેતે દન્ત ન મતે જ્ઞાનીમદે મોદિતાઃ॥૮૦॥

મ્લેચ્છાના મદમસ્ત દક્ષિ દળના મુખને પ્રગતી,
મૈત્રા મંદ્રમંદ્રામનળી જ્ઞાતાથી બેખાકુલી;
ત્રાહતા ભર-મદ ભીષ્મરૂપે નિર્ધીર્ય થે આ મરા,

વિદ્યાની ગતિ શું હવે? હરિ હરિ મોદે મુજાકિ મદા ૮૦
સંવૃત્ત—૫૨૨૫૨ અથાગુ તે. ૭૨—પોદા. ભીષ્મરૂપ—મરેદેનાદ.

આમાં પણ આચાર્યની અવધાનું ને નિર્બંધનાનું કિરિએ સખેદ-
પણે વર્ણન કરેયુ છે. આ જૂમિ. અમારીજનની આર્થાલંબુમિ. મદમર-
વાથી મસ્ત થએલા મ્લેચ્છનાં દાષીદળોના ૫૨૨૫૨ અથાવાથી અથે ચ-
રથરતી; સમયે સખેતે પણ પાપમામ કરતા ૩૫ પ્રાદ મંદ્રમંદ્ર ૫૨૨૫૨-
ની જ્ઞાતાથી બેખાકુલી (જમ, આરામારના વિવેક વિનાની) થએલી; અને
ત્રાહતા મોદાઓની અર્થકર દાષો ઉપર દાષોથી છે નિર્ધીર્ય (ઉક પાણી
વિનાની) જની મદ છે. હા દેવ! 'હવે અમારી દિત્તારિણી જહાવિદ્યાની
શી ગતિ થશે,' એ વિચારે અમે શોભાષકાર (મોદ) માં મુજાકિએ
છીએ! હરિ હરિ! અમારું ને અમારી જહાવિદ્યાનું શું થશે તે સમજ
શક્યા નથી.

આ અને આગળના મ્લેચ્છાની 'મ્લેચ્છો' વિષેની તથા પાછળના
મ્લેચ્છાની 'મવનનુપ' ની દુષ્ટીકત ઇ.સ ૫૪૪ માં કોરુરની સગ્રામમાં
વિક્રમદિત્યથી ૫૨૨૨૭ થએલા યકરાજને લાગુ પડે છે. કોરુરના સંગ્રામમાં
વર્ણનમાં અસ્થિરનીએ આપેલા યકની ખિનલે, આ મ્લેચ્છના વર્ણને ટેકા
મળે છે. આસ્થિરની સખે છે કે 'મિધુ અને સમુદ્રની વચ્ચે આવેલા
દેશો ઉપર રાજ્ય કરનારનું' નામ યક છે. તેનું નિકાસ-સ્થાન 'આર્થો-

૧ મૂળમાં ટર્મીલિટા પાઠ છે.

૨ જુઓ મેઝ મુવરૂન ઇડિયા ૫૯ ૨૮૨ ની નોટ.

૩ આર્થોર્થ એટલે આખો 'ઇડિયા' નદિ; અમવાન મનુ કહે છે તે-

લાસમુદ્રાત્તુ વૈ પૂર્વાદાસમુદ્રાત્તુ પશ્ચિમાર્થ ।

તયોરેવન્તેરં ગિર્વોદાર્વાર્થતે વિદુર્દુષાઃ ॥

વર્તે દેશના મધ્યસ્થભાગમાં હતું. આ રાજા, શાક્યની યુગ કુળનાં બીજા જાતના જન્મેજો હતો એમ આર્યાવર્તવાસીઓ જાણીએ છે. કેટલાક તો કહે છે કે તે શક ને મન્સુરાનો રહીશ હતો” + “ જ્યાં સુધી લોકોએ પૂર્વ તરફના દેશની મદદ મેળવી નહિ ત્યાં સુધી તેમને તેના જુલમ થી પાણું સદન કરવું પડ્યું હતું. રાજા વિક્રમાદિત્યે તેની સામે કુચ કરી, તેના લશ્કરને નસાડ્યું અને મુલતાન તથા લુણીના કિલ્લાની વચ્ચે આવેલા કૈલુરની લડાઈમાં તેને મારી નાંખ્યો. ”

આમાં પણ પ્રસંગપૂર્વક જોવાજ છે. અર્ધાંતની અને જલ્દિયાની અવસ્થા વિષાદનું આશંખન છે. વળી જેમ એક તરફ શત્રુશક્તી પ્રયત્નના, અમલ દુઃખદાયકતા ને બીજાજુગ વિષાદને પોષનારાં ઉદાપનો છે તેમ બીજાતરફ આર્થભૂમિની વ્યવસ્થા નિર્વાહના ને કંપારીના અનુભાવો તેને પુષ્ટતા આપનારાં છે. આથી વિષાદ સખત જામતાં એવા પદમાં દૈન્ય ને મોહના બે નવા ભાવો ઉદય પામે છે. દૈન્યનો ભાવ ‘ મતિ શુ’ હવે ’ સમ્બોધી અને મોહનોમાત્ર મુંઝવારૂપ અનુભવથી વ્યક્ત થાય છે. ને એ બે ભાવો વિષાદને સફારી ફોઈ શાંતરસ જમાવે છે. એજ મુલ્ય ને સાર્વત્રિકાક્રિત છે. ૪૫

વેદો નિવેદમાગાદિહ નમનભિયા વ્રાહ્મણાનાં વિયોગા-

દૈયાસિવયો ગિરોઽપિ કચિદપિ ચિરલાઃ સામ્મતં સન્તિ દેશે ।

इत्थं धर्मे विष्णीने यवनकुलपतौ शासति क्षोणिर्विवं

नित्यं गंगावगाहाद्रवति गतिरितः संसृतेरर्थनिद्धौ ॥८१॥

અર્થાત્તે અરેરે ! યવન નૃપથતાં ધર્મકુળી ગયો રે,

વેદ વૈરાગ્ય લીધો શિર નમનભયે હા ! પુરણાં પુરાણે;

વિષ્ણોકેરા વિયોગે, ચિરજ ચિરજ થૈ’ હાય ! સાવે શમ્યાંરે,

સંસારોઁડનાર્યે મુરસરિ શરણું માત્ર હાવાં હમારે; ૮૧

પુરાણાં—શૂનાંપ્રાચીનગ્રાંથનાં.

ચિરજ—ક્યાંકં જવડ્યો.

સંસારોઁડનાર્યે—મોક્ષમાટે.

વિયોગે—અભાવે, (નટોગથી)

પરંપરાથી આરંભનું કેનું ખમામ થયું છે તે આ સ્તોત્રમાં કે-
વિરાજ દંડ્ય બેદક સમ્પ્રદાયી વર્ણ છે. કહે છે કે:-આર્યાવર્તમાં યવન (શક)
ગમન થતાં આપણે પવિત્ર આરંધર્ભ તો રે સુખીજ ગયો ! બધા પરંપરા-
ને શિર નમાવવું પડશે એ બધે વેરેતો વૈરાગ્યજ મલ્લ ! (અર્થાત્ વેદ-
વિદ્યા તો કરી ન હતી જ યહ !) વળી વિદ્યા (વિદ્યાન સાત્રવેદા પ્રાણ-
જો) ના અભાવથી જૂના સમયથી ભોષતાને સ્વધર્મમાં ઉત્સાહી બનાવતાં
પુરુષો પણ હા ! સાવ સખીજ મયાં ! ! અરેરે ! હવે ક્યાં જવું ? ક્યાથી
સ્વધર્મપરાયણતા મેળવવી ? ભોક્ષ્યે ગંગાજનું શરણું મલ્લ સિવાય હા
દેવ ! હવે કાષ બીજો રસ્તોજ રલો નથી આતી અમારા ધર્મની અધ્યાગ-
નિ થાંતી છે.

પ્રસ્તંભ પૂર્વના જેવો હોઈ ગ્લાનિનો ભાવ પોવાય છે. બધા પરંપરાનું
રાત્ન થતાં થયેલો આરંધર્મનો નાશ તેનું આત્રંબન છે. વેદ અને વ્યાસ
વાધીનું વિરામી જનુ તેનું જીવીપન છે. વળી યવનરાગ પ્રતિ અસુખાના,
સ્વધર્મનો નાશ થતાં સદગ ઉચ્ચરાતા ' હા ! હા ! ' ઇ. શબ્દે દૈત્યના ને
મોઢાગરજુમા ઊપાસના અભાવે પ્રકટેષ વિપાદના બાવો છે તે ગ્લાનિને
પરિપુષ્ટ કરે છે. વળી આ બધા બાવોના ધનીબૂત યવાથી યગકનો નિર્વેદ
સર્વનામ્બરિક વિષેની બળ ત્વજ મુરસરિ શરણું મલ્લ રૂપ કોવાથી
પ્રતીત થનો જોશમા આવે છે બીજા પદમાં અપદુતિ અત્રકાર છે-
પ્રસાદજનુ ને અમ્બરાજન છે. ૪૬.

ગંગા મંગેતિ યસ્યાઃ શ્રુતમપિ પઠિતં કેનચિન્નામમાત્રં

દુરસ્યસ્યાપિ પુમો દલયતિ દુરિતં પ્રૌઢમિત્યાદુરેકે ।

સા મંગા કસ્ય સેઘ્યા ન મરતિ ભુવને મઝ્જનસ્પાતિમઘ્યા

મઘ્યાણં પ્લાવયન્તી 'ત્રિપુરદરજટામણ્ડલં મણ્ડયન્તી ॥૮૨॥

ફરે ફરે રહ્યાં એ અવજ પડિ ગયા કે પડાયા જનોએ,
' ગંગા ' એ અક્ષરો તો અથ સકળ રાખ્યાં એમ મ્હેણાય બોલે;

૧ આવાજ શબ્દ પ્રયોગમાટે સરખાવો મંગાપ્રહરણું આ ચરણ;
સ એવ ધ્રાકણ્ડપ્રવિત્ત જટાનૂદજટિલો જળનો સંગતસ્ત્રવ જનની તાપે
હાનુ ન;

બ્રહ્મા દિવ્યા જનની મહિસસદગીથી બુનસોને સરંતી,
જેથી ને એન્ય ન ના દગ્ગરિસજરાગ્ગર ડીજ્વાસવન્તી. ૮૨

..... સ્ત્રી—કમળાની

ગગા ગમેતિ યા પ્રવાણાજનાના શૈતંગિ । મુચ્ચતે સર્વપાપે
જ્યો ભગગગાક મ ગગ્ગત ન

..... ગગા દ્વિતી પશુ 'ગંગા' એ
..... મન થત વિષ્ણુ શોકમા જલ
..... ગગા ગુરુ સા છે.

..... ગગા ગમે તે માણમે ગગા
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ
..... ગગા ગમે ગગા કે બોલાઈ

કર્તા ગગા કાર્યા વિષ્ણુદ્વિતી ભગવતી
પદમ્ભાંદવાનામપિ ભવાત મેઘ્યાનુદિવસમ્ ।

દર્શિ ધ્યામો ' જને મુનિજનધુરીણો દરિકયા

મુ રાગાનમ્વસ્થો ગણિતભવવંધોઽનુલમતિઃ ॥ ૮૩ ॥

અન્ને મંગા મેવા કલિમલ દસન્તી અતિ બંધા.

મુરેના યે સેન્ધા, દરનમરી વારાબુસી વસી;

મખોધેક એયુ પ્રમુપિયુપાને અતિ રતિ,

અદાતમા પુણ્યાતમા મુનિમનધુરી વ્યાસ મુમતિ. ૮૩

સેન્ધા—પૂજ્યપોત્ત. દરનમરીવારાબુસી—દરની નગરી કારી.

પ્રમુપે—નવગતે. ૧૪૨—અમુત, પુરી—અમણી, ક્રેડ.

મુનિમનધુરી પુણ્યપી કાન્દમા મનુષ્યોને તો શું પણ દેવોને પણ સેવા
યોગ્ય ન કલિમલના વાડ પાપન દસનારા અતિ દવાયુ નેવા મંગાજી વસેલા
છે. અત્ર પ્રમુત્ય ગુનરાતનરૂપ અમુતમા અતિ પ્રીતિવાળા મનમતિ સદ-
સમુત્પન્ન પુણ્યાતમા વ્યાસ બગલાનું પણ ખાનાના સત્તાજોમાં સમખવેલું.

આમા પણ ત્રીય વિષયે રતિમયનું આલંબન 'મંગા મેવા' છે. કલિમ
લ દસવારૂપ દવાયુના, સોડો-૨ સેન્ધાના, દરનમરીમા વસવા રૂપ પવિત્રતા
અને મુનિમણ્ડ બામમગતને મુનિ કરરૂપ અતિપ્રસન્નાવતા વજેરે મુખે
મલિને પોષનારુ વહીવળ વિભાજે છે તેવી પુણ્ય યોગે રતિનો બા. બાર સ-
ન્નરસનું આમ્વાદન કરાવેલું પ્રગટને મણુપંચના મુખે છે મિખાન્ધીલદ છે. ૪૮

યમ્યાઃ સંગતિરુગ્રાંતે ચિત્તનુતે વારામમીષાં જન-

ન્દ્રોતા કવિભિર્મહેશ્વરમનોમીષા મહીમણ્ડલે ।

મા મન્તઃ શરોદન્દુમોદરપયઃપૂરામિરાના નદ-

ન્દાંયમોળનનોદ્રપુણ્યપુલ્લિના ખાગીરથી મેવ્યનામ્ । ૮૪

આર્યામન્દા વિજ્ઞામરસમાં મીઝારૂપે ૧૪૩માં.

શીંગી સંકતમાં, વર્ગી શરદના પુનુંદુશાં બિંદુમાં.

દન્દુપેખરવદસમા, કવિમણ્ડે વહેલું બૃમંડલે

મંગા ઉન્નતિ સ્પર્શમાં કરતાં મંતો મદાસે બંધે. ૮૪

મંગા મનોગે છે. પણ તે પદ તિરકા દેતાં આ પદ મેળવેલું.

દ્રવિતભવમુગ્ધગં ક્ષયાતમાયાવિષમં

નિરિત્તભુવનવન્યં મર્ચતીર્ધાનવણમ્ ॥ ૮૭ ॥

ભજ ભજ જન મગા, અદ્વારે તરંગા,

ફલની ભરભુજગા, સર્વ માયા વિભંગા,

સાક્ષા નિરથ ખાલી, ગુર મો એ પૂજેલી,

ત્રિભુવનનજી દેવો, શભુએ શીરસેલી. ૮૭

અદ્વારે તરંગા-શીર ભગવાનના અદ્વારના જાણે તરંગ થયા તે, એવી, માયી મુકુટ, સુર દેવ,

હે જન ! સંભુના અદ્વારનાજ જાણે તરંગો દેવ એવી અર્ચના કરવાની, ભરખી સંપનો નાચ કરનારી, અરિયાનો બંધ કરનારી, નાતીર્થના મુકુટ જેવી, સા દેહેએ પૂજ્ય માનેલી, ત્રણે ભુવનના સર્વ મનાએલી અને શંભુએ પાત્ર શીરે થી જેલી એક કરેલી છે એમ ના છો સદા ભજ, ભજ.

શમને પેવાનર તીર્થધાન ઉપર રતિનો જ બાર આજ જાણે મગા તેનું આલેખન હોય તેવી શુચિત, સદાજ ને ચેતનની શુભાશીસ ૪૪, ૫૫ની દરમિયાન આશુક્ય 'ભજ' શબ્દની દ્વિચિત્રી ૧૧ પ્રકાર છે. જન ને આશુક્યના સદાશી જીવે પેવાનો શમ માન્યમરૂપે પરિભ્રમે ૫૫ અને આત્માનુમાસારિ આલેખરો છે, દક્ષિણી ૭૬ છે. ૫૫.

ષટ્પત્તમપૃત્તાનાં મંગલમ્ પ્રમંગ-

મકટિત રમવત્તાયેમયં પોતમુચૈઃ ।

દલ્લયતિ કલિદન્તાં મ્તાં મુર્ષસવન્તી

કિમિતિ ન મજતાર્તાં વ્રાહ્મલોકાવતાર્તાં ॥ ૮૮ ॥

થનગનથન નાચી શું મુખાના તરંગે,

અમૃતરસ બનાવે ધેબયો પાનસમે;

કલિમલ દલનારી, એ દુઃખી ! કાં તરેછે,

મુરબિ મુચિકારી પુન્ય ભાગીરથીને. ૧૮

અમૃતરસ—મુધાનો સ્વાદ, અમર (દેવ અથવા અવિનાશી) પશુનો રસ.
મુરબિ મુચિકારી—સ્વર્ગલોકને પરિત્રાસનારી

જાણે મુધાના તરંગોથી ચનચન ચનચન નાચી નેમાં રહેલો અમૃતરસ
નથા વરણપાન કરનાર યૌવનો રસ પ્રકટ કરતી હોય ! અર્પી આ ભાગીરથી
કે જે કલિયુગનો અનંત પાપોને દલનારી અને દેવલોકને પણ પાવન કર-
નારી છે તેને એ દુઃખિયારા માણસ ! તુ સામાટે બચતો નથી ?

આજ પણ સમને પોતાનાર મગા પ્રતિ રતિનો જ અવસ્પષ્ટ છે, પાન
કરનાર અમૃતરસ ને પૈશવદાનાપાણુ વગો કલિમલ દલનાર પવિત્રપાણુ રતિને
પે. ભાગ્ય લીપન છે, 'ભાગીરથી' નામ ઉન્માદામા પૌરાણિક આખ્યાયિ-
તની સ્મૃતિનો ભવ છે; આ જન્મે સહકારીભાવે સમ પોતાય છે, 'અમ-
તરસ' શબ્દમાં સ્વેચ્છ અને પૂર્વાર્પમાં વાસ્તવ્યપ્રેરણા અર્થાલકારો છે,
મલિની છંદ છે, ૫૩.

યત્તીરે વમતાં સતામાપિ જલૈર્મૂલૈઃ ફલૈર્જીવતાં

મુક્તાહમમભાવયુદ્ધમનસામાચારવિઘાવતામ્ ।

કૈવલ્યં કરાવિલ્વતુલ્યમમલં સંપચતે દેહયા

સા ગંગા હૃતુલામલોમિપદલા સાદ્રિઃ કુતો નેક્ષતે ॥ ૮૨ ॥

જેના દિવ્યતરે વસી, જ્યાં રૂંધે મૂળે મુગરો કરી,

મહારૂઢારૂં પડે કરી વિમલ ને વિધાવિલેકી યતિ;

હાથેનીમઢી મિશ્વના રૂળ સમું ફેવળ સ્ટેન્ડે મહે,

તે ઉતું તરંગો મગ મુગનો સ્નેહધી કાં ના બજે ! ૮૨

વિમળ-નિષ્પાપ, ફેવલ-અણ, મુગરો-પ્રૌઢમોર્ગવણી,

મિશ્વ-શીત,

જેના વિચારીએ વસી. જળ, રૂળ ને મૂળ ઉપર ચુલ્લો કરી. તથા મ્હારું અને ત્હારું વચેરે વચેરે બેઠાએ ત્યજીને પાપરદિન મનસળા, આનંદાનંદવરુના વિવેકરાણ્ય અને જ્ઞાનગાની સાધે: કરતકમા રહેતું ખીણનું રૂઝ મંડપ દેવ ચોમ આનામસું સ્વસ્વરૂપ-કૃત્યપદ-મેળવી શકે છે. ને મહાન જ્ઞાનપદરિપોવાણાં ગંગાજીને સાત્ત્વનો રનેદગી કાં નદિ બાજતા દેવ? મહાથી ગંગાજીનાં દર્શન કરી કૃત્યુત્તમ કાં નદિ થયા દોવ?

તીર્થસ્થાન વિષયે રચિતા બ્ધ બાવનુ અર્ચન બ્ધ વખુ ગંગાજી છે, તેના તરની રિત્તિ, તરના રસોની રસાગત, કૃત્ય પ્રાપ્તિની સુખમતા અને તરંગોની સુદરતા ઉડીવન છે. મેઠાને સોનાકપ્રમ પુષ્પમાં આનંદુલ્ય બમરે છે; આમ પોષાપેસો રતિ રામનો સુદહારી બને છે, માધુર્યગુને ઉત્તમપ્રાપ્ત અર્ચનાર છે, ચર્મચિત્રિત છે છે, ૫૪.

તૌર્ણાનામવલોકને ગુમનમામુત્કંડતે માનસં

સાવદ્રૂલેપે મતાં પુરરિપુષ્પાનામૃતાલાદિનાત્ ।

યાવત્તે ન વિલોકયન્તે સરિતાં રોચિષ્ણુમુક્તાવર્તી

શ્રીમસાવતરંગિણીઃ હરજટાનૃટાટ્વીવિભ્રમામ્ ॥ ૧૦ ॥

શંભુકેશકાપના ધનવને ઉગ્રાસધી ખેલની,

શ્રીમદાકિની મેનંભાગ સરખી ન્યાગી નથી બ્યાં લગી

તીર્થસ્થાન વિચેકતા વર્દાલગી આ : પુણ્યભુમીતલે,

શંભુધાનમુધારસીકરુજનો આર્યિને સાદરો !

ઃ આજાગ રાજદ્રમ્યમ આટે સરખાવો મન્યદરિ મેઠા ૧૪ નો.

સ્થલની સ્વર્ગોકાદવાનિવલ્લોકાપદૃતપે જટાનૃટદ્રવ્યોં યદાગિ
ચિનિષદ્ધા પુરમિદા

ઃ બારતરંગે આટે 'પુણ્યભુમિતલ' તળે 'ચપરવનુ' (નયાપિ
મારત મેવવર્ષે કર્મભેત્ર મન્યાન્યપદૃવર્ષાંપિ તર્ગિણાં પુણ્યશેષોપ-
ભોગપાનાનિ ભોગાનિ સ્વર્ગપદાનિ વ્યપાદિશંતિ શ્રીમદ્ બ્રહ્મવિદ્ય
પુરનો:૮૯૫૭૫) આ ઉપધી રચિત છે.

સિદ્ધા-પર્વતિ આદ્યાદ્યભુમિ-આનંદ સેવાનું રચન. મૌલિ—મુકુટ

સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ લોકમાં પૂજ્ય મહામેવી સકર પર્વતીની વિદારભુમિ બનેલી અને જ્ઞાતા, જ્ઞાત, વિષ્ણુ વગેરે અનેક દેવોનાં સુખકર રચનામાં માથેનો મુકુટ (મેષ્ટ) ગણામેવી શ્રીકાશીપુરિ છે. તેને જ્ઞેતજ્ઞેતાંજ જનો મુક્ત થાય છે અને તેમને ફરી કદી માતાના ઉદરમાં વશચાપલું નેડું નથી. અદો! આવા અધમોદારિણી કાશીને ત્વજ સન્મનિચળા જનો પણ દુઃખના ભાગ્ય કાં ઉઘામવા હશે! આવી વાસજીતીનું સેવન ન કરતાં અન્ય રચનમાં યામાદે વમતા દરો તે સપાળનું નથી!

અન તીર્થ વિષયે રતિનો વ્ય-ભાવ ૨૧૫૮ છે કાશી તેનું આજ્ઞાન છે. ' દેસે કો પુત્ર્ય ' યજ્ઞે સચ્ચાનું અતિ પવિત્રપણું, સિદ્ધ સિદ્ધાને આદ્યાદ્ય જનવાથી જન્મનું મનોહરપણું, ' તીર્થરથાનમાં મસ્તાનેલી ' કથયથી જન્મનું કંષ્ટપણું ને રક્ષનમ જોઈ ' જનની જઠરમાં ' વાસ ન પામવારૂ મહામુક્તિ ઇત્યાદ્ય એ ઉદીપન છે. ' અદા ' યજ્ઞે દર્શન ને વિનાંને તથા સાંતરપ્રપ્ત પુજ્યામાં ઓન્મુદપનો ભાવ જન્માપછે. આમ વિભાવ ને સદાશીમારે પેાપતેક રતિ હવયગન થમને પેાપે છે ને સાંતરસ રૂપે પરિભ્રામે છે. ૫૮.

વિચિન્તે દ્વારકાયા જગતિ કોતિ ન તા દેવતારાજધાન્યો

યથાપ્યન્વાસ્તથાપે સ્વલદમલજલાવર્તગંગાતરણા ।

કાદયેયારામકૂજાત્પકથુકચન્કાકાન્તાદેહ્યામિનર્ના

ક્રોધાકાસારશાલા જવણિ મુનિજનનાનન્દકન્દકમૂમિઃ ૨૪૫

ખેલે ગુગા તરમે જલભમરે બસા, કંઠ કેરે વિપિતે

કાકિસા શુક કુજ કલવચળી મુરઝીજનોને વિકર્ષે;

બાણાનો કેસિશાણા, મુનિજનમનને મોહારી રસાળી,

આવી કાશી મમી મહે સકગર્ભજાણમાં દેવપુત્રી ન ન્યાતી !

જલભમર-પાણીની પુષ્પરિપેા. વિપિન-વન કલવચ-મુરઝ નદ

વિકર્ષ-ખેલે મુરઝી-દેવાંગના રેસિશાણ-વિદ્યારૂમિ મોહ-દર્શ

આથા કાશીની વિવાસસ્થામીનું જન્મજે. કાશીની અષ્ટીપ ઇત્યાદ્યમણે અંશજી વદેજે જેના તરનોમાં સંદર જલભમરાઓ ચાતર ચાતર ફરી જાહે ખેલેઃ પુણી તેન. કાંઠ સપીવતી વિદ્યારૂમિમાં કૌલય, પેપટ અને ચાણાં

આમાં રથાવીસ, આલંબન ને રતિનો સંચારીમાવ તે પુર્વોક્ત મ્લેક પ્રમાણેજ છે. ઉદીપનોમાં વસ મિલન છે. અત્ર ઉદીપનો મોતીમાળ જેવા અમતરંગમાં જગદેશ પ્રકૃષ્ઠિત લેખનો જેમાં સરનાં ખીલેલાં કમલો અને 'નીરંદુલ' જેવાં મુગ્ધતાં જમરનાં રેળાં છે. આમ પેલાતો રતિમાવ સમને પેલાં અલંકાર સમો આલંકાર આપે છે ૧૫ અને વાચ્યોત્પ્રેક્ષના અલંકારો છે. મુખેનો મુખ મરંચ ચળકે છે. આરતીરતિ ને શાંતિવિહીન છે ૧૦.

बान्धमाकाङ्क्षुर्ध्वि जनयति बलभीवासिनां नागराणां

गन्धारण्यममृतस्फुटकुमुदमचयः किञ्चुकानां चुकानाम् ।

चञ्च्वाकारो वसन्ते परमपदपदं राजधानो पुरारेः

मा काञ्चारामरम्या जयति मुनिजनानन्दकन्दकभूमिः॥૧૬॥

ગધારણ્યે વસન્તે શુકવદનકમાં લાડી લાડી બરેલાં,

કેમ્લાં કુખી કુખ્યાં વસબીરિંગમનો વન્દિચ્વાળા ગલ્લાં,

કાશી એવી રૂસાળી પરમવદર્વીદા ઇન્દુમૅલિની વ્હાલી

લાવણ્યાળી અહાહા મુનિમન મુદ્દા અન્ય મ્હેના નિહાળી' :

વસબીરિયન-અમરતી ઉપર રહેલા પરમપદવિદા-મોસદાના

મુદ્દા દર્શના

ઇન્દુમૅલી-કાશી.

કાશીની મમીપમાં આવેલા મુગધવરણાં ચન્દનના તથા ઉમેરાં એવા અરણ્યમાં (ખીતે અર્થ ગધારણ્ય નામના અરણ્યમાં) વસન્તઋતુમાં પોષણની મુચના આકાશનાં ને અતિશય સાલાસવાળાં કેસુડાં કુખીકુખી રહે છે. કે જેની જમજની સાલાસને લીધે કાથીપુરિના મ્હેલોની અમારતી ઉપર ઉમેલાં જાનો લેને અમિજ્વાલા ગરવી જમણે, રંગના સામ્યથી જુલોનો ખાણ કપોળે કે 'રખેને ગધારણ્યમાં જગાવા લાગી હોવા!!' અહો! મેક્ષતાના કાશી અત્યંત લાવણ્યવાળી ને સંકરમગજાનની વ્હાલમાં વ્હાલી પુરિ છે. ખરે, સત્ય મ્હેલે કે સૌંદર્યવાળી અને મુનિજનોનાં મનને દર્પે દેનારી આવી ખીણ કેલ પુરુષ નિહાળી નથી ખખી પુરિમાં કાશી એક છે એ માન.

અત્ર પાસુ રથાવીસ વર્ગ આલંબન ને રતિનો સંચારીમાવ તે પ્રમાણેજ છે, માન સંચારીમાવ પોતાના ઉદીપનોમાં મિલન છે. અત્ર પોતાના ઉદીપનો ગધારણ્યમાં કેસુડાંને વ્હારે જમજની મ્હેલો

સાસગતિ, કાશીદાસને ગંગરથાન વખેરેતો નિશ્ચય કરવામા મતિનો જન્માવ પ્રગલ્ભને જન્મેણે લાગેણે છે. એમ પ્રગલ્ભને જન્માવનાર 'મમવતી જનની' શબ્દે મચિત થયો રતિનો ભાવ, 'અંગકટ કીડન્તી' શબ્દે દર્શનો ભાવ અને 'કાશીમાં વસવ' રૂપ ઐત્સુક્યનો ભાવ આ સદુકારી જાતેલા છે. આમ અનુભાવોણી પરિપેક્ષિત થયો મતિભાવ રથાધીને કીમી શાન્તરસ રૂપે ચળકાપે છે. ભાવસન્નિતુ આ દ્રશ્ય છે. 'અંગકટ કીડન્તી' કથવામાં મગા ને કાશીના સખીપણનો ખર્ન છે. પ્રમતુ નિરાકરજી હંપુ દોનાં પરિસંખ્યાલ કાર છે. અગ્નિશરત છે, ૧૨.

મુક્તિઃ કાપે ન મુક્તિરસ્ત્યાભિમતા કાપ્યાસ્તિ મુક્તિ ન મા
કાપ્યામાસ્તિ વિશેષ એવ મુતરાં શ્લાઘ્યં યદેતદ્વયમ્ ।
મર્વેન્મનમદ્યમાયમજનૈ રામાચેતેડનુગ્રહા-

દેવત્ય ત્રિપુરાદિપઃ સુરધુનીસ્નાનાવદાતવ્યયઃ ॥ ૧૮ ॥

ક્યાં તો બોગજ દુષ્ક્રિયા ન મળે, ક્યાં માત્ર મુક્તિ મળે ।
આદ્યા । આજ વિશ્વામ બેધ વરદા પારાણુરીમાં વળે;
કન્દુરે, અન્દેન્તી મુરસરિસ્નાને મુપુણ્યે અને
કાને કાશીનિવાસ પામી શકશે કીયાં નીયાં કો જાને હૃદ
જે મ-માજમન કન્દુ-કન્દેણી વરદા-વરદાન આપનારી

કન્દુ-કન્દુ-કન્દુ

આમ મર્વે અન્ય તીર્થો કરતાં કાશીમાં જે વિશેષ માહત્ત્વ છે તે કન્દુ છે. કન્દુ છે કે કન્દુ છે તીર્થસ્થાનો એવાં છે કે ક્યાં મોજમજામ પામી શકાય છે, પણ કન્દુના વૈભવ મુક્તિ મળતી નથી; આપી તે રથાને તો તનજી મોજ છે. વળી કન્દુના તીર્થસ્થાનો એવાં છે કે જ્યાં જન્મ મુક્તિન મળે છે પણ જોમ હોય નથી. તેથી કન્દુને કન્દુ છે તેમ ત્યાં જન્મ પણ નિષ્ફળ છે. પરંતુ કન્દુ આનંદને વિષય છે કે મોજ અને વિષય જાને વર્તા વરદાન દેવરી વરાણુમીમાં મળે છે. માટે કન્દુ તીર્થો કો જનનાં મતુમે મ મ જન્મું પરિવરદન, તેના તદમાં કરદનું દેનમ દન અને તેથી થયાં અને કુન્દુકાનું કાશીનું સર્વોત્તમ તીર્થસ્થાન કાશીનું કાશી તો જ નિષ્કમ માટે પામી કાશી ને સિદ્ધિ ત્યાં નિરાસ કરદનું જનદનું નથી. અર્થે કન્દુકાને અન્ય તીર્થસ્થાનો

અવ સમનો સ્થાપીભાવ છે. પ્થાનમન મુદ્ધમુ તેનું આલંબન છે. તેમની સાધનસંપત્તિ ને સિદ્ધિસાધના કહીયે છે. નિર્ભયના ને પાણીપથો આશયપર અનુભવ છે. આપી, તથા રતિને સંચારીભાવ કે જે તીર્થ સ્થાન આલંબન અને અલ્પ ગિરિમંડળાદિ ઉદાપને પુષ્ટ થયેલ છે તેથી, સમ પોષક સાન્તરસરૂપે પરિભ્રમે છે. શાંત વિદ્યોતિત છે. ૧૪.

કેદાર સ્થાનમેકં રુચિરતરમુમાનાટપલીલાવનીકં
પ્રાન્થેયાદ્રિપ્રદેશે પ્રપિતમાતેતરામસ્તિ ગંગાનિવેશે।

સ્વ્યાતં નારાયણસ્ય ત્રિજગતિ વદરીનામ મિદ્ધાશ્રમસ્ય

તૈવનાનાદિમૂર્તે મુનિજનમનસામન્યદાનન્દમૂર્તે : ॥ ૧૦૦

૬ આ સ્થાનની રમણીયતાને મટે બુદ્ધિથી મહાભાગવતના પચમસ્કંધમાં વર્ણન. યથા હ દેવપતયઃ સ્વૈઃ સ્વૈર્ગનાયકૈર્વિવોદિતમહાદેષા નર્વર્તુકુસુમ-સ્તવકફલકિશલયશ્રિયાનમ્યમાનવિટપલતાવિટપિંખ ધથુંમ માનરુચિકાનનાશ્રમાયતનવર્ષગિરિદ્રોણીપુ તથા ચામલજલાશયેપુ બિકચાવિવિપનવવનરુહામોદમુદિતરાજહંસજલકુરકુટકારંડવ સારસચવ્રવાકાદિભિ મધુકરાનિકરાકૃતિભિ રુપકૂજિનેપુ જલગ્રી-હાદિભેર્વિચિમ્બિનોદૈઃ સુલલિતસુરસુંદરાણાંકામકાલિલાવેલામ હાસલીલાડ્વલોકાકૃષ્ણમનોદૃષ્ટયઃ સ્વૈર્ વિહરાન્તિ । ૧૩। નવસ્વાપિ ધર્વેષુ ધગાન્નારાયણો મહાપુરુષઃ પુરુષાણાં તદનુપ્રહાપાત્મતત્ત્વવ્યૂ-દેનાત્તાનાથ પે મન્નીયીયતે ॥ ૧૪ ॥

નવમ સ્થાન આ સ્થળમાં સર્વ જાતુઓમાં કુસુમચુદ્ધેલી અને રુચિરસ્વરૂપના જે બીજી સ્થાનો રહેલાં જણાયાથી, નવમ પશ્ચિમથી સ્થાપિત સુંદર થળ સ્થાપિત થઈ રિલાય ગિરિવેલીઓએ, સર્વ નિર્ભયજનનાં જલાશયોમાં નવાં વિવિધ પ્રકારનાં પદ્મિન થયેલાં જમ્યાં છે જેની સુગંધિથી હર્ષિત થયેલાં રાજાદેસ, જામકુકડી, કારંડવ, સારસ, ને માવલ પગેરે અનેક પક્ષીયોન

જનાનામાનન્દં ચિતરતુ નિતાન્તં મુવિશદ-

અયં શેષમ્પાલ્યા ગલિતતપસાં શુદ્ધમનસામ્ ॥ ૧૦૧ ॥

इतिश्री धर्तृहरिविरचितं विज्ञानशतकं चतुर्थम् ॥

શુદ્ધિ સંસારી જે પ્રભુચરણ પદે પ્રભુપાં તે,
વિવેકીને વ્યાપે વિરતિ અતિ વૈરાગ્યશતકે:

અને બ્રહ્મજ્ઞાને તમ દસ રજોઃ ત્રણ શતકો,

સહા બ્રહ્માનન્દે રસમસ બની સેતક વોતસો. ૧૦૧

શુધિ—પરિવ્રતનવાળા પ્રભુથી—પ્રીતિવાળા તમ—અત્યંત, મોટા

વિશ્વસો—અનિર્દેશી.

પરિવ્રત મનવાળા સંસારીઓ કે જે પ્રભુનાં ચરણમયો ઉપર પ્રીતિવાળા ને વિવેકી છે તેમને વૈરાગ્યશતકે અતિ વૈરાગ્ય વ્યાપે. વળી વિજ્ઞાનશતકાદે બીજા ત્રણ શતકોએ મુમુક્ષુમનો જીવિજ્ઞાને મેળવી તે વડે તમદસ (અવિદ્યાનાં ૧૦) નોતરણ કરે; અને પછી નિરંતર પરબ્રહ્મના જ્ઞાનદમાં રસમસ (નહીન) બની નો સેતક આદાદમાં વિસસો. તાપપંથ કે અવિદ્યા વિરચિત મ્યુલ સંસારમળની મહિનતાને ને મહિનતાની અભિલાષા ત્રણ અવસ્થા, અગ્રાધ, અનુપ સમિચારના દસ જ્ઞાનદમાં સિવન ચર્ચ સો જનો સ્વાભાવે સ્વરૂપ સામ મેળવે.

આ ઉપરાંત શ્લોકમાં આ આખાશતકનો ઉપસંહાર છે. 'મહાનંદરૂપ' આલમન અને શુદ્ધિપણ, પ્રભુપરબ્રહ્મપણ, વિરક્તપણ, ધન ઉદિપનોથી સમને રક્ષાધિભાવ પોતાવડે. વળી પ્રભુચરણને 'પદ' કથવાથી રતિનો, ત્રીજા પદમાં ઔત્સાહનો, તે 'રસમસ બનવા રૂપ' દર્પનો ૦૫૦નાવ સમને સદાકારી બની સત્તરસને પોષે છે. વળી આ શ્લોકમાં સ્વકંતકેલુ આનંદકોષીપણ, વર્ણી 'મહાસ્તિ' નામના નિર્વિકલ્પમનિના: 'અ'મને પ્રભુ કોષિન્યાસ કરેલો છે. વળી સંસારી જનોને સ્વરૂપજાત મેળવવા પોતેમો કમ, 'શુદ્ધિપણ', પ્રભુ પરબ્રહ્મપણ, 'વિવેકીપણ', 'વિરક્તપણ', 'અત્યંતનિરતિપણ' અને ઉપરે 'સ્વરૂપ

લેખપણું ' એ પણ સમ્યક્માં લેવા યોગ્ય છે. વળી સદિવસના પ્રસિદ્ધ ટીકાકાર
મંત્રિનાથ +અવતરણમાં કહે છે તેમ ઉત્તમ આલિંગીય પણ "મદાચ્છાદાનદે રમ
બસ બની લોક વિષસો " આવા માર્ગુર્ય ને પ્રસાદગુણુરાણા માંગસિક સજ્જોમાં
સમર્પી મદા કવિઅનુદરી આ ઉત્તમ સનકની સમર્પિ કરે છે, ફિનિશ. ૧૦૧

* બુદ્ધિ મેલકુલની ટીકાને પ્રાતભાગ.

અન્તે કાવ્યસ્ય નિત્યત્વાત્કુર્યોદાશિપમુત્તમામ્।
સર્વં વ્યાપ્યતે વિદ્વાન્નાયકેચ્છાનુહીપીમ્॥

शुद्धि पत्र.

श्रुति.	श्रुति.	श्रुति.	श्रुति.
३	शृंगारादिरनेक जन्म	३	शृंगारादिरनेकजन्म
४	रेणीद्वयमुत्तैः	४	रेणीद्वयमुत्तैः
१६	साप्यन्य मिच्छति	१६	साप्यन्यामिच्छति
४	(३,४२० शुभो.)	४	(३,८१ शुभो.)
७	दीनादीनमुत्तैः	७	दीनादीनमुत्तैः
१०	७४५	१०	१२५
२१	यत्नयेदं सर्वं च दानं द	२१	यत्नयेदं सर्वं च दानं द
२३	यत्नयेत्यभिषेकं वि	२३	यत्नयेत्यभिषेकं वि
१७	गंदोद्दीनालि	१७	गंदोद्दीनालि
१८	ज्योतिश्चक्रे	१८	ज्योतिश्चक्रे
२०	शरदमृतपामाधिकमुत्तम	२०	शरदमृतपामाधिकमुत्तम
११	काचित्पतिदिनं	११	काचित्पतिदिनं
१८	कामस्यापि	१८	कामस्यापि
१८	मूकदोगानुपक्तेः	१८	मूकदोगानुपक्तेः
१८	रुपातयतिभिः।	१८	रुपातयतिभिः।
१८	स्फुरदमलघोषा	१८	स्फुरदमलघोषा
२३	शुभो. २३० ८४५	२३	शुभो. २३० ८४५
	निशान्ति वाणी ८४५		निशान्ति वाणी ८४५

५०	३	आत्मविज्ञान्य	आत्मविज्ञान्य
५१	४	ब्रह्मणी	ब्रह्मणि
५२	५	शिपेन	शिपिति
५३	६	मन्त्र	सन्ति
५४	७	यय	यय
५५	८	जन्ममृत्युजगद्व्यधि	जन्ममृत्युजगद्व्याधि
५६	९	वीकलीभार	वीकलीभारं
५७	१०	वेद्यानामापि	वेद्यानामापि
५८	११	शास्त्रदृष्ट्या	शास्त्रदृष्ट्या
५९	१२	क्रियत	क्रियत
६०	१३	कृशांग्या	कृशांग्याः
६१	१४	जनानाम्	जनानाम्
६२	१५	बोद्धः	बोद्धः
६३	१६	पय	पय
६४	१७	एवमानन्दशब्दप्रवृत्त्या	एवमानन्दशब्दप्रवृत्त्या
६५	१८	म्येष्टाकान्ता	म्येष्टाकान्ता
६६	१९	मंगावगाहाभ्द्वानि	मंगावगाहाभ्द्वानि
६७	२०	मकटितरुम	मकटितरुम
६८	२१	ममलोकावनीर्णा	ममलोकावनीर्णा
६९	२२	करिणि	करिणि
७०	२३	पुन पुनी	पुनपुनी
७१	२४	जनमिति	जनमिति

११४	२८	भुवा	भुव
११५	२९	मण्डयान्ति	मण्डयान्ति
११६	३०	मुमवषो	मुमवषो
११७	३१	कायिनीनां	कायिनीनां
११८	३२	भाकार बुद्धि	भाकारबुद्धि
११९	३३	++नर्य शका++	नर्यशका
१२०	३४	श्रांतं	श्रांतं
१२१	३५	बिनिदमनमां	बिनिदमन
१२२	३६	केदार स्थान	केदारस्थान
१२३	३७	विरचित	विरचित

BHURCHAND BHAIRODAN

